

Stenografični zapisnik

petnajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 5. marcija 1897.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton Detela. Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar baron Viljem Rechbach. — Vsi članovi razun: Eksceledenca knezoškof dr. Jakob Missia. — Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika XIV. deželnozbornske seje dné 3. marcija 1897.
2. Naznanila deželnozbornskega predsedstva.
3. Ustna poročila finančnega odseka o prošnjah:
  - a) okrajno-cestnega odbora Ložkega za odpis ostalega deželnega posojila v znesku 2660 gld.;
  - b) pazniških vdov deželne prisilne delalnice za zvišanje pokojnin;
  - c) Otmarja Skaleta, c. kr. okrajnega živinozdravnika v Novem mestu, za zvišanje nagrade za poučevanje na Grmski šoli;
  - d) društvenega zastopa avstrijske zveze prijateljev ptičev za Kranjsko v Ljubljani za podporo;
  - e) posestnikov iz Rakitne, občina Preser, za podporo vsled škode po toči;
  - f) županstva na Raki za podporo za napravo vodovoda;
  - g) o dopisu c. kr. deželne vlade, da bi se delni znesek troškov za popravo cerkve v Dvoru prevzel na deželni zaklad.
4. Priloga 65. Poročilo finančnega odseka o samostalnem predlogu gospoda poslanca dr. Papeža gledé direktnega osebnega davka.
5. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o § 3., C, marg. št. 141: Prošnja občin Studenec, Iškaloča, Tomišelj in drugih za ustanovitev zdravstvenega okrožja na Studencu.

Stenographischer Bericht

der fünfzehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 5. März 1897.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela. — Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Victor Freiherr v. Hein und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Freiherr v. Rechbach. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jacob Missia. — Schriftführer: Landschaftssecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der XIV. Landtags-Sitzung vom 3. März 1897.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Mündliche Berichte des Finanzausschusses über die Petitionen:
  - a) des Bezirksstrafenausschusses von Laas um Abschreibung eines Landesdarlehens im Restbetrage von 2660 fl.;
  - b) der Wittven der Zwangsarbeitshausaufseher um Erhöhung ihrer Pensionen;
  - c) des Othmar Skale, k. k. Bezirksthierarzt in Rudolfswert, um Erhöhung der Remuneration für die Ertheilung des Unterrichtes an der Schule zu Stauden;
  - d) der Vereinsvorsteherung des österreichischen Bundes der Vogel-freunde für Krain in Laibach um Subvention;
  - e) der Besitzer von Rakitna, Gemeinde Preser, um Unterstützung infolge Hagelschadens;
  - f) des Gemeindeamtes in Arch um Subvention für die Errichtung der Wasserleitung;
  - g) über die Zuschrift der k. k. Landesregierung um Übernahme eines Theilbetrages der Kosten für die Restaurierung der Hofkirche in Dvor auf den Landesfond.
4. Beilage 65. Bericht des Finanzausschusses über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Dr. Papež, betreffend die directe Personalsteuer.
5. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses, und zwar über § 3, E, Marg. Nr. 141: Gesuch der Gemeinden Brunnorf, Jgglač, Tomišel und anderer um Errichtung eines Sanitätsdistrictes in Brunnorf.

6. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji župansteu Studenec, Tomišelj, Zelimlje, Verbljene, Iskaloka, Iskavas in Pijavagorica za izločitev iz Šmarijskega zdravstvenega okrožja in priklopitev k Ljubljanskemu.
7. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji zastopa Šmarijskega zdravstvenega okrožja, da bi v ondotno okrožje hodil zdraviti zdravnik iz Ljubljane.
8. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Ivana Hribarja in tovarišev o ustanavljanju in vzdrževanju meščanskih sol v vojvodini Kranjski.
9. Ustno poročilo finančnega odseka gledé deželnega prispevka za lokalno železnico, ki bi vezala Tržič z državno železnično progo Ljubljana-Trbiž (k prilogi 52.).
10. Ustno poročilo finančnega odseka o pospeševanju naprave kmetijskih hranilnic in posojilnic po Raiffeisenovem sistemu (k prilogi 59.).
11. Priloga 63. Nasveti finančnega odseka gledé uravnave užitkov pazniških plač v kranjski deželni prisilni delalnici.
12. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji gimnazijskega učitelja dr. Ludovika Böhma za podporo za obisk VII. mejnarodnega kongresa v St. Peterburgu.
13. Ustno poročilo upravnega odseka o zavarovanju življenja v svrhu olajšanja gospodarske stiske v kmetškem stanu (k prilogi 45.).
14. Priloga 66. Poročilo deželnega odbora o mestne občine Ljubljanske posojilih za elektrarno in za topničarsko vojašnico.
15. Ustno poročilo upravnega odseka gledé projekta o napravi primerne zveze med gorenjo Krško dolino in postajo Zatična dolenskih železnic z dotičnim načrtom zakona (k prilogi 61.).
16. Priloga 64. Poročilo upravnega odseka o načrtu zakona, s katerim se postavljajo nadzorni organi za promet z živili in nekaterimi porabnimi predmeti (k prilogi 47.).
17. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o § 3., A: Deželna kultura, od marg. št. 84. dalje.
18. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o § 11., marg. št. 13.: Deželna zavarovalnica, in marg. št. 19.: Pospeševanje obrta in trgovine.
19. Ustno poročilo odseka za letno poročilo deželnega odbora:
  - a) o tem poročilu v obče; o štev. I. in II. in o § 10;
  - b) o § 1.;
  - c) o § 2.;
  - d) o § 3.; E;
  - e) o § 4. in 9.;
  - f) o § 7. A, B in E;
  - g) o § 8. A, B in E;
  - h) o § 11.
6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinden Brunndorf, Tomischel, Schefimle, Verblene, Zgglad, Zggdorf und Piauzbichel um Auscheidung aus dem Sanitätsdistricte von St. Marein und um Zuweisung zu jenem von Laibach.
7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Sanitätsdistrictsvertretung von St. Marein um Abordnung eines Arztes von Laibach behufs Vernehmung des ärztlichen Dienstes im dortigen Districte.
8. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Ivan Hribar und Genossen, betreffend die Gründung und Erhaltung von Bürgerschulen im Herzogthume Krain.
9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend den Landesbeitrag für eine Localbahn, welche Neumarkt mit der Staatsbahnlinie Laibach-Tarvis verbinden würde (zur Beilage 52).
10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses inbetreff der Förderung der Errichtung von landwirtschaftlichen Spar- und Darlehenscassen nach dem Systeme Raiffeisen (zur Beilage 59).
11. Beilage 63. Anträge des Finanzausschusses bezüglich der Regulierung der Bezüge der Aufseherlöhne an der krainischen Landeszwangsarbeitsanstalt.
12. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gymnasiallehrers Dr. Ludwig Böhm um Subvention zum Besuche des VII. internationalen Congresses in St. Petersburg.
13. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Lebensversicherung zur Bekämpfung der wirtschaftlichen Nothlage im Bauernstande (zur Beilage 45).
14. Beilage 66. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Anlehen der Stadtgemeinde Laibach zum Zwecke der Errichtung einer Electricitätsanlage und Erbauung einer Artillerie-Kaserne.
15. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Projecte, betreffend die Herstellung einer zweckmäßigen Verbindung zwischen dem oberen Gurktale und der Station Sittich der Unterfrainerbahnen sammt dem einschlägigen Gesetzentwurfe (zur Beilage 61).
16. Beilage 64. Bericht des Verwaltungsausschusses über den Gesetzentwurf, betreffend die Bestellung von Aufsichtsorganen für den Verkehr mit Lebensmitteln und einigen Gebrauchsgegenständen (zur Beilage 47).
17. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses, und zwar über § 3, A: Landes-cultur, von Marg. Nr. 84 weiter.
18. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses, und zwar über § 11, Marg. Nr. 13: Landes-Versicherungsanstalt, und Marg. Nr. 19: Förderung der Industrie und des Handels.
19. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-ausschusses:
  - a) über den Rechenschaftsbericht im Allgemeinen; über Nr. I und II und über § 10;
  - b) über § 1;
  - c) über § 2;
  - d) über § 3 E;
  - e) über § 4 und 9;
  - f) über § 7 A, B und E;
  - g) über § 8 A, B und E;
  - h) über § 11.

Začetek seje ob 10. uri 25 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 25 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Proglāšam sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika XIV. deželno-zborske seje dné 3. marcija 1897.

1. Lesung des Protokoll's der XIV. Landtags-sitzung vom 3. März 1897.

Tajnik Pfeifer:

(Bere zapisnik XIV. seje v nemškem jeziku. — Liesst das Protokoll der XIV. Sitzung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov poslancev kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

K točki:

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva,

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums

imam naznaniti, da sem prejel sledeči dopis:

»Veleblagorodni gospod deželni glavar!

Odlčnim spoštovanjem podpisani Vašemu veleblagorodju naznanjam, da odložim namestništvo deželnega odbornika iz kurije kmetskih občin.

Ljubljana, dné 5. marca 1897.

Dr. Ignacij Žitnik m. p.«

Vsled tega bom postavil na dnevni red jutrišnje seje volitev deželno-odbornikovega namestnika iz kurije kmetskih občin.

Preidimo na dnevni red, to je k točki:

3. Ustna poročila finančnega odseka o prošnjah:

3. Mündliche Berichte des Finanzausschusses über die Petitionen:

a) okrajno-cestnega odbora Loškega za odpis ostalega deželnega posojila v znesku 2660 gld.

a) des Bezirksstraßenausschusses von Laas um Abschreibung eines Landesdarlehens im Restbetrage von 2660 fl.

Poročevalec Modic:

Visoki deželni zbor! Cestni odbor za Loški cestni okraj na Notranjskem prosi s prošnjo z dné 22. februarija 1896. leta, št. 11., podpore za cestne potrebščine.

V prošnji navaja, da so bile leta 1884. sedanje deželne, tistikrat še okrajne ceste tega okraja v tako slabem stanji, da so bile še celo za vožnjo nevarne in da ni bilo misliti, da bi se mogle iz samih doklad na davke vzdržavati in v dober stan spraviti, oziroma v dobrem stanji deželi izročiti. Za ložje vzdržavanje in zboljšavo cest se je bilo cestnemu odboru dovolilo pobiranje mitnine na Bloški Polici in ob enem je bil slavni deželni odbor podelil tisto leto brezobrestno posojilo v znesku 1920 gld.

Ali vkljub doneskom mitnine, vkljub temu, da je imel cestni okraj več let 20—25% naklade na davke, ni mogel cestni odbor vrniti posojila, ker je imel na več krajih ceste gruntirati in to z velikimi troški. Že leta 1885. je bil zopet prisiljen, slavni deželni odbor za novo posojilo, za novo podporo prositi. Deželni odbor mu je potem leta 1885. podelil 1400 gld. in leta 1886. 2000 gld. brezobrestnega posojila. Tako se je cestni odbor zadolžil za svoto 5320 gld.

Za zboljšanje cest je cestni odbor imel v resnici veliko skrb in vsi odborniki imeli so prva leta, t. j. 1884., 1885. in 1886. mnogo opravila pri cestah, kjer je imel in še ima vsak odbornik svoj njemu odkazani del ceste oskrbovati. Cesta je v teh letih toliko stala, da si cestni odbor v resnici ni mogel drugače pomagati, kakor da je najel navedeno posojilo 5320 gld. in je potem v času, ko so bile te okrajne ceste izročene deželi kot deželne ceste, te v popolnoma dobrem stanji izročil, tako, da sedaj na cestah ni drugih potrebščin, kakor navadno pisanje. Bile so torej ceste deželi v najboljšem redu izročene, seveda le na troške dotičnega okraja. Mitnica na Bloški Polici je pa edino na korist deželi, nikakor pa ne na korist cestnemu skladovnemu okraju. In to zato ne, ker 90% mitnine plačujejo domačini, ker skorej le sami domačini na teh cestah vozijo in plačujejo na ta način za cesto dvojni davek, in sicer en davek s priklado na davke, drugi davek pa s plačevanjem mitnine. Tudi mitniška hiša je lastnina cestnega odbora, katera pa stoji na deželni cesti in ima korist od te zopet le dežela.

Ako bi pa ne bilo mitnice, h katere dohodkom domačini — kakor sem že opomnil — do 90% plačujejo, bi morala dežela vsako leto čez 1800 gld. za vzdržavanje deželnih cest več plačati, kakor sedaj plačuje.

Ta cestni okraj ima pa tudi mnogo cest oskrbovati, ker vsa dolžina cest znaša 55 km 600 m. Ima zaradi velike dolžine tudi vedno visoke priklade na davke, ali pri vseh teh neprijetnih okoliščinah je vendar še polovico od najetega posojila vplačal, gledé druge polovice pa prosi, da bi se mu odpisala.

Finančni odsek ni mogel dovoliti odpisa te precejšnje svote, temveč je uvaževal vse dejanske okolnosti, katere govoré, da je ta cestni odbor v resnici

podpore potreben in vreden, in se končno odločil, da se mu podeli podpora 1000 gld.

Pooblaščen sem torej v imenu finančnega odseka visoki zbornici nasvetovati nastopni predlog:

»Visoka zbornica naj sklene:

Cestnemu odboru za Ložki cestni okraj se podeli podpora v znesku 1000 gld. za cestne potrebe, z dostavkom, da se primerno zaračuna.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje poslanci, ki pritrujejo predlogu finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog finančnega odseka je sprejet.

Preidimo k daljni točki:

b) pazniških vdov deželne prisilne delalnice za zvišanje pokojnin;

b) der Wittven der Zwangsarbeitshausaufseher um Erhöhung ihrer Pensionen.

Berichterstatter Luckmann:

Hoher Landtag! Sechs Wittven von Zwangsarbeitshaus-Aufsehern und die Portierswitwe Schitko haben sich an den hohen Landtag mit der ergebensten Vorstellung gewendet, daß es für sie unendlich schwer und hart ist, mit ihren gegenwärtigen niedrigen Pensionen auszukommen. Sie beziehen sich auf das mit der Allerhöchsten Entschliessung vom 14. Mai 1896 kundgemachte Gesetz, betreffend die Versorgungsgenüsse der Staatsbeamten und Diener und bitten, der hohe Landtag möge ihnen eine Erhöhung ihrer Pensionen bewilligen. Nachdem jedoch die Frage noch gar nicht principiell entschieden ist, ob die Aenderung des Pensionsnormales des Staates auch von Einfluß sein wird auf das Pensionsnormale der landwirtschaftlichen Beamten und Diener, kann gegenwärtig über diese Frage nicht entschieden werden. Der Landesauschuß wird jedoch diese Frage sicherlich erwägen und überlegen, ob nicht das Pensionsnormale, wie es gegenwärtig für die Landesbeamten und Diener in Geltung besteht, auch einer entsprechenden Prüfung zu unterziehen sein wird und dann wird auch der Moment gekommen sein, wo diese Petition einer Erwägung unterzogen werden wird. Der Finanzauschuß beantragt aus diesen Gründen:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Vorliegende Petition wird dem Landesauschuße mit dem Auftrage abgetreten, bei einer eventuellen Aenderung der bisherigen Pensionsnormalien die diesfälligen Bitten in Erwägung zu ziehen.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki se strinjajo z ravnokar prečitanim predlogom, izvolijo ustati. (Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Točka:

- c) Otmarja Skaleta, c. kr. okrajnega živino-zdravnika v Novem mestu, za zvišanje nagrade za poučevanje na Grmski šoli;
- c) des Dthmar Skale, k. k. Bezirksthierarzt in Rudolfswert um Erhöhung der Remuneration für die Ertheilung des Unterrichtes an der Schule zu Stauden.

Berichterstatter Ritter von Ranger:

Hohes Haus! Bei Berathung des Voranschlages für die Schule in Stauden wurde gleichzeitig einer Anregung der Direction dieser Schule im Finanzauschuße gedacht, welche dahin geht, daß die Remuneration des Thierarztes Dthmar Skale, welcher an der landwirtschaftlichen Schule in Stauden Unterricht hält, von 50 fl. auf 100 fl. erhöht werden möge. Der Finanzauschuß hat sich dieser Anregung gegenüber ablehnend verhalten und demgemäß habe auch ich als Referent für den Voranschlag der Schule in Stauden in dem hohen Landtage diese Frage in dem Sinne behandelt. Heute liegt uns ganz dieselbe Petition vor, welcher bereits im Finanzauschuße und später im hohen Landtage gelegentlich der Berathung über den Voranschlag der landwirtschaftlichen Schule in Stauden bereits gedacht wurde und es ist daher natürlicherweise anzunehmen, daß der hohe Landtag seine früheren Ansichten in dieser Angelegenheit nicht ändern wird. Demgemäß stellt der Finanzauschuß folgenden Antrag:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Die Petition des k. k. Bezirksarztes in Rudolfswert Dthmar Skale um Erhöhung der Remuneration für Ertheilung des Unterrichtes in der Schule zu Stauden wird dem Landesauschuße zur Erledigung im Sinne des Beschlusses des Finanzauschlusses übergeben.“

Ich bitte die Herren, diesem Antrage des Finanzauschlusses die Zustimmung ertheilen zu wollen

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati, in prosim gospode poslance, ki se strinjajo s predlogom finančnega odseka, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

- d) društvenega zastopa avstrijske zveze prijateljev ptičev za Kranjsko v Ljubljani za podporo;
- d) der Vereinsvorstehung des österreichischen Bundes der Vogelfreunde für Krain in Laibach um Subvention.

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! V Avstriji, in sicer s središčem v Gradcu se je zasnovovalo društvo z imenom »Avstrijska zveza prijateljev ptičev«. Morda bi bilo bolje, ako bi se glasilo ime: »Avstrijska zveza v varstvo ptičev.« Tudi v Ljubljani se je napravil poseben pododsek ali zastop, kateremu predseduje gospod direktor Pire kot predsednik, gospa Franja Tavčarjeva kot predsednica in muzejski preparator gospod Ferdinand Schulz kot vodja kranjskega zastopa.

To društvo si je stavilo nalog, vse mogoče storiti v varstvo ptičev. Velikokrat že se je v tej visoki zbornici povdarjala važnost teh živalic, tako da mi ni treba obširno razlagati prekoristnega smotra ali namena tega društva, najmanje pa dokazovati koristi ptičev za kmetijstvo. Slehern izmed nas se spominja iz polpreteklih let, da je bilo prej veliko več ptičev, kakor jih je danes. Ni čuda, ko jih vsako leto, ko se selijo v gorkejša kraja, polovijo na milijone in milijone v sosedni Laški, kakor žalibog tudi v južnih pokrajinah avstrijskih, na Tirolskem, v Dalmaciji, na Primorskem. Ondi imajo posebne naprave za lovljenje ptičev, takozvane »teze«, v katere jih posebni lovci, ki se najmejo za to, da se izključno pečajo z lovljenjem ptičev, nalovijo vsak dan na tisoče in torej vsako leto na milijone. Ni čuda, da se jih potem spomladi dokaj manj vrača v naše kraje, kakor jih je na jesen odšlo. Nasledek temu pa je, da se množi mrčes, in tako pride, da ima n. pr. sadjar spomladi najboljša upanje na lepo letino, ali kmalu pa začne mali sad odpadati, ker se je črviček zaredil.

Iz teh razlogov torej je upravni odsek upošteval, da bi bilo vredno, ako se visoki zbor pokaže složenega z načeli tega društva in zato me je pooblastil visoki zbornici nasvetovati, da se ozira na to prošnjo in dovoli primerno podporo.

Predlagam torej:

»Visoki deželni zbor skleni:

Društvenemu zastopu avstrijske zveze prijateljev ptičev za Kranjsko se podeli podpora 30 gld. iz deželno-kulturnega zaklada, kateri znesek deželni odbor izplača, ko se bo to društvo definitivno konstituiralo.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu finančnega odseka, izvolijo ustati. (Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in s tem je ta točka dnevnega reda rešena.

Daljna točka je:

e) posestnikov iz Rakitne, občina Preser, za podporo vsled škode po toči;

e) der Besitzer von Rakitna, Gemeinde Preßer, um Unterstützung infolge Hagelschadens.

Poročevalec ces. svétnik Murnik:

Visoki zbor! Skoraj vsi posestniki iz vasi Rakitne so se obrnili do visokega zbora s prošnjo, v kateri navajajo, da jim je toča lanskega leta dné 19. avgusta uničila vse poljske pridelke. Dotična škoda se je cenila na 6000 do 7000 gld. Razun tega so se še travniki s peskom posuli in je vsled lanske obilne mokrote segnil ves krompir. Beda in revščina je vedno večja, posebno od tega časa, kar tudi gozd ne daje več denarja. Finančni odsek je preverjen, da je prošnja utemeljena in da bo deželni odbor po mogočnosti prosilce podpiral, in vsled tega predlaga:

»Visoki deželni zbor naj sklene:

Prošnja posestnikov iz Rakitne za podporo po toči poškodovanim izročča se deželnemu odboru, da se pri razdelitvi podpor po mogočnosti ozira na njo.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim za glasovanje in prosim, da gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in torej je ta točka rešena.

Preidimo k daljni točki, to je:

f) županstva na Raki za podporo za napravo vodovoda;

f) des Gemeindeamtes in Arch um Subvention für die Errichtung der Wasserleitung.

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Prebivalci vasi Raka v Krškem okraju prosijo, da bi visoki deželni zbor blagovnil uvaževati napravo vodovoda za to vas in pa, da bi svojo obljubo uresničiti dal po deželnem odboru, kateremu je že lani naročil, da pošlje deželnega hidrotehnika na lice mesta, da pregleda vodne razmere, osobito pa od inženirja Smrekarja izdelani načrt za napravo vodovoda.

Visoka zbornica je s tem svojim sklepom, storjenim v VII. seji dné 18. januarija lanskega leta, priznala potrebo, da se ta vas preskrbi z zdravo pitno vodo.

Vas leži precej visoko in ima samo en vodnjak, ki je pa tako slab in nezdrav, prava mlakuža, da je okrajno glavarstvo iz sanitarnih vzrokov odredilo, da ima občina ta vodnjak zasuti in le prošnji ondotnih vaščanov se je posrečilo, da se je začasno preklical ta nalog, ker so svojo prošnjo utemeljevali s tem, da potrebujejo tisto mlakužo za napajanje živine.

Visoki zbor je v dotični seji lanskega leta uvaževal stvar kot utemeljeno in je sklenil, da hoče iz deželnih sredstev prispevati z 30%, torej s svoto 1375 gld. 80 kr., pristavil pa je temu svojemu sklepu pogoj, da dotični načrt inženirja Smrekarja iz Sevnice

na Štajerskem pregleda deželni hidrotehnik. Doslej, kakor mi je deželni hidrotehnik poročal, on naloge, katero mu je deželni odbor dal spomladi lanskega leta, zaradi dokaj nujnejših opravil ni mogel zvršiti.

Upošteva je pa sklep lanskega leta, da je resnično potrebna pitna voda in oziraje se na to, da je načrt za vodovod že izgotovljen in so tudi druga sredstva že pripravljena, dozdevalo se je odseku opravičeno, da stavi visokemu zboru predlog, da deželnemu odboru posebej naroči, skrbeti, da deželni hidrotehnik prej ko mogoče najde toliko časa, da pregleda dotični načrt na lici mesta in da potem deželni odbor izgovori svoj prispevek, da se more pričeti zgradba tega vodovoda. Torej predlagam v imenu finančnega odseka:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja vasi Raka, da se pospeši izvršitev vodovoda izročča se deželnemu odboru s priporočilom, da odpošlje tehnika prej ko mogoče tekom tega leta v pregled ondotne naprave.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, homo glasovali. Gospodje, ki se strinjajo z nasvetom finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

4. Priloga 65. Poročilo finančnega odseka o samostalnem predlogu gospoda poslanca dr. Papeža gledé direktnega osebnege davka.

4. Beilage 65. Bericht des Finanzausschusses über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Dr. Papež, betreffend die directe Personalsteuer.

Berichterstatter Dr. Schaffer:

In der IV. Sitzung des hohen Landtages vom 4. Februar d. J. wurde von den Herren Abgeordneten Dr. Papež und Genossen folgender Antrag eingebracht:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

1. der Landesausschuss wird beauftragt, sofort die Bestimmungen des Art. XIII des Gesetzes vom 25. October 1896, R.-G.-Bl. Nr. 220, betreffend die directen Personalsteuern in Berathung zu ziehen und hierüber in der gegenwärtigen Session Bericht zu erstatten, beziehungsweise die erforderlichen Anträge zu stellen.

2. Dieser Antrag wird dem Finanzausschusse zur Berathung und Berichterstattung zugewiesen.“

Dieser Antrag wurde auch in der gleichen Sitzung dem Finanzausschusse zur Berathung und Berichterstattung zugewiesen. Der Ausschuss war ursprünglich der Ansicht, dass es sich empfehlen würde, so rasch als möglich den Landesausschuss zu beauftragen, das zur Beurtheilung der Frage

erforderliche Material zu sammeln und noch im Laufe der gegenwärtigen Session entsprechende Anträge dem hohen Landtage zu unterbreiten, eventuell sogar einen diesbezüglichen Gesetzesentwurf vorzulegen. Diese Sachlage hatte jedoch eine Veränderung dadurch erfahren, dass gleich bei der ersten Besprechung des Gegenstandes im Finanzausschusse seitens des geehrten Herrn Vertreters der Regierung eine Erklärung abgegeben wurde, deren Inhalt im Wesentlichen dahin ging:

Bezüglich der Regelung der Zuschläge zur Personal-Einkommensteuer wird die Regierung den Landtagen rechtzeitig Regierungsvorlagen zukommen lassen, doch sind die Verhandlungen in dieser Richtung zwischen den beteiligten Ministerien noch nicht zum Abschlusse gelangt. Es kann jedoch kaum einem Zweifel unterliegen, dass der hohe Landtag zu einer im Gesetzgebungswege zu statuierenden Freilassung der Personaleinkommensteuer von autonomen Zuschlägen im Sinne des Artikels XIII des Gesetzes vom 25. October 1896 sich wird entschließen müssen, da sonst die in den Artikeln V bis XII des erwähnten Gesetzes in Aussicht gestellten Nachlässe an Realsteuern und die dort erwähnten Überweisungen den Realsteuerträgern beziehungsweise dem Landesfonde verloren gehen würden. Da diese gesetzliche Regelung voraussichtlich erst in der nächstjährigen Landtagsperiode erfolgen wird, inzwischen aber die verschiedenen autonomen Corporationen, wie Gemeinden, Sanitätsdistricte, Straßenbezirke usw. ihre Voranschläge pro 1898 verfassen und für die Bedeckung der Abgänge durch Umlagen vorsorgen müssen, dürfte es sich empfehlen, diese autonomen Körperschaften schon jetzt auf die Sachlage aufmerksam zu machen, weil sonst durch Beschlüsse dieser Corporationen der gesetzliche Neuregelung des Zuschlagswesens präjudicirt werden könnte, zum Mindesten aber in dem Haushalte dieser Körperschaften eine Verwirrung eintreten würde, wenn durch die den Beschlüssen derselben nachfolgende Gesetzgebung diese Beschlüsse selbst alterirt und dadurch diese Körperschaften in ihrer präliminarmäßigen Gebarung beirrt würden.

Wie schon bemerkt, ist die Sachlage nach dieser Erklärung selbstverständlich eine veränderte geworden und es konnte sich daher nicht mehr darum handeln, dass seitens des Landesausschusses eine Gesetzesvorlage eingebracht werde, nachdem eine solche von Seite der Regierung angekündigt wurde. Damals, als diese Erklärung abgegeben wurde, in welcher das Wort „rechtzeitig“ enthalten war, konnte man noch nicht wissen, ob die betreffende Regierungsvorlage möglicherweise schon in der heurigen oder aber erst in der nächsten Session eingebracht werden wird. Heute ist natürlich die Angelegenheit in dieser Beziehung vollkommen geklärt und kann selbstverständlich nur mehr noch davon die Rede sein, dass die betreffende Regierungsvorlage in der nächsten Session dem hohen Landtage unterbreitet werden wird, was auch nach dem Wortlaute des bekannten Artikels XIII des Personalsteuergesetzes keinem Anstande unterliegt und noch immer den richtigen Zeitpunkt repräsentirt. Unter diesen Umständen konnte es sich bei der diesmaligen Berathung des Gegenstandes im Finanzausschusse nur mehr darum handeln, ob nicht vielleicht doch wenigstens in grundsätzlicher Beziehung, ohne einen bestimmten Gesetzesvorschlag auszuarbeiten, der in Rede stehende Verzicht auf die innerhalb der Competenz

des Landes gelegenen Zuschläge zur Personalsteuer auszusprechen wäre. Bei der hierüber im Finanzausschusse gepflogenen eingehenden Verhandlung wurde in der That allseitig erklärt, — ich glaube, daß von keiner Seite dieser Standpunkt einen Widerspruch erfahren hat —, daß es sich entschieden empfehlen würde, diesen Verzicht auszusprechen. In dieser Beziehung wurden zunächst allgemein staatliche Gesichtspunkte als maßgebend erklärt, vor allem die Natur der Personaleinkommensteuer als solcher. Diese Steuer verlangt eine gewisse leichte Beweglichkeit, eine gewisse Elasticität, und es ist daher begreiflich, daß sie, wenn sie nur unter dieser Voraussetzung ihre richtige Stelle im System der directen Steuern finden kann, nicht durch Zuschläge getroffen werden darf. Ebenso begreiflich ist es weiter, wie der Effect der Personaleinkommensteuer von vorneherein leiden würde, wenn die Steuerträger der Gefahr ausgesetzt wären, feinerzeit hohe Zuschläge auf diese Steuer gelegt zu sehen. In einem solchen Falle stünde niemals zu erwarten, daß das Einbekenntnis mit der wünschenswerten Aufrichtigkeit erfolgen würde, welche vielmehr nur dann zu erwarten ist, wenn die Zuschlagsfreiheit in Aussicht gestellt wird und die Steuerträger überzeugt sind, daß sie es nur mit der einfachen Staatssteuer zu thun haben werden. Aber auch vom Standpunkte des Landes ist im Finanzausschusse weiters betont worden, daß es voraussichtlich nothwendig sein werde, diese Freiheit von Zuschlägen nach Artikel XIII auszusprechen. Diejenigen Länder nämlich, welche diese Freiheit nicht aussprechen, haben keinen Antheil an den Nachlässen bei den Realsteuern und die Landesfonde der betreffenden Länder haben wieder keinen Antheil an denjenigen Summen, welche von gewissen Überschüssen aus dem Ertrage der Personaleinkommensteuer an dieselben zur Vertheilung gelangen; diese hier in Betracht kommenden Summen sind, wie bekannt, nicht unbedeutend. Die Nachlässe betragen, nachdem früher der Staatsschatz die in den Artikeln V und VI festgestellten Beträge erhalten hat, im Anfange 10%, bei der Grund- und Gebäudesteuer und bei der Erwerbsteuer kommen sie dadurch zum Ausdruck, daß die Hauptsumme von dem früheren Ertrage auf den Betrag von rund 17,732.000 fl. herabgesetzt worden ist. Der nach Bestreitung der vorgesehenen Nachlässe noch verbleibende Überschuss wird dann, insoferne er drei Millionen nicht übersteigt, den Landesfondem in der Art zugewendet, daß ein jenem Überschusse gleichkommender aliquoter Theil der staatlichen Realsteuern dem Lande überwiesen wird. Wenn größere Summen aus dem Ertrage der Personalsteuer resultiren sollten, so steigen diese Nachlässe noch weiter, andererseits aber auch die betreffenden Beträge, welche unter die Landesfonde nach dem bezeichneten Modus zur Vertheilung zu kommen haben.

Trotzdem aber die Wahrscheinlichkeit dieses Verzichtes, wie ich bereits zu bemerken Anlaß hatte, eine sehr große ist, glaubte der Finanzausschuss doch von einem Antrage absehen zu sollen, daß hierüber schon in dieser Session ein principieller Beschluss gefasst werde. Mit Rücksicht auf die angekündigte Regierungsvorlage erscheint es nämlich zwar nicht als unbedingt nothwendig, immerhin aber doch als wünschenswert, daß ein verlässliches und umfangreiches statistisches Material gesammelt und auf Grund dieses Materiales dann mit aller Beruhigung die

Frage geprüft und hierüber Beschluss gefasst werde. Allerdings werden diese Daten, wenn sie noch so sorgfältig und vollständig gesammelt werden, immer nur Wahrscheinlichkeitsdaten sein und die Berechnungen, was in Krain auf den Landesfond und auf die Realsteuerträger entfällt, immer nur approximativ bleiben, weil wir ja nicht genau wissen, was die Personalsteuer tragen wird. Die bezüglichen Berechnungen gehen sehr auseinander und schwanken zwischen dem Maximum von 27 Millionen und dem Minimum von 18 Millionen.

Aus dem angedeuteten Grunde empfiehlt es sich nicht, schon heute einen principiellen Beschluss zu fassen und in diesem Sinne ist auch der erste Antrag, den ich später zu verlesen die Ehre haben werde, gedacht.

Wohl aber hat sich bei der Verhandlung im Finanzausschusse herausgestellt, was auch in der vom Regierungsvertreter abgegebenen Erklärung bereits berührt wurde, daß es nothwendig sein wird, im laufenden Jahre nach der Richtung Vorsorge zu treffen, daß seitens des Landesausschusses an die unterschiedlichen Corporationen, welche mit dem Rechte, Zuschläge zu den directen Steuern einzuziehen, ausgestattet sind, rechtzeitig die Verständigung ergehe, daß sie bei ihren Beschlüssen für das Jahr 1898 von Zuschlägen zu der Personaleinkommensteuer mit Rücksicht auf den wahrscheinlichen, den Zuschlagsverzicht aussprechenden Landtagsbeschluss absehen mögen. Es sind dies die Gemeindeausschüsse, Sanitätsdistricts-Vertretungen, Bezirksstrafenausschüsse und Bezirkscaffen. In dieser Richtung wird es nothwendig sein, eine umfangreiche Belehrung an die Gemeinden herauszugeben. Ich stelle mir die Sache so vor, daß der Landesausschuss in einer populär gehaltenen Darstellung die Gemeinden und überhaupt alle erwähnten autonomen Körperschaften mit der neuen Sachlage vertraut zu machen und ihnen in einer sachgemäßen Form alle Belehrungen an die Hand zu geben hätte, welche geeignet erscheinen, diesen Körperschaften in Bezug auf das neue Zuschlagsverfahren ihre Aufgabe zu erleichtern. Der Hauptpunkt würde natürlich der sein, daß man ihnen klar macht, daß vom Jahre 1898 an bei den Beschlüssen über Zuschläge zu den directen Steuern die Personaleinkommensteuer nicht herangezogen werden soll.

Hieraus ergibt sich der zweite Antrag des Finanzausschusses.

Nach diesen Ausführungen beehre ich mich, in dessen Namen zu beantragen

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

der Landesausschuss wird beauftragt:

1. mit Bezug auf die Bestimmungen des Art. XIII des Gesetzes vom 25. October 1896, R.-G.-Bl. Nr. 220, betreffend die directen Personalsteuern, behufs Vorlage in der nächsten Session das statistische Material und die sonstigen Behelfe zu sammeln, auf deren Grundlage eine zuverlässige Prüfung und Entscheidung über die Frage der Freilassung der durch das genannte Gesetz einzuführenden Personaleinkommensteuer von allen der Competenz der Landesgesetzgebung unterliegenden Zuschlägen ermöglicht wird.

2. Die Gemeinden und alle anderen mit dem Rechte der Einhebung von Zuschlägen zu den directen Steuern

ausgestatteten Körperschaften zu verständigen, daß bei Beschließung solcher Zuschlüsse für das Jahr 1898 die Personaleinkommensteuer hierbei nicht in Betracht zu ziehen ist."

Deželni glavar :

Želi kdo besede?

Gospod poslanec dr. Papež ima besedo.

Poslanec dr. Papež :

Visoki zbor! Samo po sebi je umevno, da podpiram predlog, katerega je stavil častiti gospod poročevalec finančnega odseka. Želim ga, ker sem imel čast staviti svoj samostalni predlog, podpirati v tem smislu, kakor je omenil častiti gospod poročevalec, da se bo dalo od deželnega odbora nekako popularno navodilo, posebno gledé téga, da se ne bodo pobirale naklade na personalni dohodninski davek. Torej v tem oziru bi rad že sedaj sodeloval s častitim deželnim odborom. Posebno bi izrekel svoje stališče gledé potrebnih navodil za občine, ker se gotovo ne bo tako lahko razločeval posebno pojem med dohodninskim davkom, kakor je sedaj in kakor bo v prihodnje.

Dohodninski davek, kakor je sedaj, bo popolnoma izginil in stopil ne bo na mesto tega dohodninskega davka personalni dohodninski davek. Naklade, ki se bodo določevale v občinah, se bodo torej, ako visoki zbor pritrjuje predlogu finančnega odseka, določevale in sklepale pri občinskih zastopih in drugih avtonomnih zastopih edino le od zemljiškega davka. To ni kontingentiran davek in bo ravno gledé na to, da se doklade utegnejo odmerjati na isti način kakor dosedaj, mogoče, da se bo zemljiški in hišni davek, tako kakor doslej, predpisaval. To je v zakonu in v motivih državnega zbora izrečeno.

Pridobninski davek — Erwerbsteuer — ta je kontingentiran s svoto 17,732.000 gld., to se pravi splošni pridobninski davek je kontingentiran; nekontingentiran pa je prihodninski davek ali Erwerbsteuer, v kolikor je predpisan za podjetja, ki imajo dolžnost, javno polagati svoje račune.

Značilna je pa v zakonu § 100. točka 5., iz katere se razvidi, da postavodajalec sam misli, da oni presežki in odpustki ne bodo v prvem času morda previsoki. Ta skrb je v 5. točki § 100. prav jasno izrečena gledé teh podjetij, ki so dolžna javno polagati svoje račune.

Novi pridobninski davek pride prvič na mesto starega pridobninskega davka, drugič na mesto starega dohodninskega davka I. razreda, v katerega n. pr. spadajo odvetniki in notarji, in tretjič deloma na mesto starega dohodninskega davka II. razreda. V tem razredu so bili doslej zdravniki, pisatelji, umetniki, učitelji, poštarji, založniki tobaka, trafikanti, založniki kolekov, loterijski kolektanti itd. To je povedano v izdaji dr. Reisch'a, katero imam jaz pred očmi, in sicer na strani 23., v članku XVI. razglasilnega patenta v opombi 4.

Takozvana Befoldungssteuer, davek na uradniške plače, pride na mesto dohodninskega davka II. razreda. Stalne plače do 3200 gld. zadene samo osobni dohodninski davek. Dosedaj pa so bile vse stalne plače, ki so presegale letnih 630 gld. obdačene po dohodninskem davku II. razreda.

Potem naj bo, da popolnim izraz svojega mnenja, da rentni davek pride na mesto: prvič deloma starega dohodninskega davka I. razreda, to je od zakupnin za zakupne obrti, ki so sedaj obdačene v I. razredu. Rentni davek pride drugič na mesto dohodninskega davka III. razreda, to je od kapitalnih obrestij. To je izrečeno v dr. Reisch'ovi izdaji zakona na strani 159., § 131.

Zanaprej bodo obdačene, kar dosedaj ni bilo, namreč:

1. Obresti od intabulovanih kapitalov. Dosedaj so bile le obresti redno davka prosté. Mislim, da jih nobeden ni fatiral; če jih je, je moral davek trpeti.

2. Obresti od kapitalov, ki so naloženi pri obrtnih podjetjih, ki doslej niso bila obdačena.

3. Obresti od hranilničnih vlog in od vlog pri pridobninskih in gospodarskih zadrugah. To je povedano na strani 159. v § 131.

Rentnega davka ne plačujejo osebe, katerih dohodki ne presegajo letnih 600 gld., niti sami zase, niti v zvezi z drugimi dohodki. To je določeno v § 125., odstavek 7., stran 152.

Ta prostost od rentnega davka se pa ne razteza na obresti in dohodke, od katerih se plačuje davek na podlagi § 133. na ta način namreč, da se odtegne davčni znesek pri dotični blagajnici in pri podjetjih takrat, ko se le ti dohodki stranki izplačajo. To je določeno v § 126. št. 6., na strani 154.

Jaz mislim, da mi visoka zbornica ne bo v zlo štela, ako sem si usojal obrazložiti svoje misli, kako razumem jaz novi zakon o personalnem dohodninskem davku. V drugem pa nečem staviti nobenega predloga, marveč podpiram predlog častitega gospoda poročevalca.

Deželni glavar :

Želi se kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki pritrjujejo predlogoma finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Preidimo k točki:

g) o dopisu c. kr. deželne vlade, da bi se delni znesek stroškov za popravo cerkve v Dvoru prevzel na deželni zaklad.

g) Bericht über die Zuschrift der k. k. Landesregierung um Uebernahme eines Theilbetrages der Kosten für die Restaurierung der Hofkirche in Dvor auf den Landesfond.

Poročevalec ces. svetnik Murnik :

Visoki zbor! C. kr. deželna vlada je poslala z dopisom dné 9. februvarija letošnjega leta vsled naročila visokega ministerstva za uk in bogočastje akt, zadevajoč popravo cerkve svetega Petra v Dvoru pri Polhovem Gradcu z željo, da bi dežela prevzela nekoliko stroškov te poprave.

Stvar se pleče že dalje časa in gospod konservator profesor Franke je poročal vladi, da bi bilo vredno, ohraniti to spominsko cerkev in je omenjal, da bi poprava stala 1500—1800 gld. Knezoškofijski ordinarijat je pa govoril o 18.000 gld. Vsled tega se je c. kr. centralna komisija za umetne in zgodovinske spomenike obrnila do naučnega ministerstva, da bi ono stvar v roke vzelo in dalo cerkev popraviti, da se ne razvali. Potreba, popraviti jo, je jako velika zato, ker je streha na več krajih poškodovana. Vlada se je obrnila do knezoškofijskega ordinarijata, ker je bila mnenja, da bi morda ono imelo kako premoženje, da bi se iz njega cerkev popravila. Knezoškofijski ordinarijat je pa naznanil, da takega premoženja on nima in da cerkev sama na sebi, ki je bila prej last graščine Polhovi gradec in jo sedaj oskrbuje tamošnji župnik, tudi nima toliko, da bi se mogla ta poprava izvršiti. Iz poročila župnika je razvidno, da ima cerkev 6218 gld. 11 1/2 kr. premoženja, da bi se pa iz tega dalo za popravo porabiti le nekaj malega, ker znašajo vsakoletni troški, ki jih ima cerkev, nad 140 gld.

Po proračunu, katerega je sestavil vladni inženir Waschica, znašali bi troški za popravo cerkve 12.520 gld. C. kr. okrajno glavarstvo je v svojem poročilu izrazilo mnenje, da naj bi morda knezoškofijski ordinarijat in dežela venderle nekaj dala, da se cela stvar popravi. Ali knezoškofijski ordinarijat je zopet le toplo priporočal, da bi naučno ministerstvo celo to stvar dalo popraviti in to posebno z ozirom na to, ker imamo itak malo takih spominskih cerkva in ker je ta cerkev v Dvoru v več ozirih, posebno gledé sloga, jako znamenita.

Finančni odsek se je preveril iz vseh spisov, da je vredno, da se cerkev popravi in da se mora hvaležno priznati, da je naučno ministerstvo stvar v roke vzelo, ter hoče ohraniti to spominsko cerkev. Gledé na stanje deželnih financ seveda finančnemu odseku ni mogoče nasvetovati velike svote, pač pa misli, da naj bi dežela pokazala, da se tudi ona zanima za to spominsko cerkev in zaradi tega nasvetuje :

»Visoki deželni zbor skleni :

C. kr. deželni vladi je naznaniti, da deželni zbor priznava spominsko vrednost dvorne cerkve v Dvoru ter da toplo pozdravlja namero c. kr. ministerstva za uk in bogočastje, katera gre na to, to znamenito cerkev ohraniti in z ozirom na to dovoljuje se iz deželnega zaklada za leta 1897., 1898. in 1899. prispevek po 200 gld., tedaj vkup 600 gld. k stroškom za popravo cerkve.«

Deželni glavar :

Želi kdo besede?

Nihče se ne oglasi. — (Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje poslanci, ki pritrjujejo nasvetu finančnega odseka, izvolijo ustati. (Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

5. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o § 3, C, marg. št. 141: Prošnja občin Studenec, Iškalo, Tomišelj in drugih za ustanovitev zdravstvenega okrožja na Studencu.

5. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses, und zwar über § 3, C. Marg. Nr. 141: Gesuch der Gemeinden Brunnorf, Jaglad, Tomischel und anderer um Errichtung eines Sanitätsdistrictes in Brunnorf.

6. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županste v Studenec, Tomišelj, Zelimlje, Verbljene, Iškalo, Iškavas in Pijavagorica za izločitev iz Šmariškega zdravstvenega okrožja in priklopitev k Ljubljanskemu.

6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinden Brunnorf, Tomischel, Schelmla, Verblene, Jaglad, Jagdorf und Piansbüchel um Ausscheidung aus dem Sanitätsdistricte von St. Marcin und um Zuweisung zu jenem von Laibach.

7. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji zastopa Šmariškega zdravstvenega okrožja, da bi v ondotno okrožje hodil zdraviti zdravnik iz Ljubljane.

7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Sanitätsdistrictsvertretung von St. Marcin um Abordnung eines Arztes von Laibach behufs Besetzung des ärztlichen Dienstes im dortigen Districte.

Poročevalec Lenarčič :

Visoka zbornica! Ker so točke 5., 6. in 7. današnjega dnevnega reda enega in istega obsega, torej si izprosim dovoljenja, da smem o vseh treh točkah ob enem poročati.

(Pitrjuje se. — Zustimmung.)

Visoka zbornica! V Šmariškem zdravstvenem okrožju je ta nedostatek, da že nekoliko časa nimajo okrožnega zdravnika, ker ga za dotični kraj ni bilo dobiti, ampak sedaj nekaj časa nadomestuje okrožni zdravnik iz Zatičine oziroma iz Št. Vida pri Zatičini to mesto v Šmariji. Posestniki oziroma županstva Ižanskega dela tega okrožja pa niso zadovoljni s sedanjim stanjem, ker pravijo, da jim zdravnik v Šma-

riji, tudi če bi bil nameščen, nikakor ne ugaja, še manj pa nadomestovanje, kakoršno se sedaj vrši. Zato smo že večkrat imeli in tudi danes imamo pred seboj prošnjo, v kateri dotična županstva prosijo, da bi se razdelilo zdravstveno okrožje Šmarijsko na dva dela in sicer v en del, ki bi ostal Šmarijsko in v drug del, takozvano Ižansko okrožje.

Ako bi se tej prošnji ugodilo in razdelilo sedanje okrožje, za katero je že itak težko dobiti zdravnika, imeli bi dve manjši okrožji, za kateri bi bilo še težje dobiti zdravnika. Visoka vlada je sicer izjavila, da ne bi ugovarjala razdelitvi v dva dela, vendar pa je izrekla svoje pomisleke v tem pogledu, da bi se okraj in dežela preveč obremenila in da bi bilo tudi težko dobiti zdravnika.

Upravnemu odseku se je videlo, da je prošnja tolikanj utemeljena, da res Ižanskemu okraju nikakor ni pomagano, ako imajo samo nadomestnega zdravnika v Šmariji in zato se je sklenilo v upravnem odseku, nasvetovati, da bi se sedanje zdravstveno okrožje Šmarijsko razdelilo v dva dela in sicer na ta način, da en del, ki je blizu vasi Šmarije, ostane tak, kakor je, samo manjši, drugi del pa se priklopi zdravstvenemu okrožju Ljubljanskemu. Ako bi s tem Ljubljansko zdravstveno okrožje preveliko postalo, potem bi bilo misliti na to, da se ta okraj razdeli v dva dela, oziroma da se za ta okraj imenujeta dva zdravnika, katera pa bi oba imela sedež v Ljubljani, kar bi bilo na vsak način boljše, kakor zunaj Ljubljane. Ako bi se to ne dalo doseči, namreč gledé na nevarnost, da se za šmarijski okraj morda ne dobi zdravnik, ki naj bi imel sedež na Grosupljem, potem je opustiti to misel in skušati, za sedanji združeni Šmarijski zdravstveni okraj dobiti zdravnika s sedežem v Škofelji, ker se je nadejati, da se bo morda za Škofeljco prej oglasil kak zdravnik, kakor za Šmarije in ker bi zdravnik v Škofelji tudi Ižanskemu delu več koristil, kakor sedaj, ko bi imel imeti sedež v Šmariji.

Usojam si torej predlagati:

»Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da skuša po možnosti ustreči želji prošnjikov na ta način, da se sedanji zdravstveni okraj Šmarijski razdeli v dva dela in sicer v jednega s sedežem zdravnika na Grosupljem, drugi in sicer Ižanski del pa se priklopi okrožju Ljubljanske okolice s sedežem zdravnika v Ljubljani. Ako bi bil vsled tega priklopljenja zdravstveni okraj ljubljanske okolice prevelik, naj se razdeli v dva dela.

Če bi deželni odbor ne mogel dobiti zdravnika za zmanjšani okraj Šmarijski, pa naj ga skuša dobiti za sedanji okraj s sedežem v Škofelji.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Košak ima besedo.

Poslanec Košak:

Visoki zbor! Naj mi bo dovoljeno, predlogu častitega gospoda poročevalca dodati sledeča pojasnila.

Pri ustanovitvi zdravstvenega okrožja Šmarijskega je visoki deželni odbor razsodil, da imajo občine Studenec, Vrbljene, Iška Vas, Iška Loka, Tomišelj, Želimlje, Pijava Gorica, spadajoče v takozvano Ižansko ali Ljubljansko stran, in občine Grosuplje, Slivnica, Račna, Št. Jurij, Lipljenje, pripadajoče takozvani Dolenjski strani, zavzeti zdravstveno okrožje Šmarijsko. Ta zdravstveni okraj se je konstituiral in ranjki gospod Rudolf Lukesch je bil imenovan začasnim okrožnim zdravnikom s sedežem v Šmariji. Ker se je v tisti dobi gradila Dolenjska železnica, ni mogel v Šmariji, kjer je bilo vse prenapolnjeno z inženirji, nobenega stanovanja dobiti in tako se je z dovoljenjem slavnega deželnega odbora nastanil v nekem mlinu na Grosupljem. Pred nastopom gospoda Lukescha je pa gospod Finc iz Ljubljane pri nas ekskurendo opravljal službo okrožnega zdravnika.

Ze prejšnji zdravstveni svet, kateremu sem bil šest let načelnik, je po provzročbi gospodov članov iz Ižanske strani povdarjal potrebo ločitve Šmarijskega zdravstvenega okrožja na Ižanski in Dolenjski del in sicer zato, ker se sklopitev teh delov ni kot praktična pokazala. Dotični zastopniki Ižanskega dela so že večkrat prosili pri deželnem odboru za ločitev iz Šmarijskega zdravstvenega okrožja, pa dotična prošnja je dosedaj neuslišana ostala.

Kar se tiče tega, kar predležeča peticija povdarja zaradi ekskurendnega poslovanja g. dr. Rudolfa Repiča, priznavam, da je ta pritožba od Ižanske strani popolnoma utemeljena, ker imajo ti prebivalci veliko bližje Ljubljano, kakor Grosuplje oziroma Šmarije. Ta nedostatek veliko manj zadeva Dolenjsko stran, katero veže Dolenjska železnica s Št. Vidom. Kot pravičen mož torej v tem oziru zahtevi Ižanske strani po ustanovitvi samostalnega Ižanskega zdravstvenega okrožja ne morem odrekati opravičenosti. Sedanji zdravstveni okraj Šmarijski plačuje direktnega davka 28.000 gld., ljubljansko zdravstveno okrožje pa tudi skupnega direktnega davka 96.000 gld. Torej bi v olajšavo bremena, katero nosi Ižanski del, kazalo, da se izloči iz sedanjega Šmarijskega zdravstvenega okrožja in priklopi zdravstvenemu okrožju Ljubljanskemu, ker bo tukaj zadostovala 0,5% priklada za pokritje troškov od strani Ižanskega dela. Ker je v peticiji povedano, da se je doslej pobirala 3—5% priklada za zdravniške potrebščine, poudarjam, da se je na podlagi dotičnih sejnih sklepov pobirala za zdravstveno okrožje 2% priklada, 3% pa za holnico za silo, katero je vlada na vsak način zahtevala v bližini Grosupeljskega kolodvora. Mimogredé še omenim, da sem pri odstopu od načelnštva novoizvoljenemu načelniku zdravstvenega sveta izročil hranilnično knjižico s svoto 1027 gld. 14 kr.

Prosim, da izvoli visoka zbornica pritrčiti nastopnemu predlogu:

»Visoki deželni zbor naj blagovoli skleniti, da se za občine Račna, Grosuplje, Šmarije, Št. Jur, Lipljene

in Slivnica ustanovi lastni zdravstveni okraj s sedežem v Šmariji na Grosupljem.

Zaradi Izanske strani prepušča se sklep na podlagi navedenih okolščin deželnemu odboru.«

Deželni glavar :

Gospodje poslanci, ki podpirajo ta predlog, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je dovelj podprt in je torej v razpravi. Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar :

Visoka zbornica! Predlog upravnega odseka bi bil čisto umesten, ko bi se mu ne bilo na konci pridejalo tistega čudnega repka. Po govoru častitega gospoda predgovornika prišel sem še bolj do prepričanja, da je popolnoma utemeljena zahteva Izanskega dela zdravstvenega okrožja, da se izloči iz zdravstvenega okrožja Šmarijskega in zdi se mi, da je vender že čas, ker se je o tej stvari že toliko govorilo v tej visoki zbornici, da se končno pride do sklepa, kateri bi popolnoma ustrezal želji prosilcev. Častiti gospod tovariš Košak kot Grosupljec se sme smatrati nekako za prvega udeleženca in on govori za izločitev Izanskega dela iz zdravstvenega okrožja Šmarijskega; če torej imamo priporočilo od te strani, gospoda moja, potem pač ne more biti nobenega vzroka, da bi se zahtevi prosilcev ne ustreglo.

Predlog častitega gospoda tovariša Košaka, ali prav za prav utemeljevanje tega predloga, ker se po predlogu samem končno nič natančnejšega ne nasvetuje, se popolnoma strinja s prvim delom predloga upravnega odseka in zaradi tega bi jaz priporočal, da se sprejme prvi del predloga upravnega odseka. Izpusti pa naj se oni repek, v katerem upravni odsek prepušča deželnemu odboru odločitev, da — če bi se našel kak zdravnik za Škofeljco — Dolenjski in Izanski del zdravstvenega okrožja Šmarijskega lahko ostaneta združena.

Po mojih mislih naj bi se to popolnoma izključilo in naj bi se danes izreklo, da se dotične občine — pripadajoče Izanskemu delu — izločijo iz zdravstvenega okrožja Šmarijskega in priklopijo Ljubljanskemu zdravstvenemu okrožju.

Že lani in predlanskem sem imel priliko naglašati, da imajo Izanci veliko bližjo in prijetnejšo zvezo z Ljubljano, kakor pa z Grosupljem, ki leži preveč v stran. Danes je pa častiti predgovornik gospod poslanec Košak pojasnil, da bi Izanci tudi še v materijalnem oziru nekoliko pridobili, ako se priklopijo zdravstvenemu okrožju Ljubljanskemu.

Iz vseh teh razlogov predlagam, da se prvi del predloga upravnega odseka sprejme, drugi del pa odkloni.

Deželni glavar :

Gospod deželni predsednik si je izprosil besedo.

K. k. Landespräsident Freiherr von Hein :

Der Regierung kann es entschieden nur erwünscht sein, wenn dieser Sanitätsdistrict getheilt und kleinere Districte geschaffen werden, wodurch sowohl den Bedürfnissen der Bevölkerung, als auch den Anforderungen des Sanitätsgesetzes besser Rechnung getragen würde. In diesem Sinne erscheinen die Petitionen, welche gegenwärtig in Verhandlung stehen, sehr berücksichtigungswürdig. Es kann aber auch keinem Zweifel unterliegen, dass bei dem Mangel an Ärzten die Theilung gewisser Sanitätsdistricte wie sie hier in Anregung gebracht wird, resp. die Schaffung von zwei Sanitätsdistricten statt des einen, unter Umständen mit einer Mehrbelastung verbunden ist, die dennoch zugleich den bestehenden Übelständen nicht abhilft. Sobald nämlich ein Sanitätsdistrict neu geschaffen wird, muss auch ein Arzt bestellt und zu diesem Zwecke eine gewisse Summe als Bestallung ausgeworfen werden. Wenn nun diese Stelle wegen Mangels von Bewerbern nicht besetzt werden kann, so muss der fehlende Arzt durch den Districtsarzt aus dem benachbarten Sanitätsdistricte supplirt werden und es erwächst dem letzteren hieraus der Anspruch auf eine Substitutionsgebühr. Die Folge davon ist die, dass, wenn für den neuen District ein Arzt nicht gewonnen werden kann, de facto die Verhältnisse die gleich ungünstigen, wie sie es früher waren, bleiben, nur sind dazu noch die Kosten vermehrt worden, weil der eine Arzt, welcher da ist, noch die Substitutionsgebühr für den zweiten bezieht, der fehlt. Infolgedessen muss bei Errichtung von neuen Sanitätsdistricten, so wünschenswert sie auch sein mag, doch auch auf die Möglichkeit, für dieselben einen Arzt zu gewinnen, Rücksicht genommen werden. Ich möchte daher dem hohen Hause eine Resolution empfehlen, welche den berechtigten Wünschen der Bevölkerung gerade dieses gewiss ungünstig configurirten Sanitätsdistrictes Rechnung trägt, dabei aber den Landesauschuss und die dabei betheiligte Regierung nicht zu einer Maßregel zwingt, welche nur eine Vermehrung der Kosten, keineswegs aber auch eine gleichzeitige Besserung der Verhältnisse in dem Sanitätsdistricte zur Folge hätte. Von diesem Gesichtspunkte aus kommt mir die Resolution des Verwaltungsausschusses als die zweckmäßigere vor, obgleich ich wiederholt erklären muss, dass mir die Wünsche aus der Mitte des gegenwärtigen Sanitätsdistrictes vollkommen berechtigt zu sein scheinen und ich daher der Auffassung des Herrn Abgeordneten Košak in dieser Beziehung nur beistimmen kann. Die finanzielle Seite der Frage, wie sie sich eigentlich gestaltet, macht es jedoch nothwendig, reiflich zu erwägen und zu überlegen, ob überhaupt ein Arzt gefunden werden kann, der den zweiten zu schaffenden Sanitätsdistrict übernimmt. Aus diesem Grunde wäre es vorsichtig, in dem gegenwärtigen Stadium dem Antrage des Verwaltungsausschusses beizutreten, welcher, wie ich glaube, dem Ansuchen der betreffenden Gemeinden mit Wohlwollen entgegenkommt, aber auch mit den factischen Schwierigkeiten rechnet, welche sich der Verwirklichung dieser Wünsche momentan entgegenstellen.

Deželni glavar :

Der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer hat sich zum Worte gemeldet.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Mir fällt es gewiß nicht ein, zu bestreiten, daß die gegenwärtige Configuration des Sanitätsdistrictes St. Marein zu Folge hat, daß diejenigen Theile dieses Sanitätsdistrictes, deren Mittelpunkt ungefähr in Brunndorf liegt, von dem Districtsarzte relativ wenig haben und daß die Umlagen, welche diese Theile zu Sanitätszwecken zahlen, in keinem richtigen Verhältnisse stehen zu den dafür erlangten Vortheilen. Die übrigen Theile des Sanitätsdistrictes genießen diese in viel reichem Maße. Bevor ich jedoch auf diese Frage weiter eingehe, möchte ich darauf aufmerksam machen, daß ganz das Gleiche auch von anderen Sanitätsdistricten gilt, indem ich beispielsweise nur Radmannsdorf und Tschernembl hervorhebe. Es liegt in der Natur der Sache, daß, solange wir nicht eventuell mehr Bezirke bilden können und genug Ärzte haben, um alle Stellen zu besetzen, jener Theil des Bezirkes, der dem Sitze des Arztes nahe gelegen ist, einen größeren Vortheil von dem Arzte hat, als die entfernteren Theile.

Was nun die verschiedenen Vorschläge, wegen Theilung des Sanitätsdistrictes St. Marein anbelangt, so glaube ich im Namen des Landesausschusses erklären zu können, daß derselbe in dem Sinne dieser Frage etwas ablehnend gegenübersteht, als er der Ansicht ist, es könne nicht zweckmäßig sein, neue Districte zu creiren, insolange wir nicht einmal für die bestehenden Districte genug Ärzte haben und nicht einmal Stellen mit voraussichtlich guter Praxis besetzen können. Die Folge der Theilung wird nur die sein, daß wir für noch mehr Districte keine Ärzte bekommen, wohl aber Substitutionsgebühren zahlen müssen, welche die Districte nur belasten, während doch die substituionsweise Besorgung des ärztlichen Dienstes so gut wie keine praktische Bedeutung für den betreffenden District hat. So sehr ich es begreiflich finde, wenn man in dem südwestlichen Theile des Sanitätsdistrictes St. Marein einen eigenen Arzt in Brunndorf zu haben wünscht, so kann ich mir doch von der Schaffung eines eigenen Districtes für diese Theile keinen Erfolg versprechen, wohl aber befürchte ich, es würde dann für den verkleinerten District St. Marein noch schwerer sein, einen Arzt zu bekommen, als dies bisher der Fall war. In dieser Beziehung erlaube ich mir darauf aufmerksam zu machen, daß selbst bei dem jetzigen Umfange dieses Districtes bei zwei Kompetenz-Ausschreibungen kein Bewerber sich gemeldet hat, und der Dienst substituionsweise von dem Arzte in St. Veit bei Sittich versehen werden muß.

Wenn man diese factischen Verhältnisse, die gegen die Theilung dieses Districtes sprechen, ins Auge faßt, so scheint ein Ausweg darin gefunden werden zu können, daß man den Sitz des Districtsarztes nach Skofelca verlegt, den Umfang des Districtes aber bestehen läßt, wie er ist. Topographisch wäre der richtigste Mittelpunkt für den Sitz des Districtsarztes sowohl für die Gegend von Brunndorf, Jggdorf, Tomiselsj u. s. w., als auch für die anderen Theile des gegenwärtigen Districtes, Skofelca, wohin man leicht mit der Bahn gelangen kann. Aber da stellt sich wieder ein anderes Bedenken heraus, daß nämlich in Skofelca keine entsprechende Unterkunft für den Arzt zu finden ist und sich daher schwer ein Competent für die Stelle melden würde. Eine andere

Möglichkeit der Lösung dieser Frage wäre die, daß man mit Rücksicht auf die auch in St. Marein wenig günstigen und die Bewerbung vielfach hindernden Wohnungsverhältnisse den künftigen Sitz des Districtsarztes nach Großslupp verlegt, dessen Lage freilich in sonstiger Beziehung keine glückliche ist. In beiden Fällen bliebe der District wie er ist, nur würde der Sitz des Districtsarztes entweder nach Skofelca oder nach Großslupp verlegt werden.

Das wären ein paar Vorschläge in dieser Angelegenheit.

Die Anträge, die vom Herrn Berichtstatter gestellt wurden, können meines Erachtens in der vorliegenden Form nicht angenommen werden.

Es wird nämlich zunächst eine Zweitheilung des St. Mareiner und eventuell des Laibacher Districtes ins Auge gefaßt. Der Schlusssantrag aber geht dahin, daß, wenn kein Arzt für den verkleinerten St. Mareiner Bezirk sich meldet, dann auf den Sitz des Arztes in Skofelca unter Belassung des jetzigen St. Mareiner Districtes zurückgegriffen werden soll. Da bitte ich zu bedenken, daß bevor dieser Versuch gemacht wird, doch früher im Einvernehmen mit der Regierung der neue District geschaffen werden muß, dann aber gibt es keinen District St. Marein im jetzigen Umfange mehr, für welchen der Sitz des Arztes nach Skofelca verlegt werden könnte.

Ich habe zwar nicht die Ehre, im Namen des Landesausschusses zu sprechen, wohl aber möchte ich für meine Person bezüglich der Ausführungen des geehrten Herrn Vertreters der Regierung bemerken, daß eine Resolution, wie er sie im Auge hat, bereits vor zwei Jahren beschloffen wurde, daß wir uns aber vergeblich bemüht haben, zu einem praktischen Resultate zu gelangen, indem der Landesausschuss vielmehr die Überzeugung gewann, daß nichts anderes übrig bleibe, als alles beim alten zu belassen und einen neuen District nicht zu bilden, insolange nicht einmal für alte gute Districte Ärzte zur Verfügung stehen; denn insolange nicht einmal für dieselben curative Vorsorge getroffen werden kann, wird mit der Schaffung von neuen Districten der Bevölkerung nicht viel genützt, wohl aber werden dadurch dem Lande viele Kosten verursacht.

Damit habe ich den Standpunkt des Landesausschusses und auch meiner Wenigkeit gekennzeichnet. Ich wäre also dafür, daß zunächst der Versuch zu machen wäre, den District so zu lassen, wie er jetzt ist, mit dem Sitze des Arztes in Skofelca oder Großslupp. Für die Umgebung von Brunndorf allein kann ein eigener District nicht creirt werden, sondern man müßte diesen Theil des jetzigen Districtes St. Marein höchstens zum Districte Umgebung Laibach schlagen; dann wäre es jedoch selbstverständlich, daß man diesen District wieder in zwei Theile zerlegen müßte, und damit komme ich wieder auf den früher gekennzeichneten Standpunkt, daß wir keine neuen Stellen brauchen können, weil wir selbst für die alten keine Ärzte zur Verfügung haben. Ich stelle übrigens im Gegenstande keinen Antrag.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Grasselli ima besedo.

Poslanec Grasselli :

Visoki zbor! Načelo, katero je častiti gospod poslanec dr. Schaffer zagovarjal, je gotovo popolnoma opravičeno in pravilno, načelo namreč, da ne kaže delati novih zdravstvenih okrožij, ker se s tem pomnoži potreba zdravnikov in zdravnikov nam primanjkuje. Se vé da, on je pristavil, da ne kaže spremeniti sedanjih dobrih zdravstvenih okrožij; če bi bila zdravstvena okrožja res dobra, potem bi tega načela ne bilo lahko izpodbijati, pa ta slučaj dokazuje, da z ozirom na obstoječe razmere ni mogoče razdeliti zdravstvena okrožja tako, da bi ustrezala in odgovarjala vsem zahtevam.

Kar se pa tiče tega konkretnega slučaja, bi pa ravno tisto sredstvo, katero priporoča častiti gospod poročevalec deželnega odbora, najmanj pripomoglo, da se doseže zaželjeni uspeh. On namreč priporoča, da se ohrani dosedanje zdravstveno okrožje, kakršno je, samo da se zdravniku odkaže sedež, recimo, na Škofeljci.

Po mojem mnenji je Škofeljca še bolj nesrečen kraj, kakor Šmarije. Glavni vzrok, da ni mogoče dobiti zdravnika za Šmarijsko okrožje, da odkritosrečno rečem, je ta, ker neče noben zdravnik iti v Šmarije; pa v Škofeljco bo še manj hotel iti.

Torej če računamo s temi dejstvi, mislim, da ne preostaje nič drugega, kakor poprijeti se predloga upravnega odseka, predloga, katerega je že toplo priporočal gospod poslanec Hribar. Deželni zbor izreci, da se razdeli to zdravstveno okrožje in da se ustanovi posebno zdravstveno okrožje za Dolenjsko stran, pri tem pa odkaže zdravniku sedež na Grosupljem. Jaz pozitivno vem, da se za to zdravstveno okrožje takoj dobi zdravnik, ki je pripravljen iti na Grosuplje.

Za Grosuplje govore različni razlogi. Prvič je s topografskega stališča lega ugodnejša, kakor Šmarijska. Vrh tega se stikata v Grosupljem dve železnični progi, namreč oni iz Novega Mesta in iz Kočevja, in to je velike važnosti. Mimogredé bodi še omenjeno, da zdravnik v Šmariji niti stanovanja z lepa dobiti ne more, dočim bi to v Grosupljem ne delalo nobenih težav.

Prej se je tudi govorilo o razmerji Ižanske strani. Ako se nanjo ozir jemlje, ne bo nobene škode, če se priklopi zdravstvenemu okrožju Ljubljanskemu. Ti kraji bodo vsekako na boljem, ker jim je Ljubljana bolj prilična, kakor, recimo, Šmarije. Posebnega okrožja zanje delat gotovo ne kaže. Tiste posledice, ako se izločijo iz sedanjega zdravstvenega okrožja Šmarijskega in priklopijo Ljubljanskemu, tiste posledice se pa po mojih mislih ni tako bati, ker bi bilo za novo polovico zdravstvenega okrožja Ljubljanskega veliko lažje dobiti zdravnika, kakor za kako drugo okrožje (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Res je!«). Za to mesto se bo gotovo oglasilo veliko kompetentov.

Zaradi tega bi jaz prav toplo priporočal, da se visoka zbornica izreče za razdelitev sedaj obstoječega zdravstvenega okrožja Šmarijskega in za priklopljenje Ižanskega dela Ljubljanskemu zdravstvenemu okrožju.

Za novo okrožje Šmarijsko pa naj se zdravniku odkaže sedež v Grosupljem.

Deželni glavar :

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Lenarčič :

Častiti gospodje predgovorniki so izrazili svoje mnenje gledé tega zdravstvenega okrožja, in jaz mislim, ako sem gospoda poslanca Košaka prav razumel, da se on popolnoma strinja s prvim delom predloga upravnega odseka, in da obstoji razlika samo v tem, da on méni, naj bi bil sedež zdravnikov v Grosupljem ali v Šmariji, med tem ko upravni odsek odločno pravi, da naj bo sedež zdravnikov na Grosupljem.

Drugi del tega predloga upravnega odseka je imel samo ta namen, da bi se za slučaj, ako bi nikakor ne bilo mogoče za zmanjšani okraj Šmarijski dobiti zdravnika s sedežem na Grosupljem, na Škofeljci ustanovil sedež okrožnega zdravnika za stari okraj Šmarijski.

Častiti gospod tovariš dr. Schaffer ni nič pozitivnega izrekel, kako naj bi se stvar uredila in zato mu ne morem nič odgovoriti. Ker je pa častiti gospod predgovornik Grasselli rekel, da bo lahko dobiti primerne zdravnika za Grosuplje tudi za zmanjšani okraj in da bi bilo tudi lahko dobiti zdravnika za Ljubljano, ako bi se Ljubljansko zdravstveno okrožje razdelilo v dve okrožji in ker se je v tem zmislu tudi gospod župan mesta Ljubljanskega izrekel, mislim, da bo cela visoka zbornica glasovala za prvi del predloga upravnega odseka.

Ker nimam nobenega pooblaščenja, da bi smel drugi del opustiti, predlagam, da se o predlogu upravnega odseka glasuje dvakrat, namreč o prvem predlogu zase in o drugem delu zopet zase.

Poslanec Košak :

Umaknem svoj predlog in se strinjam s prvim delom predloga upravnega odseka.

Pri tej priliki naj še opomnim, da je gospod dr. Repič te dni prosil, da se odveže od službe na Škofeljci, ker tja nikdar ne pride noben bolnik.

Deželni glavar :

Ker je gospod poslanec Košak umaknil svoj predlog, preostane samo predlog upravnega odseka, o katerem je treba glasovati.

Predlog obstoji iz dveh delov. Proti prvemu ni bilo ugovora, pač pa proti drugemu delu; torej kaže, o teh dveh oddelkih posebej glasovati.

Prvi del se glasi:

»Deželnemu odboru se naroča, da skuša po možnosti ustreči želji prošnikov na ta način, da se sedanji zdravstveni okraj Šmarijski razdeli v dva dela

in sicer v jednega s sedežem zdravnika na Grosupljem, drugi in sicer Ižanski del pa se priklopi okrožju ljubljanske okolice s sedežem zdravnika v Ljubljani. Ako bi bil vsled tega priklopljenja zdravstveni okraj ljubljanske okolice prevelik, naj se razdeli v dva dela.«

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu oddelku predloga upravnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prvi oddelek je sprejet.

Sedaj pride na glasovanje še zadnji stavek predloga, ki se glasi:

»Če bi deželni odbor ne mogel dobiti zdravnika za zmanjšani okraj Šmarijski, pa naj ga skuša dobiti za sedanji okraj s sedežem v Škofeljci.«

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s tem zadnjim odstavkom, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je padel, ker razun gospoda poročevalca noben gospod poslanec ni zanj glasoval.

(Veselost. — Heiterfeit.)

Na vrsto pride točka:

8. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Ivana Hribarja in tovarišev o ustanovljanju in vzdrževanju meščanskih šol v vojvodini Kranjski.

8. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Ivan Hribar und Genossen, betreffend die Gründung und Erhaltung von Bürgerschulen im Herzogthume Krain.

Poslanec Hribar:

Visoki deželni zbor! S svojimi tovariši sem stavil v jedni zadnjih sej predlog, da bi se sklenil zakon, s katerim bi se nekoliko spremenile razmere gledé meščanskih šol v naši kronovini. Takrat, ko se je urejalo ljudsko šolstvo, določilo se je, da se ima med ljudsko in srednjo šolo ustanoviti nek ud, ki ima ti dve šoli nekako vezati. Ustanovil se je nekak novum, katerega do takrat uredba šol v Avstriji ni poznala. To so bile meščanske šole. § 17. dotičnega zakona pripoveduje nam, v kakošen namen se imajo ustanoviti meščanske šole. Meščanska šola ima namreč namen, dajati tistim, ki jo obiskujejo, popolnejšo izobražbo, kakor jo daje ljudska šola in boljšo, primernejšo izobražbo za praktično življenje, kakor jo dajejo srednje šole.

Po besedilu dotične zakonske določbe imajo meščanske šole pred vsem služiti prebivalstvu mest in industrijskih krajev in videti je tudi v drugih deželah, da so se meščanske šole zares ustanovljale le najbolj v večjih mestih in industrijskih krajih. Ljudska šola daje tistim, ki jo obiskujejo, najpotrebnejšo izomiko za vsakdanje življenje, meščanska šola mora pa nauke, ki so jih dobili nje gojenci v ljudski šoli, popolniti, mora duševno obzorje onih, ki jo obiskujejo, razširjati in njihov um storiti sprejemljiv za vse naloge, katere jih utegnejo v življenju čakati, bodisi da postanejo potem obrtniki, rokodelci, ali nižji uradniki.

Meščansko šolstvo se dosedaj v naši kronovini ni moglo razviti, in čisto naravno je, da se ni moglo razviti zaradi tega, ker predpisuje deželni zakon, da morajo skrb za ustanovljenje in vzdrževanje meščanskih šol prevzeti šolski okraji. Po družih deželah imajo večinoma okrajne zastope. Zaradi tega so zakoni dotičnih dežel določili, da imajo za ustanovljenje in vzdrževanje meščanskih šol skrbeti okrajni zastopi. Ti okrajni zastopi so pa čisto nekaj drugega, kakor naši šolski okraji. Kjer obstojé taki okrajni šolski zastopi, tam je veliko lažje ustanavljanje meščanskih šol, ker imajo ti okrajni zastopi skrbeti tudi za druge važne agende šolstva. Teh okrajnih zastopov, kakor rečeno, pri nas ni. Gotovo je torej, da se je takrat, ko se je delal deželni šolski zakon za kronovino Kranjsko, storila neka napaka; napaka namreč, da so se določbe gledé meščanskih šol kratkomalo prepisale iz drugih deželnih zakonov, samo da so se mesto okrajnih zastopov določili šolski okraji, ki bi imeli skrbeti za ustanavljanje in vzdrževanje meščanskih šol.

Ako torej hočemo, da se v deželi naši ustanovi kaj meščanskih šol, treba je, da določimo gledé njih, da ima troške za vzdrževanje takih šol prevzeti dežela, torej normalno-šolski zaklad, kakor ima troške za vse ljudsko šolstvo nositi normalno-šolski zaklad.

Vpraša se pa tukaj, ali je vredno, da se zavzemamo v naši deželi za meščanske šole?

Po tem, kar sem sedaj povedal, je razvidno, da je vsekako vredno, da se zanimamo za ustanovitev takih šol v deželi in zlasti za ustanovitev meščanske šole za deželno stolno mesto Ljubljano, katere doslej nima nobene take šole, v katerem so pa dani vsi pogoji za nje obstanek in procvit. Saj je v Ljubljani gotovo mnogo prebivalstva, ki bi z veseljem pošiljalo svoje otroke v meščansko šolo in ki jih sedaj pošilja v spodnje razrede na gimnazijo ali na realko, samo zaradi tega, ker meščanske šole v Ljubljani ni, ker pa stariši vender hočejo preskrbeti svojim otrokom nekoliko večjo izobražbo, kakor jo daje sama ljudska šola. Znano je pa, da izobražba, katera se na spodnji gimnaziji ali na realki mladini ponuja, za praktično življenje ni tako dobra, kakor izobražba, katero podaja meščanska šola. Izkušnje, katere imajo po drugih deželah gledé uspehov meščanske šole, to potrjujejo in zaradi tega so drugod z veliko vneto začeli ustanovljati take šole.

So pa še drugi razlogi, gospôda moja, ki govoré za važnost in potrebo meščanskih šol.

Pedagogi pripovedujejo, da tisti kandidatje na učiteljskih, ki so prej obiskovali meščanske šole, veliko bolje uspevajo, in so kasneje tudi veliko boljši učitelji, kakor kandidatje, ki so prišli na učiteljske z gimnazije ali realke.

Torej tudi iz tega ozira bi bilo želeli, da bi imeli kako meščansko šolo v deželi. Daljni razlog, ki govori za to, pa obstoji v tem, da je po določilu § 42. državnega zakona o ljudskem in meščanskem šolstvu država zavezana, ustanoviti tam, kjer meščanske šole obstojé združene z učiteljski, nadalje-

valni tečaj za učitelje, kjer se imajo pripravljati za predmete na meščanskih šolah. Ako bi imeli v deželi poleg meščanske šole v Krškem tudi še drugih meščanskih šol, smeli bi od vlade zahtevati, da se pri učiteljski Ljubljanskem ustanovi nadaljevalni tečaj za učitelje, dokler pa nimamo takih meščanskih šol, kjer bi mogli učitelji — dovršivši učiteljski tečaj — dobiti nameščenje, tako dolgo tudi od vlade ne moremo zahtevati takih učiteljskih tečajev.

Gospôda moja, vprašali me bodete sedaj, kakošen bi bil denarni efekt, ako se visoka zbornica odloči, da pritrdi zakonskemu načrtu, kateri predlagam s tovariši. Naj na to kratko odgovorim.

Po § 18. državnega zakona o ljudskem in meščanskem šolstvu imajo tisti, ki vzdržujejo šolo, pravico, da smejo, — namesto, da bi ustanovljali meščanske šole — napravljati osemrazredne ljudske šole, katere bi imele ob enem zadostiti nalogam meščanske šole. V tem slučaju imajo stopiti na mesto za meščanske šole predpisanih treh razredov višji trije razredi, VI., VII. in VIII. osemrazredne ljudske šole. Ako to storé, mora normalno-šolski zaklad plačati vse troške za učitelje na takih osemrazrednih ljudskih šolah. Ako pa se ustanovi posebna meščanska šola, tedaj pa bode normalno-šolski zaklad imel prispevati k učiteljskim plačam kakih 20% več, kakor pri osemrazrednih ljudskih šolah. Torej to bi bil, če pritrdimo načrtu zakona, kateri sem si dovolil predložiti visoki zbornici, ves denarni efekt. Uspeh v drugem oziru pa, če imamo meščanske šole, bi bil ta, da smemo od vlade zahtevati, da ustanovi pri učiteljski nadaljevalne učiteljske tečaje, v tem ko tega ne moremo zahtevati, če imamo osemrazredne ljudske šole namestu meščanskih šol.

Važnost meščanskega šolstva so druge dežele začele spoznavati takoj, ko je stopil v veljavo dotični državni zakon o ljudskem in meščanskem šolstvu. Zlasti vidimo to pri gospodarsko razvitih deželah. Tako ima Dolenja Avstrija 96 meščanskih šol, od katerih pripada 45 na Dunaj, med tem ko se ostalih 51 porazdeli na druga mesta in na industrijske kraje. Gorenja Avstrija ima osem meščanskih šol; Solnograška dve, ki sta obe v deželni stolni mestu; Stajerska jih ima sedem in sicer v Gradiu pet, v Mariboru jedno in jedno v Ljubnem; Koroška pa ima dve in sicer v Celovci; Kranjska jedno samo in še ta je bila ustanovljena le vsled velikodušnosti nekega mecena, ki je v ta namen napravil veliko volilo; Trst ima štiri meščanske šole v mestu samem; Tirolska dve, jedno v Inostu in jedno v Tridentu; Predarlška jedno v Bregencu; na Češkem pa imajo 224 meščanskih šol in sicer 98 nemških in 126 čeških, izmed katerih pripada osem čeških in dve nemški na Prago.

Torej, gospôda moja, Češka, o kateri je znano, da je v gospodarskem in kulturnem oziru najbolj napredna dežela, ta kronovina je v jako obilni meri spoznala važnost meščanskih šol in ni ga skoraj večjega kraja na Češkem, ki ne bi imel jednega ali več takih učnih zavodov.

Na Moravskem — da naštejemo še ostale dežele — imajo 74 meščanskih šol; Šlezka jih ima osem; Galicija 17; Bukovina jedno v Černovcih in Dalmacija pet. Izmed deželnih stolnih mest je Ljubljana jedina, ki še nima nobene meščanske šole.

V Ljubljani je pač ustanovljena osemrazredna dekliška ljudska šola in ravno tako bi se lahko obe peterorazredni deški šoli razširili na osem razredov, vsled česar bi moral normalno-šolski zaklad pokrivati vse troške za učitelje; dozdeva se mi pa iz razlogov, katere sem prej navedel, da bi bilo velike važnosti, ako se — namesto da se ustanovljajo osemrazredne ljudske šole — omogoči snovanje posebnih meščanskih šol in zaradi tega Vam priporočam, častiti gospodje tovariši, da blagovolite pritrditi predloženemu načrtu zakona.

Kar se tiče potrebe meščanskih šol na Kranjskem, mislim, da ta potreba zunaj Ljubljane v veliki meri ne obstoji. Ako so kod v deželi razmere že dandanes ugodne za meščansko šolo, bilo bi to po mojem prepričanji samo v Idriji in s časom, ako se gospodarski položaj spremeni, bi se kaka meščanska šola dala napraviti v Novem Mestu in v Postojni. Prepričan sem pa, da za sedaj v Novem Mestu in v Postojni gotovo še ne bo prišlo do ustanovitve meščanskih šol. Za sedaj bi le bilo mogoče ustanoviti jo za Idrijo in ako se tam res ustanovi, pa bi to prav gotovo bilo velike koristi za tamošnje preivalstvo. Če bodo vsled tega normalno-šolski zaklad zadeli za 5000—6000 gld. večji troški, gospôda moja, mislim, da visokemu deželni zboru ni treba žal biti za denar, ki bi se izdal v tak namen. Kar se izda za prosveto in višjo izomiko, to je po mojem prepričanji produktivno naložen denar in torej tu ni gledati na vsak tisočak.

Priporočam Vam torej, častiti gospodje tovariši, da blagovolite zakonskemu načrtu pritrditi; v formalnem oziru pa predlagam, da se ta zakonski načrt izroči upravnemu odseku v posvetovanje in poročanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer hat das Wort.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Nach der Geschäftsordnung muß ich es mir versagen, auf die Angelegenheit meritorisch einzugehen, sofer ich dies sonst wünschen würde; ich bemerke daher nur, daß ich den Ausführungen des Herrn Antragstellers zum meist beipflichte, zum kleineren Theile aber denselben entgegenzutreten müßte. Jedoch kann ich mich, wie gesagt, darüber des weiteren nicht auslassen.

Mit Rücksicht auf den Umstand, daß wir alle darüber einig sind, daß der vorliegende Antrag von großer Bedeutung ist, weiters, daß alle Herren darüber einig sind, daß es nicht möglich ist, im Hinblick auf den morgen stattfindenden Schluß der Session diese Angelegenheit in einem Ausschusse, sei es der Verwaltungsausschufs, sei es der Finanzausschufs, mit jener Gründlichkeit zu

berathen, wie es die Wichtigkeit der Sache erheischt, erlaube ich mir den Antrag zu stellen:

Der Antrag des Herrn Abgeordneten Hribar werde dem Landesauschusse zur Prüfung, Berichterstattung und eventuellen Vorlage eines Gesetzesentwurfes zugewiesen.

Dem möchte ich die Erklärung beifügen, daß mein und meiner Gesinnungsgenossen Standpunkt der ist, daß wir die Errichtung einer Bürgerschule in Laibach für nothwendig halten, daß aber die Creirung solcher Schulen an anderen Orten wenigstens für den Augenblick uns nicht zweckmäßig erscheint.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Nimam povoda, ne izjaviti, da nimam ničesa proti predlogu častitega gospoda tovariša dr. Schafferja, ker sam priznavam, da je čas prekratek, da bi se stvar mogla že v tem zasedanji meritorno rešiti. Izjavljam torej, da se strinjam s tem predlogom in umaknem svoj formalni predlog.

Deželni glavar:

Ker je gospod poslanec Hribar umakil svoj formalni predlog, da se samostalni njegov predlog izroči upravnemu odseku v pretres in poročanje in ker se gospod predlagatelj strinja z nasvetom gospoda poslanca dr. Schafferja, ki meri na to, da se samostalni predlog odkaže deželnemu odboru v pretres in poročanje v prihodnjem zasedanji, torej imamo glasovati samo o predlogu gospoda poslanca dr. Schafferja. Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in torej se samostalni predlog gospoda poslanca Hribarja izroči deželnemu odboru. S tem je rešena 8. točka dnevnega reda.

Daljna točka je:

9. Ustno poročilo finančnega odseka glede deželnega prispevka za lokalno železnico, ki bi vezala Tržič z državno železnično progo Ljubljana-Trbiž (k prilogi 52.).

9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend den Landesbeitrag für eine Localbahn, welche Neumarkt mit der Staatsbahnlinie Laibach-Tarvis verbinden würde (zur Beilage 52.).

Poročevalec dr. Papež:

Visoki deželni zbor! Že leta 1894. je visoki deželni zbor v seji dné 13. februarja sklenil, da se dovoli 50.000 gld. subvencije za lokalno železnico iz Tržiča v Kranj in lansko leto je visoki deželni zbor

sklenil v svoji seji dné 11. julija, da se poviša ta svota 50 000 na 75.000 gld. Znano je, da bi se imela ta svota izvzeti iz onega železniškega fonda, ki se je osnoval in vsaj načeloma ustanovil v seji dné 25. novembra leta 1890. in kateri ima znašati najvišji znesek 500.000 gld. Železnično ministerstvo je ta sklep uvaževalo, pečalo se je pa tudi z vprašanjem gledé druge zveze s Trstom in kar se tiče te zveze, namreč zveze Rudolfove železnice s Trstom, je železnično ministerstvo prišlo do tega, da je načeloma za zvezo skozi Bohinj po dolini Bača v Gorico. Torej na zvezo Loka-Divača se ne misli več v prvi vrsti in gledé na to, da je torej mogoče in prav lahko mogoče, da bo ta nova zveza odcepila se od Rudolfove železnice ali pri Lescah, ali pri Žerovnici, je pa želeti, da prej omenjena lokalna železnica ne gre več iz Tržiča v Kranj, temveč da bi se tam priklopila na Rudolfovo železnico, od koder se odcepi druga zveza s Trstom, torej da pride iz Tržiča v Lesce ali v Žerovnico, ako gre druga zveza v Trst iz Lesec ali iz Žerovnice. Gledé te eventualitete bi kazalo predrugačiti lanskoletni sklep v tem zmislu, da se prispevek 75.000 gld., ki se je dovolil za zgradbo lokalne železnice Tržič-Kranj, dovoli tudi za ta slučaj, ako bi lokalna železnica iz Tržiča ne šla v Kranj, marveč na katerikoli kraj Rudolfove železnice na progi Trbiž-Ljubljana.

Kakor sem jaz poizvedel od strani, na kateri je v tem oziru najti veliko pouka in stvarnih informacij, se misli tudi na to, da bo bržkone šla železnica od Rudolfove železnice na Trst iz Žerovnice in najbrž n e iz Lesec. Ako se napravi druga zveza v Trst iz Žerovnice, bi potem železnica iz Tržiča šla čez Begnje, Poliče, Rodne, Smokuč in Breznico do Žerovnice.

Torej si usojam v zmislu načel, katere sem poprej imel čast označiti, v imenu finančnega odseka predlagati sledeče:

(bere — liest:)

»Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

S sklepom dné 11. julija 1896. leta za lokalno železnico iz Kranja v Tržič proti povračilu v glavninskih delnicah dovoljeni deželni prispevek v znesku 75.000 gld. avstr. velj. vzdrži se tudi za ta slučaj, če bi se ta lokalna železnica ne stikala v Kranju, ampak na kakem drugem kraju z državno železnično progo Trbiž-Ljubljana.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der mit dem Beschlusse vom 11. Juni 1896 für die Localbahn Krainburg-Neumarkt gegen Refundirung in Stammactien votierte Landesbeitrag von 75.000 fl. ö. W. bleibt auch für den Fall aufrecht erhalten, daß diese Localbahn nicht in Krainburg, sondern an einem anderen Punkte der Staatsbahnlinie Tarvis-Laibach ihren Anschluß finden sollte.“

Iz vsebine tega predloga je seveda takoj razvidno, da se ne izključi mogočnost, da, ako se razmere spremené, in se morebiti venderle zida železnica iz Loke v Divačo in naprej v Trst, da bi venderle vsekako bilo potem misliti na zgradbo železnice Tržič-

Kranj. Pa sedaj velja to načelo, da je ideja zgradbe železnice Loka-Divača popolnoma izključena in da se napravi prej omenjena zveza s Trstom.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Globočnik ima besedo.

Poslanec Globočnik:

Visoka zbornica! Ravnokar je gospod referent povdarjal, da, če bi se tudi sprejel v razpravi stoječi predlog, ni izključena možnost, da bi se lokalna železnica iz Tržiča morda vendar še drugače izpeljala, kakor je sedaj nameravana, namreč na Žirovnico. Z ozirom na to si dovoljujem, pred visoko zbornico izraziti neko željo, do katere sem, mislim, opravičen kot deželni poslanec z ozirom na interese deželске, zlasti pa kot poslanec mesta Kranja. Jaz sicer iskreno in iz srca privoščim trgu Tržiškemu, da bi cvetel, se lepo razvijal in imel lepo prihodnost, ter da bi se kakor hitro mogoče zvezal po lokalni železnici z velikim železničnim prometom, ker to bi dobro razviti Tržiški industriji koristilo, ali želel bi pa, da bi vsi merodajni faktorji v deželi delali na to, da bi se ta zveza Tržiča z velikim železničnim prometom zvršila po progi, katere je doslej vedno bila v mislih tudi v tej visoki zbornici, namreč po progi Tržič-Kranj.

Rekel sem, da izražam to željo iz stališča kot deželški poslanec, ker je ta želja v zvezi z interesi dežele. Če dežela prispeva za kako lokalno železnico, mora tudi gledati na to, da se ta lokalna železnica izvede po taki progi, ki kolikor mogoče velike koristi daje celi deželi, po taki progi, ki pelje skozi rodovitne, obljudene kraje, in taka proga bi bila ravno proga Tržič-Kranj. Lepa ravnina med Kranjem in Tržičem je obljudena s krepkim prebivalstvom, ima lepe vasi in rodovitna polja, in jaz mislim, da bi to progo pred vsem kazalo zidati, ker bi gotovo povzdignila te lepe kraje, ter kmetijstvo in obrtnijo v teh krajih. Če se pa izpelje ta lokalna železnica proti Žirovnici, pa gre železnica skozi hribovite, nezatne vasi, ki nimajo skoraj nič poljedelstva in obrtnije, izvzemši Begunje, ki pa že sedaj v področje Rudolfove železnice pripadajo. Torej bi kazalo deželi, kolikor mogoče delati na to, da se lokalna železnica iz Tržiča gradi na Kranj.

Drugi moment, ki je posebno povdarjati in ki je za deželo važen, so pa troški. Železnica iz Tržiča v Kranj bi šla po lepi ravnini v premi črti naravnost in bi v terénu ne zadela na nikake posebne težave. Izpeljala bi se lahko le 15 km dolga, in jaz mislim, da bi jo bilo veliko lažje tehnično izvesti, kakor železnico iz Tržiča na Žirovnico, kajti tam je hribovit terén in mogoče je, da bi bilo treba delati predore in zidati precejšnje mostove in premostiti grabne. Torej bi se lahko zgodilo, da bi ta železnica daljša nastala, kakor tista, ki je dosedaj nameravana bila, in mogoče tudi, da bi bili veliko večji troški za to

železnico potrebni, kakor za železnico Kranj-Tržič, in vsled tega se lahko zgodi, da bomo v kratkem morebiti stali pred novim predlogom, da bi se svota 75.000 gld. zopet povišala. Torej deželi ne kaže, da bi se posebno zanimala za tako progo, ki bi provzročiti znala več troškov, kot druga.

Ozirati se je pa iz deželnega stališča tudi na to, ako bi se dozidala lokalna železnica Kranj-Tržič, da imamo potem v deželi progo, katere bi morebiti pozneje še jako važna postala za deželo. Če je tudi v državnem zboru dné 13. januarija 1897. l. železnični minister Guttenberg izrazil mnenje ministerstva tako, da se na zvršitev Karavanske železnice nikakor ne misli in da se bo ta železnica morebiti zidala v poznejših časih, šele ko bo neobhodno potrebna postala, mislim vendar, da je važno za deželo, ako bi imela lokalno železnico v tisti črti, v kateri smo mislili, da se bo izpeljala glavna črta v Trst. Kajti ako imamo na tej strani Karavank lokalno železnico Kranj-Tržič in na Koroškem železnico Celovec-Košentavra, mislim, da ne bo posebno težavno, če se čez nekoliko let umiri bojazen zaradi Reške konkurence, da bi se morda vendar napravil predor skozi Ljubelj. Sedaj bi ta železnica ne bila več tako težavna. V prvem začetku so jo mislili zidati v višočini 813 m in s predorom dolgim 48 km, ali pozneje se je napravil drug načrt, po katerem bi se imela graditi železnica v višočini 691 m z 84 km dolgim tunelom. Torej bi sedaj ne bilo več treba misliti na tisti princip, da se ima železnica čez Lubelj zidati na podlagi adhezije združene z zobotvorno močjo, ampak sedaj, ko se tunel lahko zida tako nizko, bi se lahko napravila navadna železnica na podlagi adhezije.

Posebno si pa dovoljujem povdarjati še neko stvar, na katero zlasti opozarjam gospode zastopnike ljubljanskega mesta, da namreč ta proga v prihodnje utegne neizmerno važna postati tudi za Ljubljano, ker bi vezala Celovec z Ljubljano, osrednjo Koroško z osrednjo Kranjsko. Ako se dozida predlagana Bohinjska železnica, bo vse Koroško blago iz osrednje Koroške šlo čez Trbiž po Bohinjski železnici čez Gorico na Trst. Ljubljana bo ostala popolnoma na strani. Ako se pa zgradi lokalna železnica Tržič-Kranj, in ako se potem v teku časa pride do tega, da prodré Ljubeljska železnica in se Celovec zveže z Rudolfovo železnico, šlo bo po tej progi neizmerno veliko blaga na Ljubljano in Ljubljana ne bo več na strani v tem velikem železničnem prometu.

To so oziri, ki se dežele, mojega volilnega okraja Kranjskega pa posebno intenzivno dotikajo. Kranj, če bi se zvršila ta železnica, bi postal nekako središče železničnih zvez in bi se gotovo lepo razvijal v prihodnosti, ker bi imel dobro zvezo z Gorenjsko, ki leži okoli Kranja in se šteje med najbolj imovite kraje naše dežele in bi s časom zvezo dobil tudi s sosednimi deželami, kajti misliti smemo tudi na daljšo prihodnost. Železnica, ki vodi sedaj iz Ljubljane v Kamnik, se bo bržkone, to je gotovo nameravano, naprej izpeljala in če se enkrat podaljša v Lavantinsko dolino in odtod na Zeltweg, imamo drugo važno črto za naše kraje. Mogoče, da se bo

potem ta železnica iz Kamnika s povprečno progo zvezala z Rudolfovo železnico, in mogoče je potem, da se ta zveza zvrši pri Kranji. To bi bilo velike koristi za Kranj. Ako se pa zgradi proga Tržič-Lesce, ostane Kranj popolnoma na strani in Kamniška železnica bi se k večjemu zvezala s Tržičem.

Jaz mislim torej, gospôda moja, da je za Tržič precej vse eno, ali ima svojo železnico izpeljano na Kranj, ali na Žirovnico. Velik razloček to ni in jaz mislim, da koristi dežele, deželnega glavnega mesta in mojega volilnega okraja težijo na to, da je treba zgraditi lokalno železnico Tržiško po progi Tržič-Kranj.

Torej si dovoljujem, priporočati visokemu deželnemu zboru in vsem merodajnim faktorjem, da bi blagovolili delati in vplivati na to, da se če le mogoče gradi Tržiška železnica iz Tržiča v Kranj.

Deželni glavar:

Gospod poslanec župnik Ažman se je oglasil k besedi.

Poslanec Ažman:

Častiti zborovatelji! Stvar, za katero se danes gre, je v tesni zvezi z vprašanjem o Bohinjski železnici. Tudi tukaj se ne gre za kake lokalne interese, ampak za železnico, ki ima vezati planinske dežele s Trstom po najkrajši poti. Tukaj ne bodo odločevali lokalni interesi, ampak trgovinski, gospodarski in strateški oziri. Če se je tedaj že ministerstvo izjavilo, da je na vsak način skrbeti za Bohinjsko železnico, tedaj je vprašanje za nas jasno in tudi Tržičani sami bodo želeli, da so s Trstom tako ali drugače zvezani. Kakor hitro bo zagotovljena Bohinjska železnica, tedaj je tudi za Tržič vitalno vprašanje zveza z Rudolfovo železnico na ta način, da se priklopi lokalna železnica iz Tržiča na Rudolfovi železnici ali v Lescah ali pa v Žirovnici. Tisti razlogi, katere je gospod predgovornik za progo Tržič-Kranj navedel, veljali bi za zvezo Tržiča z Rudolfovo železnico tudi na teh imenovanih postajah na Rudolfovi železnici. Slišali smo, da ne nameravajo še tako hitro Karavank prebosti, in ako bi se Bohinjska železnica odcepila od Rudolfove železnice na Jesenicah in ako bi šla skozi Vintgar proti Bledu, tedaj bi Bled ne imel prave zveze z Ljubljano in popotniki, ki bi hoteli iz Bleda na Ljubljano, morali bi najprej na Jesenice. Temu bi se pač v okolišju prišlo, ako bi se Lesce s posebno progo z Bledom zvezale. Ako se pa v Žirovnici napravi postaja Bohinjske železnice, odpade ta težkoča. Sploh pa mislim, da gospodje, ki so zadnjič se izrekli za Bohinjsko železnico, morajo dosledno tudi biti za to zvezo Tržiča z eno postajo Rudolfove železnice, bodisi z Lescami, ali z Žirovnico. Jaz torej izjavljam, da bom tudi danes za to od finančnega odseka priporočano progo glásoval in upam, da se bodo gospodje, ki so se zadnjič izrekli za Bohinjsko železnico, tudi danes z menoj strinjali.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Der Herr Abgeordnete Luckmann hat das Wort.

Abgeordneter Luckmann:

Ich möchte mir vor allem hervorzuheben erlauben, dass wir bei jedem Eisenbahnbaue hauptsächlich von der Unterstützung der hohen Regierung abhängig sind und daher auch die Wünsche derselben berücksichtigen müssen; wenn wir uns ihrer Unterstützung versichern wollen; ohne ihre Unterstützung ist kein Project ausführbar. Wenn nun die hohe Regierung den Wunsch ausspricht, der hohe Landtag möge den Beschluss fassen, eine Subvention eventuell auch für eine andere Localbahn zu gewähren, so müssten wir diesem Wunsche entgegenkommen, wenn wir überhaupt eine Localbahn wünschen, denn, wenn wir „Nein“ sagen, so riskiren wir, dass wir gar keine Localbahn erreichen. Andererseits sind wir auch von den Interessentenbeiträgen abhängig. Soviel mir bekannt ist, haben die Interessenten, welche bisher Beiträge in Aussicht gestellt haben, bei dem Umstande, dass staatliche Interessenten der Wocheiner Bahn den Vorzug zu geben scheinen, beschlossen, im Falle als diese Linie gebaut wird, die Leistung ihrer Beiträge nur davon abhängig gemacht, dass der Anschluss bei Lees oder einem anderen Punkte oberhalb Lees an die Wocheiner Bahn stattfindet. Dieser Beschluss scheint umso mehr Berücksichtigung zu verdienen, als der geehrte Herr Abgeordnete für Krainburg gewiss nicht behaupten kann, dass aus seinem Bezirke ein Interessentenbeitrag geleistet wurde. Wir müssen also doch auch auf diejenigen, welche Beiträge leisten werden, Rücksicht nehmen. Der Herr Abgeordnete für Krainburg ist hauptsächlich ein Anhänger der Lacker-Bahn; ich war es auch und bin es noch immer, auch gebe ich zu, dass cultivirtere Gegenden mit einer zahlreicheren Bevölkerung von jener Bahn durchzogen würden, welche über den Voibl nach Neumarkt, Lach und Divatscha führen würde. Aber, meine Herren, bei derartigen Sachen darf man nicht gar zu beharrlich sein; wenn man die Überzeugung gewinnt, dass die Linie, die wir vorziehen würden, an maßgebender Stelle nicht gewünscht wird, dass keine Aussicht vorhanden ist, damit durchzubringen, dann müssen wir nachgeben und sagen: es ist immer noch ein großes Glück für unser Land, dass vom Staate nicht eine Trace gewählt wurde, welche für unser Land überhaupt nicht von Vortheil gewesen wäre, sondern uns vielleicht einen außerordentlichen Schaden gebracht hätte, wie z. B. die Predil-Bahn, dass also eine Bahn gewählt wurde, welche durch das Land Krain zieht und uns vielleicht doch auch noch bedeutende Vortheile gewährt. Das werden Sie doch zugeben, meine Herren, dass die Vortheile der Wocheiner-Bahn von denjenigen Herren, welche den Ausbau der Lacker-Bahn wünschen, nicht gehörig gewürdigt werden, dass sie vielmehr die Vortheile der Wocheiner-Bahn bedeutend unterschätzen. Wenn der Staat die Entscheidung trifft für den Ausbau der Wocheiner-Bahn, und ich glaube, er hat sie bereits getroffen, so entsteht für uns die Frage, welche Haltung wir in der Frage der Local-Bahn über Neumarkt einzunehmen haben. Der Herr Abgeordnete für die Stadt Krainburg

sagt, diese Bahn würde auch der Landeshauptstadt größere Vortheile bieten, wenn sie über Krainburg führen würde. Ich kann die Richtigkeit dieser Behauptung nicht ganz zugeben. Der Personenverkehr würde allerdings nach Krainburg und Laibach gravitiren, aber wenn die Herren zugeben, dass diese Bahn wesentlich im Interesse von Neumarkt gebaut werden soll, so werden sie andererseits auch zugeben, dass hier vor allem der Gütertransport und der Gütertarif in Betracht kommt. Wenn Sie nun den Gütertarif in Anschlag bringen, so werden sie dann zugeben, dass im Interesse von Neumarkt jene Linie gelegen ist, welche sich am nächsten Punkt an die Hauptbahn nach Triest anschließt, denn wenn man die Güter zunächst nach Krainburg und von da erst wieder nach Lees verfrachten würde, so wäre das die doppelte Länge der Strecke, die gewiss auch in den Frachtsägen ihren Ausdruck fände. Ein industrieller aber rechnet nicht mit der Frage, wo der Personenverkehr ein bedeutenderer ist, oder wo die größere Bequemlichkeit für den Besuch der Landeshauptstadt sich darbietet, sondern er rechnet damit, wie er die Güter mit der Bahn billiger befördern wird. Dass die Gütertarife für Neumarkt billiger sein werden, wenn die Localbahn in größerer Nähe den Anschluss an die Wocheiner-Bahn findet, ersehen die geehrten Herren auch aus dem Umstande, dass die Interessenten ihre Beiträge davon abhängig machen. Eine andere Frage ist die, eventuell die Zuficherung eines Beitrages zu ertheilen — ein bestimmter Antrag liegt diesbezüglich nicht vor — für den Fall, als die Karawankenbahn in einer Combination mit der Bahn über Neumarkt zustande kommt. Es wäre dies die Strecke durch das Annathal über den Loibl nach Ferlach und Klagenfurt, so dass die Möglichkeit doch vorhanden wäre, dass die zukünftige Karawankenbahn über den Loibl ginge und wir die Vortheile, welche wir von der Loibler-Bahn wegen der besseren Verbindung mit Klagenfurt erwarten, in dieser Weise wenigstens zum Theil erreichen würden. In diesem Falle würde es für Laibach ganz gleich bleiben, ob die Güter bei Laibach oder seitwärts bei Lees auf die Hauptbahn gelangen. Laibach selbst hätte daran keinen Vortheil. Ich möchte also sagen: Wir müssen hauptsächlich den Wünschen der hohen Regierung entgegenkommen, weil wir auf ihre Unterstützung angewiesen sind, wir müssen aber auch die Wünsche der Interessenten berücksichtigen, und da ein anderer Antrag diesbezüglich nicht gestellt worden ist, so glaube ich, dass wir den vorliegenden Antrag des Finanzausschusses unterstützen müssen, wenn wir die Sache fördern und für das Land überhaupt einen Vortheil erreichen wollen.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec dr. Papež:

Nimam ničesa omeniti.

Deželni glavar:

Ker ne, preidimo na glasovanje.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu finančnega odseka, ki meri na to, da se deželni prispevek

75.000 gld. za lokalno železnico Tržič-Kranj vzdrži tudi za slučaj, ako bi se ta lokalna železnica ne stikala v Kranju, ampak na kakem drugem kraji z državno železnično progo Trbiž-Ljubljana, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog finančnega odseka je sprejet in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Preidimo k točki:

10. Ustno poročilo finančnega odseka o pospeševanju naprave kmetijskih hranilnic in posojilnic po Raiffeisenovem sistemu (k prilogi 59.).

10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses inbetreff der Förderung der Errichtung von landwirtschaftlichen Spar- und Darlehenscassen nach dem Systeme Raiffeisen (zur Beilage 59.).

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Deželni zbor je bil dné 13. februarija 1895. leta sklenil naročilo deželnemu odboru, naj pretresa vprašanja, na kak način bi kazalo pospeševati Raiffeisenove posojilnice v deželi. Deželni odbor je v ta namen vprašal deželne odbore raznih drugih kronovin, če in eventualno na kak način in v kakem obsegu podpirajo ravno te za kmetsko prebivalstvo prekornostne zavode. Kakor visoka zbornica sprevidi iz priloge 59., podpirajo razun treh dežel vse kronovine avstrijske več ali manj jako radodarno ustanovitev takih posojilnic.

V prvi vrsti je tukaj omeniti Dolenja Avstrija, katere deželni odbor je izdal posebno navodilo v svrhu ustanavljanja takih društev in kateremu se v ta namen od deželnega zbora že leta in leta dovoljuje izdaten kredit. Za lansko leto se mu je bilo dovolilo 15.000 gld., da s primernimi prispevki pripomore k troškom za prvo opravilo, oziroma ustanovitev takih društev.

Gorenja Avstrija daje vsem tem posojilnicam 3% posojila do najvišjega zneska 2000 gld. in potem še brezobrestna posojila po 100 gld., da lažje poplačajo ustanovne troške.

Solnograška podpira ustanovitev takih društev z brezobrestnimi, v 10 letih vračljivimi posojili po 100 gld. iz deželnega zaklada.

Stajerska je lansko leto dovolila celih 100.000 gld. v ta namen, da se dajejo za prvo opravilo brezobrestna posojila po 50—250 gld. in za dobavo prve glavnice po 3% obrestna posojila do 2000 gld.

Enako podpira Tirolska te posojilnice, katerim dovoljuje vsako leto po 3000 gld. za podpore in posojila in istotako jih podpira Predarlška iz deželnih sredstev s podporami od 80—100 gld.

Dalje omenjam, da je Češki deželni odbor dobil lansko leto kredit 15.000 gld. v to svrhu, da po Raiffeisenovih načelih že obstoječim hranilnicam in posojilnicam ali pa na novo ustanovljenim za prvo opravilo dovoljuje podpore po 250 gld. in v posebnih slučajih celo po 300 gld.

Istotako imajo Moravska, Šlezka in celo Galicija take ali slične posojilnice, katerim se dajejo podpore in brezobrestna posojila iz deželnih sredstev. Edino Bukovina, Dalmacija in Istra se dosedaj še niso bavile s tem vprašanjem.

Od Koroškega deželnega odbora sicer še ni došel odgovor in torej ne vemo, kako dežela podpira svoje posojilništvo, vendar vemo, da tam tudi obstoji več takih posojilnic.

Kak namen imajo Raiffeisenove posojilnice, sami dobro veste, častiti gospodje tovariši, in torej Vam ni treba tega na dolgo in široko razkladati. Z veseljem samo konstatiram, da je finančni odsek brez razlike strank soglasno priznal potrebo in korist takih društev in da bi bil, ako bi bile finančne razmere dežele naše ugodnejše, gotovo nasvetoval še višje podpore, kakor jih v njegovem imenu sedaj jaz predlagam.

Deželni odbor je predlagal: 1. naj se mu naroči, da izda posebno navodilo za ustanovitev in oskrbovanje Raiffeisenovih posojilnic; 2. naj se pooblasti, da sme za ustanovitev in za prvo opravilo takih posojilnic dovoljevati podpore po 50—80 gld. Finančni odsek je te podpore nekoliko povišal in predlaga, da se imajo dovoljevati v zneskih od 60 do 100 gld.

V 3. predlogu je deželni odbor predlagal, naj bi se on pooblastil, da sme dovoljevati takim društvom 4% posojila do 300 gld. Finančnemu odseku se je ta svota zdela preneznatna in misli, da bi posojilnicam s takimi posojili ne bilo veliko pomagano in zato je za sedaj to stvar opustil, pač pa v posebnem predlogu nasvetuje, da deželni odbor v prihodnjem zasedanju gledé visokosti in obrestovanja takih posojil predloži visoki zbornici posebno poročilo.

Kakor se gospodje spominjate, izročili smo lansko leto deželnemu odboru prošnjo zaveze kranjskih hranilnic in posojilnic z nalogom, da poizveduje, kako drugod podpirajo namene takih zvez in na podlagi teh poizvedb predlaga sedaj deželni odbor, da se jej dovoli podpora 300 gld. v pospešitev njenih namenov.

Gledé na vse to prosi deželni odbor, da se mu za leto 1897. dovoli v namen pospeševanja posojilništva kredit 1200 gld. iz deželnega zaklada in finančni odsek se je temu predlogu rad pridružil. Mala svota je to, ali z ozirom na finančne razmere naše dežele za sedaj ni bilo mogoče nasvetovati višjega zneska, če se bodo pa te razmere v prihodnje zboljšale, bo gotovo visoka zbornica rada še izdatneje podpirala posojilništvo v deželi.

Po teh kratkih besedah si dovoljujem prečitati predloge finančnega odseka, ki so v bistvu enaki predlogom deželnega odbora in ki se glasé:

»Visoki deželni zbor skleni:

1. Deželnemu odboru se naroča, da izdá navodilo o ustanovitvi in oskrbovanji hranilnic in posojilnic po Raiffeisenovem sistemu.

2. V delno pokrite troškov ustanovitve in prve opravke hranilnic in posojilnic po Raiffeisenovem sistemu sme deželni odbor po svoji previdnosti dovoljevati prispevke po 60 do 100 gld.

3. Ustanovilni prispevek smé pa se dovoliti le pod tem pogojem, če se društvo podvrže višjemu nadzorstvu deželnega odbora, katero more le-ta izvrševati po posebnem odposlancu ali pa po zvezi posojilnic.

4. Zvezi kranjskih hranilnic in posojilnic po sistemu Raiffeisenovem v Ljubljani se dovoli za ustanovitev in pospešitev njenih namenov podpora v znesku 300 gld.

5. V te pod točko 2. in 4. navedene namene se deželnemu odboru za leto 1897. dovoli kredit 1200 gld.«

Deželni glavar:

Otvorjam razpravo.

Želi kdo besede?

Gospod poslanec župnik Ažman ima besedo.

Poslanec Ažman:

Visoka zbornica! Besedam, katere smo slišali od gospoda poročevalca, nimam kaj posebnega pridodati, vendar bi rad par opazk pristavil temu poročilu, ker sem tudi jaz v načelništvu neke take posojilnice, ki je v Gorjah po načinu Raiffeisenovem ustanovljena. Ni treba, da bi korist in blagotvornost teh posojilnic popisaval, ker so itak znane, samo toliko rečem, da so res dobre, za nekatere kraje naravnost potrebne! Dokaz za to nam je, da so se po drugih kronovinah avstrijskih tako dobro obnesle in da se tudi po naši kronovini od leta do leta hitreje ustanavljajo in lepo razvita. 13 posojilnicam, katere smo imeli leta 1895., je prirastlo do danes še 16 drugih. Torej imamo v naši kronovini danes že devetindvajset takih posojilnic po načinu Raiffeisenovem.

Samo par opazk bi rad naredil in gospode opozoril na velike težkoče, katere so se takim podjetjem na pot stavile in pa na težkoče, ki se tudi še kažejo pri delovanju teh posojilnic. Kadar treba ustanoviti tako posojilnico, treba računati z nezaupnostjo ljudi, ki jih še niso vajeni; drugič primanjkuje denarnih sredstev in največkrat požrtvovalnih mož, ki bi to reč v roke vzeli. Pri delovanju se pa posebej stavijo zapreke zaradi pomanjkanja denarja, ko stranke včasih denar nazaj zahtevajo, ali pa hočejo večja posojila, katerih posojilnica nima. Zato je razvidno, da se take posojilnice brez kake podpore ne morejo ustanavljati in tudi ohraniti. Zato bi bila to stvar dežele, da v korist kmetijstvu take zavode podpira. Dosedaj dežela tega ni mogla storiti, ampak storila je to Kranjska hranilnica, ki je prav blagodejno podpirala posojilnice, tako n. pr. Gorjansko, kateri je dala 60 gld. podpore in pa še 600 gld. brezobrestnega posojila za tri leta, tako, da si je naša hranilnica že v prvem letu pomogla iz ustanovnih troškov. Zato se dolžnega čutim, da izrečem slavni kranjski hranilnici javno zahvalo v imenu naše hranilnice in drugih, katere je tudi na enak način obdarovala.

Drugič sem pa že opomnil, kake težkoče se včasih pokažejo zaradi pomanjkanja denarjev in tukaj je posebno dobro posredovala »Zveza kranjskih posojilnic« s tem namreč, da je denar, kateri je v nekaterih posojilnicah preostajal, zbirala in tistim pošiljala, ki so imele pomanjkanje, da se je torej delovanje posojilnic osredotočilo in da je Zveza tudi po nadzorniku svojem nadzorovala te posojilnice tako, da se res lepo razvita.

Opomnil sem tudi, da je to delo požrtvovalnih mož, ki brezplačno delajo. Zato sem jaz odredil, da uradujemo ob nedeljah popoldne po krščanskem nauku zato, da ti možje, ki za svoj trud nič ne dobivajo, nimajo še izgube časa in da tisti čas, katerega bi sicer morda potratili, tukaj v korist občanov in sosedov prav dobro obrnejo.

Moram reči, da je tudi zame, ki sem v načelnstvu, to velika naloga, ker se mora pomniti, da je ob nedeljah duhovni pastir obložen z opravki. Od 4. ure zjutraj dela nepretrgano do opoldne, oziroma do popoldne, dokler ni nauk zvršen in sedaj, ko bi se mogel odpočiti, pa ga še hranilnica čaka, ki mu vsako nedeljo vzame dve do tri ure. To sem pa zato opomnil, ker je lani padla neka opazka o 24. urah ali nekaj manj, katere imamo duhovniki na dan proste, da se ta račun popravi in da se torej od teh 24 ur vsaj polovica izbriše z blagovoljnim dovoljenjem gospoda poslanca Hribarja. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Le izbrišite jih!«) DrugEGA nečem opomniti in se zlagam s predlogom finančnega odseka.

Deželni glavar:

Seine Excellenz der Herr Abgeordnete Baron Schwegel hat das Wort.

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Ich bin mit lebhaftem Interesse den Ausführungen des Herrn Vorredners über die Entwicklung der Raiffeisenschen Cassen, die unter seiner Leitung steht, gefolgt und bin überzeugt, dass seine Mittheilungen gewiss den erfreulichsten Eindruck in allen Kreisen machen werden und dass auch die Beschlüsse, die wir zu fassen im Begriffe sind, wesentlich zur gedeihlichen weiteren Entwicklung des Creditwesens beitragen werden. Hierbei glaube ich nur auf zwei Punkte, die im Finanzausschusse bei der Berathung dieses Gegenstandes zur Sprache gebracht wurden, die Aufmerksamkeit des hohen Hauses lenken zu müssen. In erster Reihe bezieht sich meine Bemerkung auf den Beschluss, den wir zu fassen im Begriffe stehen bezüglich der Aufsicht der Organe des Landes über jene Raiffeisenschen Cassen, welche durch Unterstützungen des Landes gegründet werden und die auch noch anderweitige Unterstützungen von Seite des Landes in Anspruch nehmen werden. Diese Unterstützungen sind in dem Sinne aufzufassen, dass das Land gerade dadurch der Entwicklung dieser Institute helfen will und kann. Die Anleitung, die wir durch die schriftliche Kundmachung im Sinne des ersten Punktes des Antrages des Finanzausschusses geben werden, wird gewiss wertvoll sein, aber noch wertvoller wäre die unmittelbare Anleitung der betreffenden Institute durch

fachgemäfs ausgebildete Organe und in dieser Richtung würde es sich sehr empfehlen, wenn von Seite des Landesauschusses Organe gewählt würden, die thatsächlich die entsprechenden Fähigkeiten und Erfahrungen besitzen und den betreffenden Institutsleitungen, welche diese Erfahrungen nicht besitzen, bei der Einrichtung der Rechnungsbücher und der Ordnung der Geschäfte an die Hand gehen würden. Es ist aber von Seite des Vertreters des Landesauschusses im Finanzausschusse auch die Bemerkung gemacht worden, dass mit dieser Entsendung von Delegirten des Landesauschusses zur Belehrung und Beaufsichtigung der Leitungen der Raiffeisenschen Cassen auch sehr zweckmäßig eine derartige Mitwirkung bezüglich der Berechnungen in unseren Gemeinden verbunden sein könnte. Es gibt zweifelsohne viele Gemeinden, die das nicht nöthig haben, aber vielleicht noch mehr solche, die es sehr brauchen würden, um ihre Bücher in Ordnung zu bringen, und es wäre für den Landesauschuss und vielleicht auch für andere nur von Nutzen, wenn derselbe sich die Überzeugung verschafft, dass in der Buchführung der Gemeinde die größte und peinlichste Ordnung herrscht; das alles kann in der zweckmäßigsten Weise mit der Inspection der Raiffeisenschen Cassen verbunden werden.

Das ist die eine Frage, die im Finanzausschusse eingehend besprochen wurde und die gewiss im Interesse der Cassen selbst liegt. Eine zweite Frage, die die Interessen dieser Cassen berührt und auf die ebenfalls im Finanzausschusse hingewiesen wurde, ist die Concurrenz, welche zwischen den Raiffeisenschen Cassen, jenen nach dem System Schulze-Delisch und anderweitigen Cassen bestehen soll, eine Concurrenz, die sehr schädlich wirkt, was namentlich dann, wenn an demselben Orte zwei Institute vorhanden sind, die um jeden Preis Geschäfte machen wollen, unter gewissen Verhältnissen sehr nachtheilige und schlimme Folgen haben kann. Es ist ferner betont worden, dass diese Concurrenz einfach auch durch politische Motive bestimmt wird. Das wäre das Allerschlimmste, was ich mir denken kann, denn bei einem Geschäfte, wo rein nur das finanzielle Moment maßgebend sein soll, ist der politische Rathgeber ganz überflüssig und unnütz und der Finanzausschuss hat daher vollkommen recht gehabt, wenn er dem Wunsche Ausdruck gab, es möge bei diesen für die Landwirtschaft so wohlthätigen Institutionen jeder Concurrenzkampf überhaupt, insbesondere aber der auf politischen Motiven beruhende Concurrenzkampf sorgfältigst vermieden werden.

Diese im Finanzausschusse zum Ausdruck gebrachten Wünsche glaubte ich im Namen aller Mitglieder des Finanzausschusses, wo diesbezüglich keinerlei Differenzen bestanden, zur Kenntnis des hohen Hauses bringen und denjenigen, denen die Leitung von solchen Cassen anvertraut wurde, auf das wärmste die Berücksichtigung dieser Wünsche ans Herz legen zu müssen. (Odobrovanje. — Beifall.)

Deželni glavar:

Zeli še kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Častita gospoda! Hočem samo na prijazne besede častitega gospoda poslanca župnika Azmana iz-

javiti, da dotična moja lanska opazka nikakor ni veljala njemu, kajti jaz poznam izredno njegovo delavnost in trudoljubivost, katera ga odlikuje tako v njegovem domačem kraju, kakor v tej visoki zbornici. Govoril sem takrat le o neki vrsti agitatorjev, katerim pa njega nikakor ne prištevam, ker agitatorji morajo že nekaj več prožnosti imeti. Prosim ga torej lojalno, vzeti na znanje, da s tistimi besedami nikakor nisem mislil zadeti njegove častite osebe.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Meni ne preostaje mnogo odgovarjati častitemu gospodu predgovorniku, kajti gledé nadzorstva smo bili vsi enih mislij. Deželni odbor sam je že naglašal potrebo nadzorstva in torej mi pač ni treba tistega ponavljati.

Gledé konkurence pa si usojam samo to pripomniti, da tam, kjer so samo posojilnice po Raiffeisenovemu sistemu osnovane in nobene po Schultze-Delitzsch'evem, ni govora o politični agitaciji, pač pa je mogoča tam, kjer so prej že imeli Schultze-Delitzsch'eva posojilnice in kjer so se pozneje — pa samo iz gospodarskih razlogov — ustanovile še Raiffeisen'ove. Tam je sama po sebi prišla konkurenca na politično polje. In zakaj to? Znano je vsem gospodom tovarišem, in naglašalo se je to tudi že v finančnem odseku in v visoki zbornici, da smo bili vedno prijatelji posojilnic osnovanih po sistemu Schultze-Delitzsch'evem, kajti bile so nekako potrebne zlasti nasproti prejšnjim razmeram, ko sploh ni bilo dobiti kmetskemu ljudstvu cenejšega kredita. Sedaj pa imamo Raiffeisen'ove posojilnice in vsak nepristransko sodeč človek bo priznaval, da so boljše, kakor one. Možje te in one stranke so pač skušali ustanoviti take posojilnice, ki bi ljudem največ koristile. Da se pa ljudstvo oklepa ravno naših posojilnic, je čisto umevno, ker vidi, da ima od njih večje koristi, kakor od drugih. Torej pojdite in ustanavljajte tudi Vi posojilnice v vsaki večji vasi in potem naj konkurirajo med saboj.

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje.

Ker ni bilo ugovora proti nobenemu nasvetu finančnega odseka, mislim, da se lahko o vseh šestih predlogih glasuje skupno.

(Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo nasvetom finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Vsi predlogi finančnega odseka so sprejeti in s tem je 10. točka dnevnega reda rešena.

Na vrsto pride točka:

11. Priloga 63. Nasveti finančnega odseka gledé uravnave užtkov pazniških plač v kranjski deželni prisilni delalnici.

11. Beilage 63. Anträge des Finanzausschusses bezüglich der Regulierung der Bezüge der Aufseherlöhne an der krainischen Landeszwangsarbeitsanstalt.

Berichterstatter Luckmann:

Hoher Landtag! Bereits in sehr vielen Sitzungen und nahezu in allen Sessionen sind Petitionen der Aufseher des Zwangsarbeitshauses um Systemisirung respective Erhöhung ihrer Bezüge vorgelegen. Die Bezüge des Aufsichtspersonales sind im Jahre 1874 festgesetzt worden, zu einer Zeit, wo die Anstalt einen viel geringeren Zwänglingsstand hatte, weshalb auch eine viel geringere Anzahl von Aufseherstellen systemisirt worden ist, als deren später bei der Vergrößerung der Anstalt und der Vermehrung des Zwänglingsstandes nöthig wurden. Die Folge hievon war die, daß viele Aufseher provisorisch angestellt wurden, die definitiv angestellten aber keines Avancements sich zu erfreuen hatten. Nun ist in dieser Session wieder ein Gesuch dem hohen Landtage vorgelegt worden von den Aufsehern II. Classe, worin dieselben darauf hinweisen, daß in allen staatlichen Anstalten die Aufseher besser bezahlt werden, ferner daß auch in den verschiedenen Ländern die Zahlung eine höhere sei und endlich, daß sie seit vielen Jahren kein Avancement erfahren haben. Es ist in den einzelnen Sessionen des hohen Landtages zwar für die Vermehrung der Stellen und auch für die Verbesserung der Bezüge der Aufseher Einiges geschehen; so ist denselben im Jahre 1888 eine Theuerungszulage bewilligt worden; im Jahre 1889 ist diese Theuerungszulage in eine Activitätszulage umgewandelt und sind in diesem Jahre auch sechs neue Stellen creirt worden, aber das alles war nicht ausreichend, nachdem man auf je zehn bis zwölf Zwänglinge einen Aufseher rechnete, der Stand der Zwänglinge jedoch immer ein höherer war. Die Direction der Zwangsarbeitsanstalt beantragt nun, es mögen die definitiven Bezüge der Aufseher geregelt und die Beschlüsse, die seinerzeit gefaßt, nach Erbauung der Aufseherhäuser aber wieder geändert worden sind, indem den Aufsehern damals die Activitätszulage theilweise genommen und ihnen dafür Quartiergelder bewilligt wurden, reassumirt und eine neue Systemisirung vorgenommen werden. Diese neue Systemisirung wird von der Direction derart beantragt, daß man den Zwänglingsstand von 250 Mann zur Grundlage rechnen und dafür 25 Aufseher definitiv anstellen möge, ferner soll die I. und II. Classe in Unterabtheilungen getheilt und in jeder Classe Kategorien und zwar in der I. Classe 3, in der II. Classe 2 Kategorien geschaffen werden, so daß dadurch die Möglichkeit gegeben würde, die Aufseher je nach ihrer Verwendbarkeit, ihrem Dienstalter usw. auch avanciren zu lassen. Es ist wichtig, bei der Anstalt brave und gute Aufseher zu haben, welche ein Gewerbe verstehen und selbes auch die Zwänglinge lehren können und nachdem die Erhöhung der Bezüge, wie sie von der Direction beantragt wird, bei 25 Aufsehern und 2 Oberaufsehern den verhältnismäßig bescheidenen Betrag von 1230 fl. nicht überschreitet, so hat der

Finanzausschuss beschlossen, die Anträge der Direction der Zwangsarbeitsanstalt dem hohen Hause zur Annahme zu empfehlen. Der Finanzausschuss beantragt:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

I. Die Bezüge des Aufseherpersonales an der Landeszwangsarbeitsanstalt werden geregelt und die bezüglichlichen Stellen systemisirt, wie folgt:

a) Erster Oberaufseher mit der Jahreslöhnung von 600 fl.

Zweiter Oberaufseher mit der Jahreslöhnung von 500 fl. Beide erhalten Dienstwohnung, Beheizung und Beleuchtung im bisherigen Ausmaße.

b) 15 Aufseher I. Classe und zwar:

5 Aufseher I. Kategorie mit der Jahreslöhnung per 450 fl.

5 Aufseher II. Kategorie mit der Jahreslöhnung per 420 fl. und

5 Aufseher III. Kategorie mit der Jahreslöhnung per 390 fl.

c) 10 Aufseher II. Classe und zwar:

5 Aufseher I. Kategorie mit der Jahreslöhnung per 360 fl. und

5 Aufseher II. Kategorie mit der Löhnung per 330 fl.

d) Sämmtliche definitive Aufseher I. und II. Classe erhalten überdies eine Naturalwohnung oder das Quartiergeld jährlicher 75 fl., beziehungsweise bei den minderen Wohnungen die entfallenden Quartieräquivalentergänzungen.

e) Je nach dem Zwänglingsstande noch überdies erforderliche, provisorisch mit Vorbehalt der einmonatlichen Kündigung zu bestellende Aufseher II. Classe werden mit der Jahreslöhnung per 300 fl. und einem Quartiergeld jährlicher 60 fl. entlohnt.

f) Den gegenwärtigen beiden Oberaufsehern Johann Wimmer und Franz Kunaver wird je eine in die Pension nicht einrechenbare Personalzulage jährlicher 60 fl. bewilligt.

II. Alle diese neuen Bezüge werden mit 1. Juli 1897 angewiesen, wogegen die bisherigen Bezüge an Löhnungen, Quartiergeldern, Quartiergeld = Äquivalenten und Steuerzulagen der beiden Oberaufseher und sämmtlicher Aufseher I. und II. Classe mit Ende Juni 1897 bleibend eingestellt werden.

III. Die definitiv angestellten Oberaufseher und Aufseher I. und II. Classe haben Anspruch auf eine nach der jeweilig für landschaftliche Beamte und Diener giltigen Pensionsnorm zu bemessende Provision — jedoch nur von der Jahreslöhnung

Ausdrücklich ausgeschlossen von der Einrechnung in die Provision sind die Dienstwohnungen und Deputate der beiden Oberaufseher sowie die Naturalwohnungen, Quartiergelder und Quartier = Äquivalentsergänzungen, sowie alle sonstigen wie immer Namen habenden, — für eine besondere Verwendung gewährten — Remunerationen, Bestellungen, Personalzulagen, Diurnen etc.

IV. Der Landesausschuss wird beauftragt, wegen Einreichung der Aufseher in diese Dienststellen und Anweisung der neuen Bezüge das Erforderliche zu veranlassen.“

Ich bitte das hohe Haus, diesen Anträgen die Zustimmung ertheilen zu wollen.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki pritrjujejo predlogom finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlogi so sprejeti.

Daljna točka je:

12. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji gimnazijskega učitelja dr. Ludovika Böhma za podporo za obisk VII. mejnarodnega kongresa v St. Peterburgu.

12. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gymnasiallehrers Dr. Ludwig Böhm um Subvention zum Besuche des VII. internationalen Congresses in St. Petersburg.

Poročevalec ces. svétnik Murnik:

Visoki zbor! Gimnazijski učitelj gosp. dr. Ludovik Böhm obrnil se je s prošnjo do visokega deželnega zbora, v kateri naznanja, da bi se rad udeležil VII. geološkega kongresa, ki se bo vršil koncem meseca julija t. l. v Petrogradu in izletov, ki bodo sledili kongresu in se raztezali do Urala, oziroma do Kavkaza.

Troški za vsakega udeleženca so proračunjeni na 1000 gld. Zaradi tega si usoja prositi visoki zbor, da bi blagovolil omogočiti mu obisk tega kongresa, oziroma, da bi mu v ta namen naklonil primerno podporo, ter utemeljuje to prošnjo s tem, da navaja, da je prebil učiteljski izpit za srednje šole iz zgodovine in zemljepisja in da se je kot geograf pečal tudi z geologijo. Nedostatno znanje v geologiji misli tekom petih mesecev toliko popolniti, da bo mogel slediti predavanjem na kongresu. Dalje povdarja, kake važnosti bi bilo to zanj, da vidi tuje kraje, ker bi znanje o teh krajih in o dotičnih narodnih in kulturnih razmerah lahko pri pouku v šoli uspešno porabil.

Finančni odsek je priznal, da so ti mednarodni geološki kongresi važni za vse države, ki so na njih zastopane in ker je morda mogoče, da se bo vlada tudi na tega prositelja ozirala, kadar bo izbirala one, katere bo poslala v Petrograd, zato je bil finančni odsek tudi mnenja, da bi bilo prav, ako bi se prosilec dovolilo nekoliko podpore in z ozirom na to nasvetuje:

»Visoki deželni zbor naj sklene:

Prositelju se dovoljuje podpora 120 gld., katera je iz deželnega zaklada izplačati, ako se bo vlada odločila ga z drugimi odposlati k VII. mejnarodnemu kongresu v Petrograd.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Častiti gospod poročevalec finančnega odseka in ž njim finančni odsek so bili tega mnenja, da utegne visoka vlada morebiti med tistimi, katere bo poslala na mejnarodni geološki kongres v Petrograd, izbrati tudi gospoda prositelja profesorja dr. Böhma. Sicer bi bilo prav, če bi se tako zgodilo in jaz bi zares želel, da bi bil tudi on med strokovnjaki, ki se bodo oficijelno poslali iz Avstrije na omenjeni kongres; mogoče je pa tudi, da bi nanj, ki ni v prvi vrsti in samo geolog, ne padla izvolitev in v tem slučaju se misli gospod profesor dr. Böhm sam pridružiti udeležnikom tega kongresa in sicer na lastne troške. Ker pa doseganje njegovo službovanje ni bilo tako, da bi si bil mogel kaj prihraniti, obrnil se je na visoki deželni zbor, da bi mu dovolil tako podporo, da mu bo — s skromnimi sredstvi izhajajoč — mogoče udeležiti se kongresa. S podporo 120 gld. pa to absolutno ni mogoče. Res je sicer, da bodo vsi udeleženci imeli po vsej ruski državi vožnjo po železnici zastoj; ali četudi, imel bo vendar veliko premalo denarja, ako naj ostane 14 dni ali tri tedne v Petrogradu pri predavanjih na kongresu in potem napravi tudi izlet na Ural, kar bi jaz priporočal, da se mu predpiše, ako se mu dovoli podpora. Iz Petrograda gre namreč jedna partija udeležencev mejnarodnega geološkega kongresa v Estlandijo, Litovlandijo, Kurlandijo in na Finsko; druga partija pa v Kavkaz in na Ural. Zanimivejšega sveta v geološkem oziru, kakor Uralskega gorovja, ni na tem kontinentu. Zaradi tega bi bilo vsekako želeli, da bi se jeden sin našega naroda udeležil imenitnega kongresa v Petrogradu in napravil potem tudi izlet v te znamenite kraje.

Ume se samo po sebi, da — ako se gospod prositelj tega kongresa in izleta udeleži in dobi deželno podporo — se mu bo moralo predpisati, da morda o svojem potovanji in o vsem, kar je videl znamenitega, poročati, in sicer tako, da bo to poročilo tudi natisnjeno, kar se utegne najprimerneje zgoditi v letopisu Maticе Slovenske.

Priznavajoč, kako velikega znanstvenega pomena bi bilo to potovanje, prosil bi, naj bi visoka zbornica ne glasovala za predlog finančnega odseka, temveč predlagam, da se dotična prošnja odstopi deželnemu odboru, kateremu bo potem mogoče iz kredita, ki je v take namene na razpolaganje, dovoliti nekoliko več kakor 120 gld., recimo 200 gld. ali 250 gld. podpore.

Predlagam torej, visoki deželni zbor izvoli skleniti:

»Prošnja se izroča deželnemu odboru v primerno rešitev.«

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki podpirajo ta predlog, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in pride torej na glasovanje.

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec ces. svetnik Murnik:

Jaz bi za svojo osebo nič ne imel proti predlogu častitega gospoda predgovornika, ker bi se stvar končno lahko tudi pri deželnem odboru rešila; ali mislim pa venderle, če sem prav poučen, da bo vlada vse tiste podpirala, ki bodo šli iz Avstrije na kongres v Petrograd. Iz tega, ker mora vladi biti ležeče na tem, da bo država zastopana pri kongresu in sploh pri vsem tem znanstvenem ekskurzu, sklepam, da bodo vsi udeležniki od vlade odposlani in da bo glavne troške prevzela vlada. Zato je bil finančni odsek mnenja, da bi bila podpora 120 gld. primerna, ker se s tem hoče le pokazati, da deželni zbor kranjski vé ceniti važnost takih mejnarodnih kongresov. Iz tega vzroka se je finančni odsek odločil predlagati visokemu zboru to podporo.

Ker seveda v imenu finančnega odseka ne morem odstopiti od predloga, katerega sem v njegovem imenu stavil, tudi ne morem priporočati predloga gospoda poslanca župana Hribarja visoki zbornici v sprejem, za svojo osebo pa izražam, da se nasvet častitega gospoda predgovornika dosti ne razlikuje od nasveta finančnega odseka, kajti po predlogu finančnega odseka je le stvar definitivno rešena, dočim bi se po predlogu gospoda poslanca Hribarja imel šele deželni odbor s to prošnjo baviti in, ako bi bilo mogoče, dovoliti nekoliko višjo podporo, da bi bilo gospodu profesorju dr. Böhm omogočeno udeležiti se kongresa. Da bi se pa z deželno podporo brez vladne pomoči ne mogel udeležiti tega znanstvenega ekskurza, o tem je vsak izmed nas preverjen.

Priporočam torej nasvet finančnega odseka, izražajoč, da za svojo osebo nimam nič proti predlogu gospoda poslanca župana Hribarja, ker se bo tisto doseglo, kakor po predlogu finančnega odseka.

Deželni glavar:

Najprej bomo glasovali o spreminjajočem predlogu gospoda poslanca Hribarja.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Spreminjajoči predlog gospoda poslanca Hribarja je padel in torej pride na glasovanje predlog finančnega odseka.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog finančnega odseka je sprejet in torej je dvanajsta točka dnevnega reda rešena.

Na vrsto pride točka:

13. Ustno poročilo upravnega odseka o zavarovanji življenja v svrhu olajšanja gospodarske stiske v kmetskem stanu (k prilogi 45.)

13. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Lebensversicherung zur Bekämpfung der wirtschaftlichen Nothlage im Bauernstande (zur Beilage 45).

Berichterstatter Graf Barbo:

Hohes Haus! In der Sitzung von 8. Februar v. J. hat der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer gelegentlich der Berichterstattung des Herrn Abgeordneten Lenarčič über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Dr. Žitnik, betreffend die Errichtung einer Landesversicherungsanstalt gegen Feuerchaden, Hagelschlag und Viehkrankheiten, folgenden Antrag gestellt:

„Der Landesauschuss wird weiters beauftragt, die Frage der Verwendung der Lebensversicherung zur Bekämpfung der wirtschaftlichen Nothlage im Bauernstande, insbesondere soweit diese durch das Anwachsen der Hypothekarlasten in Folge familienrechtlicher Verpflichtungen entsteht, einer eingehenden Prüfung zu unterziehen, zu dem Zwecke umfassende Erhebungen zu pflegen und auch hierüber dem Landtage Bericht und eventuellen Antrag zu erstatten.“

Diesem Auftrage ist der Landesauschuss dadurch nachgekommen, dass er den betreffenden Bericht dem hohen Landtage vorgelegt hat. Ich habe meinerseits diesem Berichte nur wenig beizufügen, da derselbe sehr eingehend und gründlich mit der Frage sich beschäftigt. Um statistisches Material bezüglich der Höhe der Belastung, welche die Realitäten in unserem Kronlande durch den Altentheil erfahren, zu erhalten, wendete sich der Landesauschuss an die Bezirksbehörden und gelangte durch die Berichte derselben zu der Anschauung, dass die Realitäten durch Ausgedinge sehr namhaft und mitunter mit zu hohen Beträgen belastet sind. Ferner holte der Landesauschuss das Gutachten des Landesgerichtes ein, welches auch in dem Berichte enthalten ist und sehr bemerkenswert erscheint. Nun geht der Bericht auf die Frage ein, mit welchen Mitteln diese Nachtheile, wenn auch nicht beseitigt, so doch wenigstens gemildert werden könnten und ich kann diesen Ansichten nur vollkommen beistimmen, namentlich in Bezug auf die Anschauung, dass diese Frage nur im Wege der Landes- oder Staatsgesetzgebung gelöst werden kann und in Bezug darauf, dass der Berichterstatter des Landesauschusses der Ansicht ist, dass die Versicherung keine obligatorische sein darf, denn die obligatorische Versicherung würde die Gefahr involviren, dass die jetzige Generation einer doppelten Belastung ausgesetzt wird, da sie verpflichtet wäre, die Altentheile für ihre Vorgänger auszusahlen und außerdem noch für die eigenen Altentheile selbst zu sorgen. Die Belastung wäre auf diese Art eine doppelte und bei der Nothlage des Bauernstandes eine so schwere, dass er sie nicht mehr zu tragen in Stande wäre und seine Lage dadurch nur verschlimmert würde. Als

Muster einer Landesversicherungsanstalt führt der Bericht die Anstalt an, welche in Böhmen errichtet wurde. Es ist dies der Kaiser Franz Josef I. Landesversicherungsfond, zu dessen Gründung vom böhmischen Landtage der Betrag von 500.000 fl. bewilligt wurde. Diese Anstalt erscheint mir als sehr geeignet, den uns vor Augen liegenden Zweck zu erfüllen. Die Statuten sind ebenfalls zum größten Theile in dem Berichte enthalten und gefallen mir dieselben namentlich in Bezug auf zwei Umstände sehr gut. Der erste Umstand ist der, dass der Versichernde nicht gezwungen wird, jährlich regelmäßig einzuzahlen, während er bei anderen Versicherungsanstalten sich der Gefahr aussetzt, dass er, wenn er einmal eine Rate veräumt, alle vorhergehenden verliert. (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „Bei der Rentensteuer nicht!“) Bei den meisten Instituten ist dies der Fall, bei der böhmischen Landesversicherungsanstalt aber nicht, indem es hier einem jeden freigestellt ist, einmal einzuzahlen, ein anderesmal wieder nicht.

Der zweite Umstand, der diese Anstalt sehr sympathisch erscheinen lässt, ist der, dass sich nicht nur der Bauer bei derselben versichern kann, sondern auch die Arbeiter und Dienstboten, und ich glaube, meine Herren, dass gerade diesem Umstande ein besonderes Augenmerk zuzuwenden ist, da er ein Mittel zur Lösung der socialen Frage bedeutet. Der Landesauschuss kommt diesbezüglich mit keinem bestimmten Antrage, sondern bittet nur, seinen Bericht zur Kenntniss zu nehmen und meint schließlich, der Verwaltungsausschuss möge principiell entscheiden, ob er zur Errichtung einer solchen Anstalt geneigt sei. Nun, meine Herren, ich glaube wohl, dass, wie der Verwaltungsausschuss, auch der hohe Landtag sich dahin aussprechen wird, dass er im Principe für die Errichtung einer Anstalt, ähnlich dem böhmischen Kaiser Franz Josef Versicherungsfonde sei. Die Frage ist natürlich noch nicht spruchreif, namentlich mit Bezug darauf, dass in Krain andere Verhältnisse obwalten, als in Böhmen und es nothwendig erscheint, dass diese Frage in fachmännischer Hinsicht noch auf das genaueste studirt werde. Nun ist von dem Landesauschusse keinesfalls zu verlangen, dass er diese fachmännischen Kenntnisse besitze und ich habe daher die Ehre, im Namen des Verwaltungsausschusses folgende Anträge zu stellen:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

1. Der Bericht des Landesauschusses wird zur Kenntniss genommen.

2. Der Landtag spricht sich im Principe für die Errichtung einer Landes-Alters-Versicherungs-Anstalt etwa nach dem Muster des böhmischen Kaiser Franz Josef-Versicherungsfondes aus und beauftragt den Landesauschuss, in der nächsten Session nebst dem vollkommen ausgearbeiteten Entwurfe der Statuten einer solchen Anstalt, welche unter genauester Beachtung der krainischen Verhältnisse verfasst zu sein haben, dem Landtage einen Antrag bezüglich der Höhe eines Landesbeitrages zum Gründungskapitale zu stellen.

3. Dem Landesauschusse wird zum Zwecke des eingehenden Studiums dieser Frage durch einen Fachmann ein Credit von 600 fl. gewährt.

Deželni glavar:

Otvarjam razpravo.

Želi kdo besede?

Gospod poslanec dr. Žitnik ima besedo.

Poslanec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Z ozirom na še jako dolgi dnevni red današnje seje hočem k tej stvari samo par kratkih opazek napraviti; prvič, da konstatujem veselje in zadoščenje svoje, da smo ravno gledé tega vprašanja — vsaj jaz tako sodim — vsi brez razlike strank edini in da vsi priznavamo, da je ideja tega zavarovanja zdrava in koristna, kakor je to naglašal častiti gospod predgovornik in kakor je naglašeno tudi v poročilu samem. Veselje, da smo se pri tej točki socialnega vprašanja našli v skupnem delovanju, zadoščenje, da smo se tukaj — oprostite ta izraz — pokazali vsi takorekoč kot krščanski socialisti, ker je to zavarovanje ena najvažnejših točk krščansko-socialnega programa, ki je pri onih, ki ga natančno ne poznajo, tako silno razupit.

To pa je ravno ena glavnih točk krščanskega socializma in to je dokaz, da nikakor ni opravičeno, če se nam podtikajo same prazne fraze. Veseli me torej, da se v tej stvari tudi tako lepo zlagamo, kakor prej gledé Raiffeisen-ovih posojilnic.

Imel sem priložnost, nekoliko se baviti z vprašanjem zavarovalstva — teoretično seveda — in zato bi si usojal omeniti nekaterih načel, na katera bi se morda deželni odbor lahko oziral pri nadaljnem proučevanju te stvari in pri sestavljanju konkretnih navetov. S tem mu nočem dajati nikakih navodil, ampak mogoče je pa vender, da bo v teh besedah našel tu ali tam kako zdravo jedro, ki bi se dalo uporabiti. Imam tukaj precej materijala, vender bi morda častitim gospodom tovarišem ne ustrezalo, ako bi hotel stvar na dolgo in široko razpravljati in zato se hočem omejiti le na nekatere najpoglavitnejše točke, ki jih posnemam iz ekspezeja, katerega je sestavil in podal deželnemu odboru nižjavstrijskemu višji nadzornik zavarovalnega oddelka v ministerstvu za notranje stvari Julij Kohn. On kot strokovnjak imenuje idejo življenskega zavarovanja jako koristno in navaja v svojem obširnem poročilu načine, kako naj bi se realizirala in kaki nameni bi se dali doseči.

Med drugim navaja, da bi se s tem zavarovanjem, katerega načina ne bom razpravljaj, pospešil in omogočil v teku let izbris hipotekarnih dolgov. Na ta namen polagam jaz posebno važnost, kajti če se ta namen doseže, bo to največja dobrota za našega manjšega posestnika, ki tiči do vratu v dolgovih.

Drugič bi omogočilo to zavarovanje, kakor povdarja tudi poročilo deželnega odbora, preskrbljenje dot. Kaj pomenijo dote pri našem kmetskem posestniku, vé vsak, ki pozna razmere na deželi in vsi vemo, da so dote eden glavnih vzrokov vedno rastočega hipotekarnega zadolženja. Vsak posestnik zagotovi otrokom kolikor mogoče velike dote, sin, ki prevzame posestvo, pa naj gleda, od kod naj vzame denar, da jih izplača.

In tretja glavna stvar, glavni namen zavarovalnice, ki jo imamo v mislih, pa je preskrbljenje starosti, Veščak, katerega sem omenil, navaja obširno razloge, ki govore za važnost tega zavarovanja, dalje pa pravi, da se namen edino le dá doseči s tem, da dežela sama prevzame garancijo za tak zavod, po kateri bi ne prišla v nikako nevarnost, ker so dotične tabele stalne in zanesljive. To bi bila ena stvar. Drugič pa bi moral preostanek, dobiček iti v rezervni zaklad, katerega treba ustanoviti.

Kak namen pa bi imel ta zaklad? Namen, da bi se najubožnejšim slojem, poslom in delavcem premije kolikor mogoče znižale, in na drugi strani, da bi se onim osebam, ki predčasno onemorejo ali ponesrečijo, povišale rente. Ta namen torej naj ima rezervni zaklad. Kake važnosti je zavarovanje za starostna leta, recimo za delavca, vidi se iz tega, če se pomisli, da je ravno glavni vir in vzrok nezadovoljnosti delavca skrb, kje in kako se bo preživel na stara leta. Z rentnim zavarovanjem naj se združi zavarovanje za slučaj smrti in na doživetje. Rentno zavarovanje bodi omejeno na gotovo svoto, drugo neomejeno.

Dalje bo skrbeti za agencije, za primerna zastopništva, bodisi pri županstvih, ali poslancih, ali pri drugih zaupnih možeh, morda pri kakih društvih. Seveda bi morala dotična zastopništva svoj posel brezplačno ali vsaj po nizki ceni opravljati, kajti sicer bi bila uprava predraga, kar je ravno vzrok nezaupnosti ljudstva nasproti privatnim zavarovalnicam. Gledé poslovanja naj bi bila zavarovalnica združena z deželnim knjigovodstvom in z deželno blagajnico, vodstvo naj bi imel deželni odbor, višje nadzorstvo pa poseben direktorij.

To so nekatera poglavitna načela, katera bo po mojih mislih deželni odbor moral upoštevati. Želeti bi bilo, da se zavod, ki naj se osnuje v spomin petdesetletnice vladanja našega presvitlega cesarja, ustanovi že v prihodnjem letu. Vem, da deželni odbor dobi jako težavno nalogo, kajti proučavati bo imel veliko vprašanj: Na kak način naj dežela prevzame garancijo, ali naj se osnuje posebni zavarovalni zaklad, kako visok naj bi bil ta zaklad in kako bi se dal pomnožiti z doneski raznih korporacij ali zasebnikov. Na Češkem je dežela dala 500.000 gld., Kranjska dežela seveda tega ne premore. Dalje se bo imela določiti visokost premij in način plačevanja, skrbeti bo pa tudi treba, da se bodo kolikor mogoče visoko obrestovale. Razmišljati bo treba, koliko zavarovancev se smemo nadejati, ako bo zavarovanje fakultativno in še veliko drugih stvari.

Vsa ta vprašanja bodo zahtevala obilnih študij, vender želim iskreno in upam, da bo deželni odbor kolikor mogoče pospešil to stvar, da nam bo mogoče že v prihodnjem letu storiti daljši in morda zadnji korak, da homo namreč definitivno sklepali o zavodu, ki bo stalen spomenik udanosti in hvaležnosti do presvetlega vladarja, pa tudi vir zadovoljnosti in sreče onih slojev našega prebivalsta, katere dandanes še v največji meri tare skrb zaradi negotove prihodnosti.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer hat das Wort.

Abgeordneter Dr. Schaffer.

Nachdem ich im vorigen Jahre in der vorliegenden Angelegenheit den ersten Antrag einbracht habe, halte ich es zunächst für eine angenehme Pflicht, für die vorzügliche Ausgestaltung, welche meine Anregung in dem Berichte des Landesauschusses erfahren hat, den Herren Collegen meinen Dank auszusprechen. Was die Angelegenheit selbst anbelangt, so habe ich es nach dem, was im vorigen Jahre und heute darüber vorgebracht wurde, kaum nöthig, die Vortheile der Lebensversicherung, die hier intendirt wird, den geehrten Herren noch des weiteren auseinanderzusetzen. Man kann ja die Sache in ein paar Worten zusammenfassen und ich resumire und sage: Diese Lebensversicherung ist von wesentlichem Vortheile für die Versorgung bäuerlicher Familien, sie erleichtert die Ordnung der Erbtheilungen, dient nach Umständen zur Abtragung von Hypothekarschulden, erleichtert das ganze Wesen der Aussteuer und ist zugleich ein wirksames Mittel zur Vermehrung des Personalcredits, und gerade in diesem Punkte steht die Sache mit den Raiffeisenschen Cassen in einem gewissen Zusammenhange. Es ist ja begreiflich, daß der bäuerliche Besitzer, der eine Lebensversicherung hat und infolgedessen augenscheinlich in geordneten Lebensverhältnissen sich befindet und beruhigter in die Zukunft sehen kann, einen ganz anderen Personalcredit genießt als derjenige Besitzer, von dem man vermuthen kann, er verfüge über kein Capital und müsse sich heute oder morgen verschulden.

Schon diese kurzen Worte genügen, um die Angelegenheit als eine empfehlenswerte erscheinen zu lassen, im Übrigen aber erlaube ich mir noch zwei Bemerkungen vorzubringen.

Der Antrag des Landesauschusses und auch des Verwaltungsauschusses geht im allgemeinen dahin, eine Anstalt nach dem Muster des böhmischen Kaiser Franz Josef-Versicherungsfondes ins Leben zu rufen; das ist gewiß eine ausgezeichnete Anstalt, die wir im großen und ganzen zum Muster nehmen können. Dessenungeachtet, wenn unsere Anstalt auch in finanzieller Richtung weit hinter dem böhmischen Versicherungsfonde zurückbleiben wird, sollte sie nach einer anderen Seite doch etwas weiter ausgestaltet werden und auch die diesbezüglichen Studien sollten sich auf ein etwas weiteres Gebiet erstrecken. In dem Berichte des Landesauschusses schon hat der Herr Referent angedeutet, daß die Erhebungen auch auf die Aussteuerfrage sich beziehen sollen und das ist in der That ein sehr wichtiger Punkt, dem gewiß ein besonderes Studium gewidmet werden soll. Der böhmische Landesversicherungsfond ist in erster Linie nur eine Anstalt für Rentenversicherung, während nach meiner Meinung die Capitalsversicherung für den Bauer unter verschiedenen Umständen viel praktischer ist und ihm größere Vortheile bietet, als die Rentenversicherung. Die Studien hätten sich also auch auf die Frage zu erstrecken, inwieweit unsere

Anstalt in der Lage sein wird, auch Capitalsversicherungen, namentlich in der Form der abgekürzten Capitalsversicherung, der bedingten Todesfallsversicherung, anzunehmen, wonach der Versicherte nach 25—30 Jahren, oder wenn er früher stirbt, aus Anlaß des Todesfalles eine bestimmte Summe bekommt. Das ist eine Form der Versicherung, die im Zusammenhange mit der Aussteuerzahlung und Abtragung von Hypothekarschulden sehr wichtig ist.

Das sind die Anregungen, die ich nach der einen Seite vorbringen wollte; dann wäre aber noch eine zweite zu erwähnen. Es ist vor Allem und nach meiner Überzeugung mit vollem Rechte die Errichtung einer Landesanstalt ins Auge gefaßt worden. Ich bin auch ein Anhänger einer Landesanstalt und hoffe, daß es uns gelingen wird, die Anstalt als solche ins Leben zu rufen. Aber auch die beste Sache hat doch meist auch gewisse Bedenken, und wir können uns der Erwägung nicht verschließen, daß die Errichtung einer Landesanstalt in einem kleineren Lande mit größeren Schwierigkeiten verbunden ist, als in einem großen Lande, wenn diese Anstalt leistungsfähig sein soll. Einmal müssen wir uns bezüglich der Dotirung, die für die Prosperität des Institutes sehr wichtig ist, nur in engen Grenzen bewegen, ferner ist der Kreis der Versicherten bei uns im Vergleiche mit Böhmen oder blühenden anderen Provinzen ein relativ kleiner. Wir wollen also alles thun, was in unseren Kräften liegt, um dem Inslebentreten einer Landesanstalt den Weg zu ebnen. Wenn aber wider Erwarten bei den eingehend hierüber zu führenden Studien Schwierigkeiten auftauchen sollten, wenn es sich zeigen sollte, daß unsere Kräfte nicht ausreichen, eine eigene Anstalt zu errichten, dann möchte ich den Landesauschuss eruchen, seine Studien auch noch auf die Eventualität zu richten, daß sich unsere Anstalt anschließt an eine sehr solide Privat-, selbstverständlich wechselseitige Anstalt. Zu dieser Anschauung, die nur ein suppletorisches Auskunftsmittel an die Hand gibt, bin ich in den letzten Tagen dadurch gekommen, daß in Deutschland Stimmen von großer Bedeutung sich gefunden haben, welche den bäuerlichen Kreisen angerathen haben, von der Errichtung eigener Anstalten abzusehen und sich lieber an eine Privatanstalt anzuschließen, und ich mache darauf aufmerksam, daß diese Stimmen in den gut katholischen Kreisen des Landes Westphalen sich gefunden haben und in einem Blatte, über dessen Bauernfreundlichkeit kein Zweifel obwalten kann und wo man gewiß nur die Billigkeit, Solidität und die Vermeidung eines jeden Concurränzampfes im Auge gehabt hat. Ich enthalte mich diesbezüglich einer Antragstellung, doch glaube ich, daß für alle Fälle die Frage des Anschlusses unserer Anstalt an eine wechselseitige Anstalt nicht ganz außer Acht gelassen werden soll. Mit diesen Wünschen schließe ich mich dem Antrage des Verwaltungsauschusses an und werde mich freuen, wenn in der nächsten oder zweitnächsten Session das zur That wird, was wir jetzt mit Worten planen. (Odobranje. — Beifall)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Kakor umevno pri tako važnej stvari, predlaga upravni odsek, naj se deželnemu odboru naroči, da temeljito proučuje vprašanje ustanovitve deželnega zavoda za starostno zavarovanje in da v prihodnjem zasedanji stopi pred deželni zbor s konkretnimi nasveti. Pridružujem se predlogom upravnega odseka popolnoma. Ako sem se vendar oglasil k besedi, storil sem to le zaradi tega, da odgovorim na nekatere opazke častitega predgovornika gospoda poslanca dr. Žitnika ter jim pridodam nekoliko pojasnil.

Jaz stojim na stališči, da bi bila ustanovitev zavarovalnice za dohodke v starosti, kakoršna se pri nas namerava po vzgledu češkega zavarovalnega zaklada cesarja Frana Josipa, podjetje, za katero dežela Kranjska brez nevarnosti lahko prevzame garancijo. Te vrste zavarovalnice so tako urejene, da tudi v manjšem štilu zasnovane ne morejo priti do izgube, ako se pošteno in vestno opravljajo in tako seveda se morajo upravljati.

Ako je častiti gospod predgovornik dr. Žitnik rekel, da se morajo določiti kolikor mogoče nizke premije, mu jaz samo na kratko odgovorim, da so gledé te vrste zavarovanja premije stalno določene in da velja v tem oziru od ministerstva sprejeta umrljivostna tabela, po kateri mora vsaka taka, bodisi privatna, bodisi javna zavarovalnica, ki se utegne ustanoviti, določiti svoje premije. Torej tukaj ne more biti o tem govora, da bi državna uprava dovolila, da bi dežela pri svojej zavarovalnici znižala premije pod tisto mero, ki je po umrljivostni tabeli dovoljena, kajti ako bi se to storilo, je s tem že dana kal propada in garancija bi deželo drago stala.

Ako pogledate poročilo deželnega odbora, bode videli, da premije, katere pobira češka deželna zavarovalnica, niso tako majhne. Ako kdo v 25. letu svoje starosti vplača 10 gld., pač ni nič posebnega, da si s tem zagotovi, da bo od 60. leta naprej užival penzijo 6 gld. 61 kr. To ni nič več, kakor pri vsaki privatni zavarovalnici. In to je čisto naravno; kajti kakor za vse privatne, mora tudi za vse javne zavarovalnice veljati jedna in ista premija. Ta premija bo tudi veljala na našem zavodu, ako ga dežela ustanovi. Da pa imajo take deželne zavarovalnice vendar neko prednost zase, izvira od tod, ker zamore dežela dati svoj prispevek à fond perdu k rezervnemu zakladu.

Privatna zavarovalnica mora dotični kapital šele zbirati in zato s prvega početka in morebiti dolgo časa gledé zavarovanja rent ne more dajati svojim članom tistih bonifikacij, kakor n. pr. češka deželna zavarovalnica, katera je vsled deželnega prispevka 500.000 gld. mogla takoj s početka svojim članom dajati velike bonifikacije, oziroma primerno povišanje rent. V tem zmislu torej, ako visoka zbornica sklene, da se dovoli za ustanovitev deželne zavarovalnice primeren prispevek iz deželnega zaklada, recimo 50.000 gld., kar bi se mi z ozirom na finance naše dežele primerno zdelo, ne more nobene dvojbe biti,

da ne bi deželna zavarovalnica imela prednost pred privatnimi zavodi, ker bi svojim članom mogla dajati večjih pogodnostij takoj s početka.

Sicer pa, gospôda moja — nikari se ne varajmo — razvoj, katerega smemo pričakovati od takega deželnega zavarovalnega zavoda, ne bo posebno velik. Na Francoskem je bila l. 1843. v Parizu ustanovljena »Caisse de retraite pour la vieillesse« in ta bogata, 40 milijonov prebivalcev broječa država, ima samo 60.000 zavarovancev na starostne dohodke v tej svojej zavarovalnici. Iz tega torej razvidite, da se taki zavodi vsled visokih premij, katere morajo zavarovanci plačevati in vsled nizkih oskrbnin, katere prejemajo zavarovanci v svojej starosti, ne razvijajo posebno ugodno. Dobro primeru v tem oziru imamo tudi v češki deželni zavarovalnici za starostne dohodke, katera tudi nikakor ne spolnuje tistih nad, ki so se vanjo stavile, ko se je bila ustanovila.

Še na nekatere druge opazke hočem odgovoriti častitemu tovarišu gospodu dr. Žitniku. On je dejal, da taka zavarovalnica utegne zelo vplivati na izbris hipotečnih dolgov in pa, da utegne kmetskimi gospodarjem tudi dati priliko, zavarovati dote, ter se je skliceval na nadinspektorja zavarovalnega oddelka v ministerstvu za notranje stvari Kohna. Gospôda moja, tu je častiti gospod kolega — naj mi ne zameri izraza — stvari nekoliko zamešal. Dotični ekspozé Kohnov na nižjeavstrijski deželni odbor se tiče druge stvari in sega veliko dalje, kakor to, kar se namerava pri nas. Ta ekspozé se nanaša na ono, o čemur je govoril častiti predgovornik gospod dr. Schaffer. Z malimi rentami, s katerimi se omogoči, da otroci ne bodo svojih starišev odganjali izpod strehe in s katerimi se ljudem v starosti omogoči vsaj kolikor toliko zanesljiva eksistenca, — s takimi malimi rentami se ne bo omogočil izbris hipotečnih dolgov in ne kmetskim posestnikom, da bi otrokom lahko mogli dote dajati. Tudi na povzdigo personalnega kredita, kakor misli častiti gospod tovariš dr. Schaffer, ne bode vplivalo to rentno zavarovanje. Vse to se dá doseči le z zavarovanjem kapitala. Ali je pa pri nas terên za to, da bi se zavaroval kapital, ki je jedina panacea za boljšo bodočnost kmetovalca? Naravnost odgovarjam, da razmere za tako zavarovanje pri nas niso ugodne. Poglejte, gospôda moja, kakošen kmetski stan imamo. Večina je jako ubogih, malih kmetov in od takih zahtevati 25 do 30 gld. premije na leto od zavarovanega kapitala 1000 gld., to, gospôda moja, je nekoliko preveč zahtevano. Zato pa pravim, da smemo od deželne zavarovalnice za starostne dohodke sicer pričakovati koristij v zmislu besed častitega gospoda poročevalca upravnega odseka, ne pa v širšem smislu, kakor misli častiti predgovornik gospod dr. Žitnik. Vsekako pa se pridružujem mnenju častitega gospoda tovariša dr. Schafferja, naj bi deželni odbor proučeval tudi vprašanje zavarovanja kapitala. To je jako važno vprašanje in ako bi se to zavarovanje tudi ne dalo drugače izvesti, kakor če se deželni zavod, kakor misli tovariš gospod dr. Schaffer, prisloni na kak privatni zavod, bi se s tem že precej veliko doseglo. Treba pa je, da se za važnost živ-

ljenskega zavarovanja zanimajo vsi sloji deželnega prebivalstva. V tem oziru bi bilo želeti, da zlasti inteligenca — duhovna in posvetna — združeno postopa in prosti narod poučuje, kako velike važnosti je življensko zavarovanje. O tem zavarovanju sem že pred par leti govoril v tej visoki zbornici in obžaloval sem tedaj, da krščansko-socijalna stranka zmirom govori le o zavarovanju proti ognju, nikdar pa ne o veliko bolj važni stroki zavarovalstva, o življenskem zavarovanju. Veseli me, da smo končno vendar jedenkrat prišli do tega, da se je v tej visoki zbornici tudi o tem najvažnejšem zavarovanju začelo govoriti z neko spoštljivostjo, s kakoršno se do sedaj ni o njem govorilo in jaz upam, da bo to imelo vsaj to dobro posledico, da se bodo gospodje, ki dosedaj nikdar nič niso storili za življensko zavarovanje, dasiravno so kaj radi govorili o važnosti zavarovanja proti ognju, prepričali tudi o važnosti te zavarovalne stroke in postali pravi apostoli njenega širjenja.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Berichterstatter Graf Barbo:

Ich constatire mit Genugthuung, daß sämtliche drei Herren, die in dieser Debatte das Wort ergriffen, für die Anträge des Verwaltungsausschusses sich ausgesprochen haben, namentlich aber muß ich den Ausführungen des ersten Herrn Redners beipflichten, welcher mit Befriedigung betont hat, daß in dieser für das Land so wichtigen Frage alle Parteien des hohen Landtages vollkommen einig sind. Meine Herren! das ist eben dasjenige, was wir immer anstreben, daß wir in solchen Fragen, welche das Wohl des Landes betreffen, alle einig vorgehen mögen und in dieser Beziehung glaube ich, werden Sie bei der Partei, welcher ich anzugehören die Ehre habe, stets das beste Entgegenkommen finden.

Der Herr Abgeordnete Dr. Zitnik hat sich jedoch auch dahin geäußert, daß wir uns dadurch auf den christlich-socialen Standpunkt gestellt hätten. Der Herr Abgeordnete Dr. Zitnik ist ein Freund des christlich-socialen Standpunktes und hat die Sache auf diese Weise für sich gedeutet, aber mit demselben Rechte könnte auch ich behaupten, daß er sich mit uns auf den Standpunkt des Liberalismus gestellt hat. Jede Partei wird eben in diesen Principien die ihrigen finden.

Was seine Anregungen in Bezug auf die Studien des Landesausschusses anbelangt, so bin ich damit vollkommen einverstanden, da ja dies auch im Antrage des Verwaltungsausschusses mehr oder weniger enthalten ist, namentlich aber bin ich einverstanden mit derjenigen Anregung, die er am Schlusse vorgebracht hat, indem er sich dahin äußerte, der Landesausschuß möge trachten, dieses wichtige Unternehmen derart zu fördern, daß es bereits im nächsten Jahre lebensfähig werden könnte. Ich weiß zwar nicht, ob das möglich sein wird, jedenfalls aber ist es wünschenswert. Er hat auch erwähnt, daß dies ein

würdiges Wert wäre zur Feier des 50 jährigen Regierungsjubiläums unseres geliebten Kaisers. Diesbezüglich hat schon ein anderer Herr von unserer Partei vorgestern sich geäußert, und bleibt mir daher nichts anderes zu bemerken, als daß ich mich dem vollständig anschließe.

Was die Ausführungen des Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer betrifft, welcher gewisse Bedenken hegt, daß die Anstalt vielleicht mit Rücksicht auf die krainischen Verhältnisse, da nur ein kleines Land hiebei in Betracht kommt, gewissen Gefahren ausgesetzt sein könnte und infolgedessen die Anregung gegeben hat, die Frage zu ventiliren, ob sich unsere Anstalt vielleicht nicht an eine solide Privatgesellschaft anlehnen soll, so stimme ich dem umsomehr bei, als auch ein Fachmann in dieser Sache, der Herr Abgeordnete Fribar, derselben Anschauung war, trotzdem derselbe gemeint hat, daß auch eine Anstalt nach dem Muster der böhmischen keine Gefahr für das Land involvire und mit einem wenn auch sehr bescheidenen Capitale gegründet werden könne.

Ich bitte demnach, die Anträge des Verwaltungsausschusses anzunehmen.

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s predlogi upravnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlogi upravnega odseka so sprejeti in s tem je rešena 13. točka dnevnega reda.

Točka:

14. Priloga 66. Poročilo deželnega odbora o mestne občine Ljubljanske posojilih za elektrarno in topničarsko vojašnico.

11. Beilage 66. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Anlehen der Stadtgemeinde Laibach zum Zwecke der Errichtung einer Electricitätsanlage und Erbauung einer Artillerie-Kaserne.

Deželni glavar:

Predlagam, da se izroči finančnemu odseku.

(Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Prekinem sejo in naznanjam, da se bo nadaljevala ob 1/2 6. uri, ker imata finančni odsek in upravni odsek ob 1/2 5. uri sejo, in sicer oba odseka tukaj v prostorih, kjer zborujemo.

Seja prestane ob 2. uri 30 minut popoldne in se nadaljuje ob 6. uri 55 minut zvečer. — Die Sitzung wird um 2 Uhr 30 Minuten unterbrochen und um 6 Uhr 55 Minuten wieder aufgenommen.

Deželni glavar:

(Pozvoni. — Gibt das Glockenzeichen.)

Nadaljujmo sejo.

Na vrsti je točka:

15. Ustno poročilo upravnega odseka gledé projekta o napravi primerne zveze med gorenjo Krško dolino in postajo Zatičina dolenjskih železnic z dotičnim načrtom zakona (k prilogi 61.).

15. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Projekte, betreffend die Herstellung einer zweckmäßigen Verbindung zwischen dem oberen Gurktale und der Station Sittich der Unterkraingerbahnen sammt dem einschlägigen Gesekentwurf (zur Beilage 61.).

Poročevalec Jelovšek :

Visoki zbor! Čast mi je, v imenu upravnega odseka poročati o predložitvi dveh projektov o napravi primerne zveze med gorenjo Krško dolino in postajo Zatičina dolenjskih železnic z dotičnim načrtom zakona.

Gospôda moja! Dné 5. februarja 1895. leta naročil je visoki deželni zbor deželnemu odboru, da se napravita ta dva projekta. Deželni odbor takrat ni mogel ustreči temu naročilu, in zato je visoki deželni zbor dné 5. februarja ponovil svoj sklep in zopet dal deželnemu odboru nalog, da skrbi, da se napravita dotična projekta.

Letos je stopil deželni odbor pred visoko zbornico z obema načrtoma in jako obširnim poročilom, ki natanko utemeljuje mnenje deželnega odbora.

Po varijanti *A* odcepila bi se nova cesta od deželne ceste Ljubljana-Novomesto med Zagradcem in Marinčo Vasjo ter bi šla čez Sušico in bi se pri Gorenji Vasi združila z okrajno cesto, ki pelje na državno cesto proti zatiškemu kolodvoru. Ta nova cesta bi stala 30.770 gld.

Varijanta *B* pa bi šla od deželne ceste pri Gabrovščici čez Muljavo in bi se pri Gorenji Vasi stikala s projektom *A* ter šla potem po okrajni cesti na zatiški kolodvor. Proračun kaže, da bi varijanta *B* stala 9780 gld. 74 kr. Torej je varijanta *B* za 20.289 gld. 26 kr. cenejša, kakor varijanta *A*. Mnenje žužemperškega cestnega odbora je bilo prvotno to, da bi se varijanta *A* potrdila, ker je za 1,3 km krajša. Pozneje pa se je cestni odbor žužemperški prepričal, da je prvotno njegovo mnenje bilo napačno, ter se je v svoji seji izrekel, da prekličé tisto mnenje.

Gledé na to, da bi bila po projektu ad *a*) na novo zgrajena cesta le 1358 m krajša, kakor po projektu ad *b*) popravljena okrajna cesta; gledé na to, da bi moral žužemperški okrajni cestni odbor k stroškom nove ceste proračunjenim na 30.770 gld. prispevati 13.280 gld. 69 kr.; gledé na to, da znašajo proračunjeni troški za popravbo obstoječe okrajne ceste po projektu sub *b*) le 9780 gld. 74 kr., v katerih pokritje bi žužemperški okrajni cestni zaklad ne dal nobenega prispevka; gledé na to, da bi od 1358 m krajše proge ondotno prebivalstvo ne imelo toliko očividnih koristij, da bi bile primerne tako velikim žrtvam; gledé na to, da se bo morala cesta izpeljati po relativno višjem svetu in bi se vsled tega,

ker bi cesta držala večinoma vkreber, potrebovalo za tovrno vožnjo več vprežnih sil, in bi se pri vsem tem moralo počasneje voziti, — sklene okrajni cestni odbor soglasno, da odstopi od svoje prvotne prošnje in od svojih dotičnih sklepov in se v svrhu naprave primerne zveze s postajo Zatičina zadovolji s popravbo okrajne ceste na podstavi projekta sub *b*).

Gospôda moja! Cestni okraj žužemperški ima itak že 23 % doklado za ceste. Ako pomislite, da ima samo 16.372 gld. direktnega davka, da ima ta okraj že jako velike občinske priklade, potem je pač umevno, da je uvidel svojo napako in da se sedaj brani projekta ad *A* in poteguje za varijanto *B*.

Varijanta *B* bo stala samo 9780 gld. 74 kr. Po večini pripada ta svota na zatiški okrajno-cestni zaklad, in le znesek 1253 gld. 55½ kr. odpade na deželno cesto. Gledé na to pa, da zatiški cestni okraj še nikdar ni dobil nobene podpore iz deželnega zaklada, misli deželni odbor, da bi bilo umestno, ako se mu dovoli primerna podpora, da se omogoči rešitev te zadeve.

Deželni odbor torej predlaga visoki zbornici sledeče tri predloge:

1. »Visoki deželni zbor izvoli v svrhu naprave primerne zveze med gorenjo Krško dolino in postajo Zatičina dolenjskih železnic odobriti projekt sub *b*) zadevajoč popravbo oziroma delno preložitve okrajne ceste, ki se od Novomeško-Ljubljanske deželne ceste pri Gabrovščici odcepi in drži čez Muljavo na Zatičino, in s to preložitvijo v zvezi stoječo popravbo deželne ceste pri Gabrovščici z v ta namen proračunjeno potrebščino 9780 gld. 74 kr. odnosno 2507 gld. 11 kr., in sicer tako, da bo to delo zvršeno leta 1898.«

2. »Visoki deželni zbor izvoli zatiškemu okrajnemu cestnemu odboru v pokritje stroškov za izvršitev napominane cestne poprave dovoliti podporo iz deželnega zaklada, ki bi znašala jedno tretjino one svote, za katero se bo svoječasnó oddala gradnja ceste, najcenejšemu ponudniku, in ki bi se nakazovala v izplačilo po napredku dela, in 3. predlaga deželni odbor, da se priloženi načrtani zakon odobri.

Jaz v imenu upravnega odseka odločno podpiram te predloge deželnega odbora. Upravni odsek je prepričan, da je silno potrebno, da Krška dolina dobi primerno zvezo z dolenjsko železnico, kajti dosedanja zveza je jako nerodna in nenaravna. Spominjali smo se v odseku resolucije, katero je svoje dni visoka zbornica sprejela po predlogu bivšega deželnega poslanca gospoda dvornega svetnika Šukljeta, po kateri se ima skrbeti, da se ceste na Dolenskem spravijo v tak stan, da bodo res primerne in koristne gledé na dolenjsko železnico. Sedanja zveza Krške doline z dolenjsko železnico pa ni za rabo.

Iz vseh teh ozirov se je upravni odsek pridružil predlogom deželnega odbora ter predlaga:

»I. Visoki deželni zbor izvoli v svrhu naprave primerne zveze med gorenjo Krško dolino in postajo Zatičina dolenjskih železnic odobriti projekt sub *b*) zadevajoč popravbo oziroma delno preložitve okrajne ceste, ki se od novomeško-ljubljanske deželne ceste pri Gabrovščici odcepi in drži čez Muljavo na Zatičino,

in s to preložitvijo v zvezi stoječo popravo deželne ceste pri Gabrovščici z v ta namen proračunjeno potrebsčino 9780 gld. 74 kr. odnosno 2507 gld. 11 kr., in sicer tako, da bo to delo zvršeno leta 1898.

II. Visoki deželni zbor izvoli zatiškemu okrajnemu cestnemu odboru v pokritje troškov za izvršitev napominane cestne poprave dovoliti podporo iz deželnega zaklada, ki bi znašala jedno tretinjno one svote, za katero se bo svoječasno oddala gradnja ceste, najcenejšemu ponudniku, in ki bi se nakazovala v izplačilo po napredku dela.

III. Deželnemu odboru se naroča, da pridobi temu načrtu zakona Najvišje potrjenje, ko bo na podstavi § 22. zakona z dné 28. julija 1889. leta dež. zak., št. 17, vprašal še dotična oblastva.

III. Der Landesauschuß wird beauftragt, diejem Gesetzentwurfe die Allerhöchste Sanction zu erwirken, nachdem er im Sinne des § 22 des Gesetzes vom 28. Juli 1889, L. G. Bl. Nr. 17 die competenten Behörden einvernommen haben wird.

Tukaj si usojam takoj opozoriti še na nekatere tiskovne napake, ki se nahajajo v naslovu zakona.

V slovenskem tekstu se imajo v peti vrsti besede »v urstitvi« popraviti v »o uvrstitvi«. Dalje prosim popraviti v nemškem tekstu v sedmi vrsti besedo »Straße« v »Landesstraße« in v deveti vrsti besedo »Bezirksstraße« v »Bezirksstraße«. Naposled je v § 1. slovenskega teksta v 7. vrsti po številki »394« izbrisati vejica.

Prosim, da se te tiskovne pomote popravijo.

Deželni glavar:

Otvaram splošno razpravo.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prestopimo v nadrobno razpravo načrtanega zakona.

Prosim gospoda poročevalca, da prečita § 1.

Poročevalec Jelovšek:

(bere: — liest:)

»§ 1.

Okrajno cesto, ki se od deželne, v zakonu o uvrstitvi cest z dné 28. julija 1889. l., dež. zak. št. 18., pod točko 14. navedene, iz Novega mesta čez Žužemperk v Ljubljano držече ceste pri Gabrovščici odcepi in drži čez Muljavo do stika z Zagrebško državno cesto pri Studenci, je med njivama parc. št. 394 in 400 katasterske občine Podbukovje in gozdnima parcelama št. 1091 in 1092, potem med njivama parc. št. 785 in 179/1 katasterske občine Muljava preložiti po načrtu, ki se je izdelal vsled naročila deželnega zbora.

§ 1.

Die von der im Straßenkategorisirungs-Gesetze vom 28. Juli 1889, L. G. Bl. Nr. 18, unter Post-Nr. 14 vorkommenden Rudolfswert-Seisenberg-Laibacher Landes-

straße bei Gabrowschitz abzweigende, über Mulau bis zu ihrer Einmündung in die Agramer Reichsstraße bei Studenz führende Bezirksstraße ist nach Maßgabe des über Auftrag des Landtages verfaßten Projectes zwischen den Ackerparzellen Nr. 394 und 400 der Catastralgemeinde Podbukuje und den Waldparzellen Nr. 1091 und 1092, dann zwischen den Ackerparzellen Nr. 785 und 179/1 der Catastralgemeinde Mulau umzulegen."

(Obvelja. — Angenommen.)

»§ 2.

Mojemu ministru za notranje reči je naročeno izvršiti ta zakon.

§ 2.

Mit dem Vollzuge dieses Gesetzes wird Mein Minister des Innern beauftragt."

(Obvelja. — Angenommen.)

»Po nasvetu deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem na podstavi § 22. deželnega zakona z dne 28. julija 1889. l., dež. zak. št. 17, tako:

Über Antrag des Landtages Meines Herzogthums Krain finde Ich auf Grund des § 22 des Landesgesetzes vom 28. Juli 1889, L. G. Bl. Nr. 17, anzuordnen, wie folgt:"

(Obvelja. — Angenommen.)

„Z a k o n

z dné . . . . .

veljaven za vojvodino Kranjsko,

o delni preložitvi okrajne ceste, ki se od deželne, v zakonu o uvrstitvi cest z dné 28. julija 1889. l., dež. zak. št. 18, pod točko 14. navedene, iz Novega mesta čez Žužemperk v Ljubljano držече ceste pri Gabrovščici odcepi in drži čez Muljavo do stika z Zagrebško državno cesto pri Studenci v cestnem okraji Zatiškem.

G e s e t z

vom . . . . .

wirkam für das Herzogthum Krain,

betreffend die theilweise Umlegung der von der im Straßenkategorisirungs-Gesetze vom 28. Juli 1889, L. G. Bl. Nr. 18, unter Post-Nr. 14 vorkommenden Rudolfswert-Seisenberg-Laibacher Landesstraße bei Gabrowschitz abzweigenden, über Mulau bis zur Einmündung in die Agramer Reichsstraße bei Studenz führenden Bezirksstraße im Straßenbezirke Sittich."

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlogi upravnega odseka se glasé:

(bere: — liest:)

»I. Deželni zbor v svrhu naprave primerne zveze med gorenjo Krško dolino in postajo Zatičina dolenskih železnic odobruje projekt sub b) zadevajoč popravo oziroma delno preložitve okrajne ceste, ki se od Novomeško-Ljubljanske deželne ceste pri Ga-

brovščici odcepi in drži čez Muljavo na Zatičino, in s to preložitvijo v zvezi stoječo popravo deželne ceste pri Gabrovščici z v ta namen proračunjeno potrebsčino 9780 gld. 74 kr. odnosno 2507 gld. 11 kr., in sicer tako, da bode to delo zvršeno leta 1898.

I. Der hohe Landtag geruhe behufs Herstellung einer zweckmäßigen Verbindung des oberen Gurkthales mit der Station Sittich der Unterfrainer Bahnen das Project sub b), betreffend die Correctur respective theilweise Umlegung der von der Rudolfswert-Laibacher Landesstraße bei Gabrowschitz abzweigenden über Mulau nach Sittich führenden Bezirksstraße und die damit im Zusammenhange stehende Correctur der Landesstraße bei Gabrowschitz mit dem hiefür veranschlagten Erfordernisse per 9780 fl. 74 fr., beziehungsweise 2507 fl. 11 fr. zur Ausführung und zwar im Jahre 1898 zu genehmigen.“

(Obvelja. — Angenommen.)

»II. Deželni zbor Zatiškemu okrajnemu cestnemu odboru v pokritje troškov za izvršitev napominane cestne poprave dovoljuje podporo iz deželnega zaklada, ki bi znašala jedno tretjino one svote, za katero se bode svoječasnó oddala gradnja ceste, najcenejšemu ponudniku, in ki bi se nakazovala v izplačilo po napredku dela.

II. Der hohe Landtag geruhe dem Sitticher Bezirksstraßenausschusse zur Bestreitung der Kosten für die Ausführung des besprochenen Straßencorrecturbaues eine nach Maßgabe des Baufortschrittes flüssig zu machende Subvention von $\frac{1}{3}$ des bei der feinerzeitigen Vergebung des Baues erzielten Bestbotes aus dem Landesfonde zu bewilligen.“

(Obvelja. — Angenommen.)

III. Deželnemu odboru se naroča, da pridobi temu načrtu zakona Najvišje potrjenje, ko bode na podstavi § 22 zakona z dne 28. julija 1889. l., dež. zak. št. 17., vprašal še dotična oblastva.

III. Der Landesauschuss wird beauftragt, diesem Gesetzentwurfe die Allerhöchste Sanction zu erwirken, nachdem er im Sinne des § 22 des Gesetzes vom 28. Juli 1889, L. G. B. Nr. 17, die competenten Behörden e vernommen haben wird.“

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga, da se načrt zakona in predlogi upravnega odseka sprejmó takoj tudi še v tretjem branji.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo načrtu zakona s predlogi upravnega odseka vred v celoti, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto, in s tem je 15. točka dnevnega reda rešena.

Daljna točka je:

16. Priloga 64. Poročilo upravnega odseka o načrtu zakona, s katerim se postavljajo nadzorni organi za promet z živi in nekaterimi porabnimi predmeti (k prilogi 47.).

16. Beilage 64. Bericht des Verwaltungsausschusses über den Gesetzentwurf, betreffend die Bestellung von Aufsichtsorganen für den Verkehr mit Lebensmitteln und einigen Gebrauchsgegenständen (zur Beilage 47.).

Berichterstatter Freiherr von Wurzbach:

Das vorliegende Gesetz ist nothwendig geworden in Folge des von beiden Häusern des Reichsrathes beschlossenen und bereits der Allerhöchsten Sanction Seiner Majestät unterbreiteten Gesetzentwurfes, betreffend den Verkehr mit Lebensmitteln und einigen Gebrauchsgegenständen, welches im April d. J. kundgemacht werden und im Oktober d. J. in Wirksamkeit treten soll.

Dieses Reichsgesetz hat den Zweck, der immer mehr um sich greifenden Verfälschung der Lebensmittel und der Verwendung gesundheitschädlicher Gebrauchsgegenstände entgegen zu treten.

Zur Erreichung dieses Zweckes ist es unerlässlich, einerseits eine strenge Controlle des Verkehrs mit Lebensmitteln und einigen im § 1. dieses Reichsgesetzes angeführten Gebrauchsgegenständen ins Leben zu rufen, und andererseits durch Bestellung von vollkommen ausgerüsteten und mit tüchtigen Fachmännern besetzten technischen Untersuchungsanstalten für vollkommen verlässliche Befunde und Gutachten in Betreff der untersuchten Gegenstände zu sorgen.

In letzterer Beziehung sind die Vorbereitungen bereits getroffen, daß zunächst fünf staatliche Untersuchungsanstalten, und zwar je eine in Wien, Graz und Krakau und zwei in Prag ihre Thätigkeit im Oktober d. J. aufnehmen können.

Hinsichtlich der Organisation des Aufsichtsdienstes kommen die §§ 1, 2, 3, 4 und 5 des Reichsgesetzes in Betracht.

Im § 1 sind die Gegenstände angeführt, deren Vertrieb den Bestimmungen dieses Gesetzes unterliegt.

Die §§ 3, 4 und 5 enthalten die Befugnisse der Aufsichtsorgane.

Der § 2 des Reichsgesetzes lautet:

(bore — liest:)

»Aufsichtsorgane, denen die in den §§ 3 bis 5 bezeichneten Befugnisse zustehen, sind die Organe der politischen Behörden (beziehungsweise Magistrate der Städte mit eigenem Statute), insbesondere die landesfürstlichen Bezirksärzte sowie jene Organe der autonomen Körperschaften, welche hiezu durch die Landesgesetzgebung bestimmt sind.

Die Regierung kann zur Handhabung ihres gesetzlichen Wirkungsbereiches in Angelegenheit dieses Gesetzes nach Einholung des Gutachtens des betreffenden Landtages besondere landesfürstliche Aufsichtsorgane bestellen. Dieselben unterstehen der politischen Landesbehörde.

Der Landesgesetzgebung bleibt überlassen, zu bestimmen, welche autonomen Körperschaften besondere und beidete Organe für die Handhabung der Gesundheits- und Lebensmittelpolizei zu bestellen haben.

Es sind nur solche Organe mit dem Aufsichtsdienste zu betrauen und zu beenden, welche eine für dieselben

zureichende fachliche Befähigung nachgewiesen haben. Die Regierung hat zu bestimmen, in welcher Weise der Nachweis der fachlichen Befähigung zu erbringen ist.

Der gesetzliche Wirkungsbereich der mit der Verwaltung der Gesundheits- und Lebensmittelpolizei betrauten autonomen Körperschaften wird hiedurch nicht eingeschränkt.

Um nun zwischen der Thätigkeit der Gemeindeorgane und jener der im § 2 des Reichsgesetzes bezeichneten sonstigen Aufsichtsorgane, sowie der staatlichen und der diesen gleichgestellten Untersuchungsanstalten die für den Zweck des Reichsgesetzes absolut unerlässliche Verbindung und gegenseitige Unterstützung herzustellen, ist es nothwendig, daß die Landesgesetzgebung im Sinne des § 2, Absatz 1 und 3 des Reichsgesetzes eingreife.“

Diese Absicht verfolgt der vorliegende Gesetzentwurf.

Durch die Bestimmungen der §§ 1 bis 4 dieses Gesetzentwurfes soll zunächst erreicht werden, daß für Zwecke der Lebensmittelpolizei der Aufsiehensdienst an bestimmte, wengleich unter Umständen auch noch mit anderweitigen Functionen betraute Organe der Gemeinde übertragen werde, welche die Bedingung der Unbescholtenheit erfüllen, von der politischen Verwaltung in Evidenz gehalten werden, und in ihrer Thätigkeit an jene, zur Sicherung der Producenten und Handeltreibenden unerlässlichen, formellen und materiellen Cautelen gebunden sind, welche hinsichtlich der Ausübung der in den §§ 3 bis 5 des Reichsgesetzes den Aufsichtsorganen eingeräumten Befugnisse im Verordnungswege festgestellt werden sollen.

Es ist selbstverständlich, daß der untersten Kategorie der Aufsichtsorgane, nämlich den ungeprüften und uneideten Organen, die aus ihren Befugnissen erwachsenden Aufgaben nur innerhalb eines ganz eng und genau begrenzten Kreises aufgelegt werden können. Im Allgemeinen werden ihnen nur jene Functionen zufallen, welche sie schon heute in Ausübung der Gesundheits- und Lebensmittelpolizei und der Überwachung des Marktverkehrs innerhalb des Wirkungsbereiches der Gemeinden besorgen.

Die im § 5 des vorliegenden Gesetzentwurfes enthaltene Bestimmung soll die im § 2, Absatz 3, des Reichsgesetzes ausgesprochene und der näheren Ausführung durch die Landesgesetzgebung anheimgestellte Absicht verwirklichen, daß in Ortschaften, wo wegen ihrer Bevölkerungszahl oder wegen besonderer Verhältnisse eine intensivere Handhabung der Lebensmittelpolizei angezeigt erscheint, besondere und beeidete Organe für diesen Dienst bestellt werden.

Als Bedingung der Beeidigung in der Eigenschaft eines Aufsichtsorganes für den Verkehr mit Lebensmitteln und den in den Rahmen des Reichsgesetzes fallenden Gebrauchsgegenständen erachtet es die Regierung für unerlässlich, eine der Absolvierung einer Bürgerschule entsprechende allgemeine Vorbildung, sowie die entsprechende Zurücklegung eines besonderen Unterrichtscurses vorzuschreiben, welcher in Allgemeinen nach dem Muster des in Wien schon bestehenden Curses für Marktcommissäre eingerichtet werden soll.

Solche Unterrichtscurse beabsichtigt die Regierung zunächst an den staatlichen Untersuchungsanstalten, sowie nach Maßgabe des Bedürfnisses und der zu Gebote stehenden Lehrkräfte und Lehrmittel auch an anderen Orten zu activiren.

Der Verwaltungsausschuß beantragt

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

1. Dem beiliegenden Gesetzentwurf wird die verfassungsmäßige Zustimmung erteilt.

2. Der Landesauschuß wird beauftragt, demselben die Allerhöchste Sanction zu erwirken.

Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

1. Priloženemu načrtu zakona se ustavno pritrjuje.

2. Deželnemu odboru se naroča, da mu izposluje Najvišje potrjenje.“

Deželni glavar.

Otvarjam splošno razpravo.

Zeli kdo besede?

(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prestopimo v nadrobno razpravo načrtanega zakona.

Ich bitte den Herrn Berichterstatter, den § 1 des vorliegenden Gesetzentwurfes zur Verlesung zu bringen.

Berichterstatter Freiherr von Wurzbach

(bere §§ 1., 2., 3., 4. iz priloge 64., ki obveljajo brez debate. — liest die §§ 1, 2, 3, 4 aus Beilage 64, die ohne Debatte angenommen werden.)

§ 5.

(Bere § 5. iz priloge 64. — liest § 5 aus Beilage 64.)

R. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Ich möchte das hohe Haus darauf aufmerksam machen, daß der deutsche und der slovenische Text dieses Paragraphen sich nicht vollkommen decken. In der letzten Zeile des slovenischen Textes heißt es nämlich: »kot industrijalni kraj in kot prometna središča«, im deutschen Texte aber: „Industrieorte oder als Verkehrscentren von Bedeutung sind“. In dem ursprünglichen Texte der Beilage Nr. 47 steht gleichlautend dem deutschen Texte: »ali kot prometna središča« und ich würde daher bitten, diese Correctur im slovenischen Texte vorzunehmen.

Berichterstatter Freiherr von Wurzbach:

Es ist richtig, daß hier ein Widerspruch zwischen dem deutschen und dem slovenischen Texte besteht; es soll richtig »ali« heißen, und ich bitte daher in der letzten Zeile dieses Paragraphen statt des Wortes »in« das Wort »ali« einzufügen.

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo § 5. s tem po pravkom vred, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da prečita § 6.

Berichterstatter Freiherr v. Wurzbach

(bere §§ 6., 7., 8., naslov in uvod načrtanega zakona iz priloge 64., ki obveljajo brez debate. —

liest §§ 6, 7, 8, Titel und Eingang des Gesetzentwurfes aus Beilage 64, die ohne Debatte angenommen werden.)
Ich beantrage die dritte Lesung.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.
Gospodje poslanci, ki pritrjujejo ravnokar v drugem branji sprejetemu načrtu zakona v tretjem branji, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Načrt zakona je v celoti potrjen in s tem je sprejet prvi predlog upravnega odseka.

Prosim gospoda poročevalca, da prečita drugi predlog.

Berichterstatter Freiherr v. Wurzbach:

(Bere — liest:)

»2. Der Landesaussschuß wird beauftragt, diesem Gesetzentwurfe die Allerhöchste Sanction zu erwirken.

2. Deželnemu odboru se naroča, da izposluje temu načrtu zakona Najvišje potrjenje.»

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in s tem je rešena 16. točka dnevnega reda.

Na vrsto pride:

17. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o § 3, A: Deželna kultura, od marg. št. 84. dalje.

17. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechnungsbbericht des Landesaussschusses, und zwar über § 4, A: Landesultur, von Marg. Nr. 84 weiter.

Poročevalec Lenarčič:

V nadaljevanji poročanja o § 3. letnega poročila lit. A, predlagam, da se marg. št. 84. vzame na znanje.

Deželni glavar:

Da se obravnava okrajša, bi predlagal, da gospod poročevalec posamezne marginalne številke samo sklicuje in ako se nihče ne bo oglasil k besedi, smatrala se bo dotična marginalna številka kot sprejeta.

(Pritrjuje se. — Zustimmung)

Želi kdo besede k marg. št. 84?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je predlog, marg. št. 84 se vzemi na znanje, sprejet.

Poročevalec Lenarčič:

(skliče marg. št. 85. do 111., ki se brez razgovora vzamejona znanje. — ruft die Marg Nr. 85

bis 111 auf, welche ohne Debatte zur Kenntnis genommen werden.)

V marg. št 112. je govor o živinski soli. Predlagam, da se vzame na znanje.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Povše ima besedo.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica! Po toliko letih moledovanja zastopov deželnih, kakor tudi državnega, posrečilo se je, cesarsko finančno upravo dovesti do tega, da je znižala ceno soli na 5 krajcarjev kilo. Spominjate se še obravnave v prejšnjih zasedanjih, pritožeb, katere je ravno sedanji gospod poročevalec navajal z vso opravičenostjo, kajti prvotni sklep državnega zbora oziroma vlade je bil res tak, da je iluzorno ali navidezno napravil vso dobroto dobave živinske soli.

Pa ne bom se spuščal v to važno zadevo, saj se je že dovelj razpravljala v tej visoki zbornici, ampak dovolil bi si staviti posebno resolucijo in sicer z namenom, da bi se tudi deželni zastop kranjski obrnil na cesarsko finančno upravo, proseč jo, da izdatno naklonjenost pokaže kmetijstvu, osobito živinorejcem s tem, da jim omogoči dobivati živinsko sol po primernih cenah. Ne morem reči, da ni že sedanja naredba velik korak do boljšega, vender pa še nikakor ne zadostuje potrebam živinorejcev na Kranjskem in povsod v Avstriji, kajti ako vidimo, da cena za živinsko sol pri nas v Ljubljani, če se kupuje po malem, znaša 8 krajcarjev za kilo, kar torej ni posebna razlika od navadne kuhinjske soli, prišli bomo do fakta, da bomo razumeli, da se je od tistih 500.000 g živinske soli, katere je država hotela oddati živinorejcem po znižanih cenah, prodalo samo 35.000 g in morda bodo tudi sedaj uspehi kazali, da se ne bo prodalo vseh 500.000 g, ko bi vender avstrijska živinoreja gotovo potrebovala 1¹/₂, če ne 2 milijona kvintalov, ako res dejansko hoče pravilno krmiti živino in pospeševati prebavljanje in zdravlje živine. V državnem zboru so se že nekateri poslanci oglasili, pozivljajoč finančno ministerstvo, da naj stori korak naprej in izjave finančnega ministerstva v davčnem odseku so dale nekoliko nade, da bo finančna uprava ustregla občni želji avstrijskih živinorejcev, storeča še daljni korak naprej, in na to tudi meri moj predlog, s katerim se ima visoka vlada naprositi, da napravi v vsakem sodnem okraji c. kr. solno skladišče — Salzverschleißstelle — v katerih skladiščih naj se povsod enako prodaja sol po 5 kr. kilo. Diferenco gledé troškov za dovožnjo bi morala trpeti finančna uprava, oziroma solni monopol, ki daje v Avstriji državi tako ogromen prihodek, kakor nobeni drugi državi v celi Evropi, ker cena soli nikjer ni tako visoka, kakor ravno v Avstriji.

Z ozirom na to, da se je že nekoliko udajati začela finančna uprava, menim, da bi bilo umestno, ako bi tudi naš visoki deželni zbor povzdignil svoj

glas, in to je povod, da si dovoljujem prositi visoko zbornico, da pritrди sledeči resoluciji:

»Deželnemu odboru se naroča v posebni spomenici naprositi visoko c. kr. finančno ministerstvo, da odredi, da se živinska sol prodaja po c. kr. zalogah, ki naj bi se nahajale v vsakem sodnem okraju in sicer povsod po enaki ceni 5 kr. kilo.«

(Odobranje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

Gospodje poslanci ki podpirajo to resolucijo, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Resolucija gospoda poslanca Povšeta je dovelj podprta in pride torej na glasovanje.

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Lenarčič:

Visoka zbornica! Jaz iz poročevalčevega mesta prav toplo priporočam resolucijo gospoda poslanca Povšeta, ker mislim, da se s tem vsaj nekoliko približamo idejalu, katerega smo tukaj že toliko časa zagovarjali, namreč, da bi se cena živinske soli še bolj znižala, na 2 ali k večjemu 2 $\frac{1}{2}$ kr. (Poslanec Povše: — Abgeordneter Povše: »To bi bilo pravo!«) To bi bilo šele tisto, kar bi zadostovalo in kar bi res opomoglo naši živinoreji. Ker pa na tako znižanje vsaj v bližnji bodočnosti ni upati, zato pa priporočamo, da se sprejme vsaj resolucija gospoda poslanca Povšeta.

Deželni glavar:

Predlog upravnega odseka je, da se marg. št. 112. vzame na znanje.

Gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Glasovati nam je še o resoluciji gospoda poslanca Povšeta.

Gospodje, ki jej pritrjujejo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija gospoda poslanca Povšeta je sprejeta. Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Lenarčič

(skliče marg. št. 113—115., ki se brez ugovora vzamejo na znanje. — ruft die Marg. Nr. 113—115 auf, welche ohne Debatte zur Kenntnis genommen werden.)

Marg. št. 116. govori o prašičji kugi. Predlagam, da se vzame na znanje.

Deželni glavar:

K tej točki se je oglasil gospod poslanec Pfeifer k besedi.

Poslanec Pfeifer:

Visoki zbor! Znano je visoki zbornici, kako hudo prizadeta je bila Dolenjska vsled prašičje kuge leta 1896. Vsi sejmovi so bili zaprti, ves promet ustavljen, paša prašičev prepovedana, iz ničesa ni bilo dobiti novcev. Nastalo je tako pomanjkanje denarja v ubogi, že po drugih nezgodah zadeti Dolenjski, da je pet okrajev vložilo prošnjo za davkarski moratorij, katerega je finančno ministerstvo tudi dovolilo.

Da ne bi trpeli širši krogi, kadar se prikaže prašičja kuga v jednom hlevu ali kraju, in da ne preneha ves promet s prašiči, treba bo predrugачiti državni zakon v tem smislu, da se sumljivi ali bolni prašiči pobijejo, seveda pa popolnoma odškoduje dotični gospodar.

Ta bolezen navalila je pa tudi mejnim občinam silno mnogo posla, ker morajo dotične občine vpisavati vse prašiče v posebni zapisnik, v tako imenovani prašičji kataster, tudi vse premembe, če se število prašičev zmanjša ali pomnoži itd., tako da morajo imeti dotične občine takorekoč posebne knjigovodje za prašiče (Schweinbuchhalter), kar stane mnogo denarja in pisarij.

V tej zadevi pritožuje se med drugimi občina Št. Jernej, da je s tem delom tako preobložena, da mora pri tem delu vsak dan jeden pisar poslovati, ob nedeljah, praznikih in sejmovih pa celó štirje pisarij.

Ker po mojem mnenju mora država skrbeti za vse naredbe, ki so potrebne v obrambo živinskih kužnih boleznij, tak kataster pa tudi spada med obrambene naredbe, prosim visoko vlado, da bi vsem mejnim občinam, n. pr. Vinica, Sv. Križ, Št. Jernej itd., nakazala primerno odškodnino iz državne blagajne za trud in mnoge pisarije pri imenovanem katastru.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik si je izprosil besedo.

K. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Auf die Anregung des Herrn Vorredners, dass das betreffende Reichsgesetz entsprechend abgeändert werde, und nach den Intentionen des Herrn Vorredners in dem Sinne zu lauten hätte, dass wie bei dem Lungenseuchentilgungsgesetze eine Entschädigung gewährt werde für die Thiere, die zur Tilgung bestimmt sind, — will ich weiter nicht reagiren, weil dies Gegenstand der Reichsgesetzgebung ist. Was die Führung von Viehkatastern anbelangt, so ist die betreffende Anordnung der politischen Behörden im Seuchengesetze begründet. Wenn die Gemeinden sich dadurch beschwert fühlen, und es mag ja richtig sein, dass diese Aufgabe für sie beschwerlich ist, so haben die betreffenden Gemeinden dies zunächst sich selbst zuzuschreiben, denn die Behörden wurden zu dieser Verfügung gezwungen, ich muss es mit Bedauern sagen, durch den Leichtsin und durch die Uncorrectheit, mit welcher von Seite der Gemeinden bei Ausstellung von Viehpässen vorgegangen wurde. Es ist

den Bemühungen der Behörden in Krain gelungen, das Land länger seuchenfrei zu erhalten, als jedes andere Kronland und insbesondere länger, als jedes andere Land, welches so unmittelbar der Gefahr ausgesetzt war, wie Krain, dessen Grenze gegenüber Croatien so ausgedehnt ist und die, weil zumeist nicht durch Flüsse gebildet, eine trockene Grenze, aus diesem Grunde aber auch eine ungemein schwer zu überwachende Grenze ist. Ungeachtet aller Bemühungen konnte der Einschleppung der Schweinepest auf die Dauer doch nicht begegnet werden und zwar deshalb nicht, weil einzelne Viehbesitzer und einzelne Gemeinden den Schmuggel direct und indirecte gefördert haben; die Gemeinden, indem sie bei Ausstellung von Viehpässen auf die leichtsinnigste Art vorgegangen sind und Viehpässe für Thiere ausgestellt haben, die sie überhaupt nie gesehen hatten, und die einzelnen Viehbesitzer gerade in den Grenzgemeinden, welche durch diese Maßregel etwas härter getroffen worden sind, dadurch, daß sie ihre Viehpässe zur Deckung von aus Croatien eingeschmuggelten Schweintriebten hergegeben haben. Hätte dieser Schmuggel nicht von Seite der Gemeinden und einzelner Viehbesitzer jene lebhafteste Unterstützung gefunden, so hätten wir vielleicht in Krain keine Schweinepeste. Wenn die Bemühungen der Behörden, den Schmuggel hintanzuhalten, von Seite der Gemeinden die entsprechende Unterstützung gefunden hätten, so hätten wir ganz gewiß keine Schweinepest im Lande. Ich will auf die Abstrafungen nicht zurückgreifen, welche einzelne Gemeindevorsteher und Secretäre erdulden mußten, ich will auch nicht auf jene Bemühungen zurückkommen, welche von einzelnen Seiten angestellt wurden, um gerade den beteiligten Gemeindevorstehern zur Nachsicht der Strafen zu verhelfen, aber constatiren muß ich, daß es Pflicht der politischen Behörden war, auf das Strengste vorzugehen und daß die Maßregel der Aufnahme des Viehbestandes infolge der uncorrecten und leichtsinnigen Gebahrung der Gemeinden und der Viehbesitzer zu einer absoluten Nothwendigkeit wurde. Nur dadurch, daß der Viehstand genau controlirbar ist, und er ist nur dann controlirbar, wenn er verzeichnet ist, ist es möglich, jeden Abverkauf von Schweinen bei den einzelnen Viehbesitzern zu constatiren und jenem Schwindel mit den Viehpässen ein Ende zu machen, und nur dann, wenn dieser Schwindel gründlich ausgerottet wird, kann ein Zustand geschaffen werden, welcher es ermöglicht, die Schweinezucht in Krain von Croatien unabhängig zu machen und die Seuchentilgung zu einem glücklichen Ende zu führen. Daß nun diesen Gemeinden, welche an den heutigen Zuständen, die ja für die Landwirthschaft die traurigsten sind, selbst Schuld tragen, auch noch Prämien dafür gezahlt werden sollen, daß sie es so weit gebracht haben, daß Viehkataster eingeführt werden mußten, dagegen muß von Seite der Regierung entschiedenst Verwahrung eingelegt werden! Die Gemeinden, die ihre Pflicht nicht selbst gethan haben, werden jetzt dazu verhalten, und dafür soll nun der Staat aufkommen? Alle übrigen Gemeinden und Steuerträger, denn die Entschädigung mußte doch aus den Steuergeldern gezahlt werden, alle diese sollen dafür büßen, weil die betreffenden Gemeinden und Viehbesitzer, ich kann es nicht oft genug wiederholen, uncorrect und leichtsinnig vorgegangen sind? Ich würde hier die größte Ungerechtigkeit erblicken! Das haben die Gemeinden selbst zu tragen und wenn sie sich

dadurch belastet fühlen, daß sie nun einen finanziellen Aufwand machen müssen, so haben sie sich das selbst zuzuschreiben. — Das bitte ich zur Kenntniss zu nehmen.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Lenarčič:

Ker gospod poslanec Pfeifer ni stavil nobenega konkretnega predloga, torej nimam ničesar omeniti in le ponavljam svoj predlog, da se marg. št. 116. vzame na znanje.

(Skliče marg. št. 116—126., ki se vzamejo brez razgovora na znanje. — Ruft die Marg. Nr. 116—126.) auf, welche ohne Debatte zur Kenntniss genommen werden.,

Deželni glavar:

S tem je točka 17. dnevnega reda rešena.

Na vrsto pride točka:

18. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o § 11., marg. št. 13: Deželna zavarovalnica, in marg. št. 19: Pospeševanje obrta in trgovine.

18. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses, und zwar über § 11, Marg. Nr. 13: Landes-Vericherungsanstalt, und Marg. Nr. 19: Förderung der Industrie und des Handel.

Poročevalec dr. Majaron:

Visoki deželni zbor! Letno poročilo deželnega odbora v svojem § 11., marg. št. 13., govori o »deželni zavarovalnici«, o sklepih, katere je gledé nje storila visoka zbornica v lanskem zasedanji. Sklenila je: 1. vsled samostalnega predloga gospoda poslanca Hribarja, naj deželni odbor v prihodnjem zasedanji po temeljitem proučevanji tega vprašanja predloži visoki zbornici konkretne predloge o ustanovitvi deželne živinske zavarovalnice; 2. vsled predloga gospoda poslanca dr. Žitnika, naj deželni odbor v prihodnjem zasedanji poročila in stavi konkretne predloge gledé ustanovitve deželne zavarovalnice proti požaru, toči in živinskim boleznim; in 3. smo sklenili, naj se deželni odbor, predno meritorno reši predlog gospoda poslanca dr. Žitnika, obrne do c. kr. zavarovalnega urada pri ministerstvu za notranje stvari, da bi ta oddal svoje mnenje o tej stvari, in pa do c. kr. osrednjega statističnega urada na Dunaji, da mu dopošlje statistični materijal o točah, živinskih boleznih in požarih v vojvodini Kranjski v letih 1880 do 1885.

Deželni odbor torej tukaj poročila, na katere strani se je obrnil in od kod je dobil nekoliko informacijskega gradiva. Konkretnega predloga o tem

vprašanji še ne stavlja. Upravni odsek je uvidel, da se deželni odbor ni mogel prenagliti, prvič, ker je vprašanje jako težavno in komplicirano, in drugič, ker se isto nekako prejudicialno ta čas rešuje pri osrednji vladi in državnem zboru. Vender je bil upravni odsek mnenja, da bi bilo treba pospešiti rešitev vprašanja zastran deželnega zavarovanja, bodisi na to ali ono stran, in zato bi si usojal predlagati v njegovem imenu, da se deželnemu odboru naroči, naj v prihodnjem zasedanji pride s konkretnim predlogom o tej stvari; če bi mu pa to ne bilo mogoče, naj vsaj poda visoki zbornici v posebni prilogi poizvedbe, katere je pri proučevanju tega vprašanja dobil, da bode tudi posameznim gospodom tovarišem mogoče, informovati se iz dotičnega materijala in narediti si neko sodbo.

Po vsem tem predlagam v imenu upravnega odseka sledeče:

»Visoki deželni zbor skleni:

Letno poročilo v § 11. marg. št. 13. se jemlje na znanje in deželnemu odboru naroča, da v prihodnjem zasedanji stavi konkretne predloge, odnosno v posebnem poročilu predloži posnetek svojih tu sem spadajočih povzedebe.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec dr. Majaron:

Deželni odbor poroča v § 11. marg. št. 19. o izvršitvi sklepa, katerega je visoka zbornica storila dné 8. februarija lanskega leta. Potrebno se mi vidi, da ta sklep prečitam:

I. „Zur Förderung der Industrie und des Handels im Lande Krain ist ein mit der krainischen Handels- und Gewerbekammer in Verbindung stehendes Amt zu schaffen, welches mit dem k. k. österr. Handelsmuseum in Wien in Verbindung zu treten und nachstehende Aufgaben zu erfüllen hätte:

1. Objective sachliche Auskünfte jenen Personen zu geben, welche sich um irgend einen Industrie- oder Handelszweig interessieren.

2. Die bestehenden Industriezweige im Lande kennen zu lernen und die Vertreter derselben mit den Bedürfnissen des in- und ausländischen Marktes bekannt zu machen und denselben Verbindungen mit den verschiedenen Handelsplätzen zu vermitteln.

3. Die natürlichen und materiellen Bedingungen und Kräfte zur Schaffung neuer Industriezweige im Lande Krain zu erforschen.

II. Das Amt ist verpflichtet, dem Landesauschusse über seine Thätigkeit regelmäßig Bericht zu erstatten.

III. Die diesfälligen Kosten sind aus dem Credite für den gewerblichen Unterricht zu bedecken.

IV. Der Landesauschuss wird beauftragt, mit der Handels- und Gewerbekammer in Laibach das Nöthige diesfalls vorzunehmen.“

Deželni odbor sedaj poroča, da se je, izvršujoč ta sklep visoke zbornice, obrnil do trgovinske zbornice Ljubljanske in da je dobil od nje odgovor, kateri je bistveno podan v letnem poročilu pod to marginalno številko. Iz tega odgovora je razvidno, da trgovinska zbornica z velikim veseljem pozdravlja sklep deželnega zbora, ki ima resen namen, pospešiti trgovino in obrtnijo v deželi, in da je, prepričana o dobroti in umestnosti naših sklepov, trgovinska zbornica sama pripravljena, osnovati v svoji sredi odsek, ki bi takoj deloval po naših intencijah. Kakor čujem privatno, je celó petorica članov že izvoljena v tak odsek.

Upravni odsek je z veseljem vzel na znanje ta odgovor trgovinske zbornice, soglašá pa ž njo tudi v tem, da se zamore ta odsek smatrati samo kot začasna rešitev vprašanja, katero smo lansko leto sprožili. Istina je, da bi ta odsek trgovinske in obrtne zbornice, ako bi še tako vneto in vsestransko posloval, ne mogel tistega izvršiti, kar smo mi tendirali s svojimi lanskimi sklepi. Ako se visoka zbornica ozira na to, kar sem prej prečital, in ako se osobito ozira na to, kar je govoril gospod tovariš Lenarčič, utemeljevaje tozadevni svoj predlog, in na to, kako ga je potem v imenu upravnega odseka utemeljeval častiti gospod tovariš Luckmann, potem je lahko uvideti, da je treba za izvršitev naših dotičnih sklepov jednega celega moža, ki bo vso svojo aktivnost in zmožnost samo temu jedinemu namenu posvetil. Ako bi se nam posrečilo, dobiti takega moža-vodjo, potem še le bi bil odsek trgovinske in obrtne zbornice, kakor je sedaj osnovan, jako velike koristi za deželni urad v pospeševanje trgovine in obrta v deželi naši.

Če se vse te razmere premisli, pride se ob jednom z upravnim odsekom do zaključka, da vprašanje o uradu za pospeševanje trgovine in obrtnije s tem poročilom deželnega odbora nikakor še ni rešeno, ampak je želeti, da se stvar izvede na tak način, kakor je bilo v mislih častitega gospoda predlagatelja in visoke zbornice. Da pa se to zgodi, usojam si v imenu upravnega odseka predlagati:

»Poročilo deželnega odbora se jemlje na znanje in deželnemu odboru znova naroča, da skrbi za ustanovitev urada v pospeševanje obrta in trgovine po smislu tozadevnih deželnozborskih sklepov.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim za glasovanje.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto, in s tem je ta točka rešena.

Daljna točka je:

19. Ustno poročilo odseka za letno poročilo deželnega odbora:

a) o tem poročilu v obče; o št. I. in II. in o § 10;

19. Mündlicher Bericht des Rechnungsbereichs-ausschusses:

a) über den Rechnungsbereich im Allgemeinen; über Nr. I und II und über § 10;

Poslanec Grasselli:

Visoki deželni zbor! Predno pričnem poročati o posameznih oddelkih letnega poročila deželnega odbora za 1896. leto, spregovoriti mi je po naročilu odseka, kateremu je bilo deželnega odbora poročilo za leto 1896. izročeno v posvetovanje, gledé tega poročila nekoliko besedij v obče.

Leto za letom obžalujemo in grajamo, da letno poročilo deželnega odbora pride deželnim poslancem tako pozno v roke. Častiti finančni odsek je pri poročanju o proračunu deželnega zaklada v prilogi 54. pridodal tudi neko resolucijo v ti smeri, resolucijo, kateri je visoki deželni zbor že pritrdil. Odsek za letno poročilo se je s to stvarjo samostalno bavil, se vé da le gledé letnega poročila deželnega odbora, in skušal je najti vzroke, ki so krivi, da se ne predloži letno poročilo o pravem času, to je takoj o pričetku zasedanja deželnega zbora.

Po mnenji odsekovem sta v tem oziru pred vsem merodajna dva momenta. Na prvi strani naše zelene knjige čitamo, da imamo pred seboj letno poročilo deželnega odbora o njegovem delovanju od 1. januarja do konca meseca decembra 1896. leta. To sicer ni do pičice resnično, kajti mnoge partije letnega poročila segajo, kakor je naravno, mnogo dalje nazaj, res je pa, da nahajamo vmes tudi nekoliko dat iz zadnjih mesecev prošlega leta in ravno to je po mnenji odsekovem krivo, da se poročilo deželnega odbora tako zakasni (Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: „Richtig!“) Odsek je uverjen, da je mogoče, letno poročilo dogotoviti v pravem času le tedaj, če se spremeni poročilna doba, to je, če se določi, da je skleniti letno poročilo par mesecev pred sestankom deželnega zbora.

Odsek zaradi tega stavlja v tem oziru nastopni predlog:

»Visoki deželni zbor skleni:

1. Poročilo o delovanju kranjskega deželnega odbora obsezaj v prihodnje le dôbo do konca septembra meseca letošnjega leta, če bode deželni zbor kranjski sklican v konec leta; če bo pa deželni zbor kranjski sklican že prej n. pr. meseca oktobra, skleniti je deželnega odbora letno poročilo s koncem junija meseca, tako, da bode to poročilo pozneje obsegalo dobo od meseca oktobra do konca septembra,

oziroma od meseca julija do konca junija nastopnega leta.«

Drugi predlog je tudi v zvezi s splošnim osnutkom letnega poročila.

Pravočasno predložitev letnega poročila deželnega odbora bi namreč utegnila izdatno pospeševati nekoliko drugačna uredba njegova. Pregledaval sem letna poročila drugih deželnih odborov in našel, da je ravno našega deželnega odbora letno poročilo razmerno obširnejše, kakor poročila drugih deželnih odborov. Zlasti nekateri oddelki letnega poročila so primerno in po mojem mnenji nepotrebno obširni, to pa posebno zaradi nesrečne oblike.

Bodi mi dovoljeno, da se ozrem nekoliko na nekatera letna poročila drugih deželnih odborov.

Letno poročilo štajerskega deželnega odbora, poslednje, katero sem dobil v roko, šteje 430 strani. Naše šteje 150 strani: jaz računam zaradi dvojezičnosti našega letnega poročila samo polovico strani. Se vé da pripomniti pa moram, da je pri teh 430 straneh štajerskega letnega poročila všteti tudi 116 strani prilog, katere so poročilu pridejane. Letno poročilo šleskega deželnega odbora ima samo 136 strani, urejeno je pa tako srečno, da je poročevalec o letnem poročilu koroškega deželnega odbora predvlanskim toplo priporočal deželnemu odboru koroškemu, da naj posnema letno poročilo deželnega odbora šleskega.

Primerjal sem tudi posamezne partije drugih letnih poročil s sličnimi oddelki našega letnega poročila in v tem oziru mi bodi dovoljeno navesti, da zavzemajo n. pr. cestne stvari v letnem poročilu deželnega odbora vojvodine Štajerske, torej dežele veliko večje kakor je naša, 20 strani teksta, v šleskem letnem poročilu pa samo tri strani veliko manjšega formata, kakor je naš; v našem letnem poročilu je cestam posvečenih preko 40 strani.

Podobno razmerje velja gledé »občinskih stvari« (§ 5).

Morebiti bi kdo utegnil misliti, da vsled tega trpi natančnost ali pregled, ako se skrči poročilo, recimo ravno o občilih, na katero sem se prej skliceval, ali, gospôda moja, varal bi se. Poročila o cestah v tistih dveh poročilih, kateri sem se usojal navajati, so tako zadostna, popolna in pregledna, da jih je le priporočati v posnemo.

Poleg tega si usojam opozarjati še na neko drugo okolnost, katere je po mojem mnenji za naš slavni deželni zastop posebno zanimiva.

V šleskem letnem poročilu se nahaja izkaz projektov in načrtov, s katerimi se je baviti deželnemu stavbinskemu uradu, in dodan je temu izkazu načrt o delovanju deželnega stavbinskega urada za prihodnje leto.

Gospôda moja, v našem deželnem zboru »naroča se« deželnemu stavbinskemu uradu pri vsaki priliki študij tega ali onega projekta, predložitev tega ali onega načrta, s proračunom se vé da, ubogi deželni odbor pa je primoran pri vsaki priliki naglašati, da deželni stavbinski urad tega dela ne zmore. Slavni deželni odbor premišljaj, ali ne bi kazalo, tudi

v letnem poročilu deželnega odbora kranjskega objavljati tak izkaz naročenih načrtov in projektov, ker bi potem častiti gospodje deželni poslanci sami sprevideli, kaj je moči zahtevati od deželnih inženirjev.

Omenim naj še pri tej priliki, da se v drugih deželnih zborih tudi različno rešuje letno poročilo deželnega odbora. V nekaterih deželnih zborih se sploh ne voli noben posebni odsek za letno poročilo, nego odkazujejo se posamezni oddelki obstoječim odsekom, kakor je to nekoliko tudi že pri nas udomačeno. Pripomniti pa moram, da imajo drugi deželni zbori več stalnih odsekov, kakor naš deželni zbor, namreč poleg finančnega in upravnega odseka, recimo še šolski, gospodarski, občinski, pravni odsek itd.

Jaz to le omenjam, ker bo slavni deželni odbor vsled tega morebiti povod imel, tudi v tem oziru staviti deželnemu zboru prihodnjič kak konkretni predlog.

Toda, da se povrnem h konkretnemu predmetu, s katerim se nam je baviti, omenjam, da je v prvi vrsti oblika, kakor sem že poprej mimogredé opomnil, oblika poročanja dosti kriva, da je obseg našega letnega poročila tako velik. V drugih deželah se poslužujejo pri letnem poročilu deželni odbori v obilni meri tabel in tabela je tista oblika, ki se mora iz raznih razlogov najtopleje priporočati. Ako se mi dovoli neka primera, bi dejal, da so tabele note, h katerim naj si potem vsak poslanec podloži potrebni tekst.

Pri neki priliki se je v deželnem zboru letos prej jedenkrat govorilo o tem, da ne kaže nakupiti vsega v letnem poročilu deželnega odbora, ampak da treba podajati posebna poročila. To je deloma gotovo popolnem utemeljeno, vendar pa mislim, da je zahtevanje posebnih predlog v obče opravičeno le tedaj, kadar gre za stvari, ki so že za končno rešitev dozorele. Kakor sem se iz mnogoterih letnih poročil drugih deželnih odborov poučil, je povsod običajno, da se o stvareh, ki še niso končno dognane, poroča večinoma v letnem poročilu deželnega odbora.

Jaz sem popolnem uverjen, da bo deželni odbor v tem oziru itak pravo zadel.

Z ozirom na to, kar sem gledé letnega poročila deželnega odbora sedaj navel, usojam si torej naznaniti, da predlaga odsek za letno poročilo še tudi to-le resolucijo:

»2. Deželni odbor poslužuj se zanaprej po vzgledu družih deželnih odborov pri svojem letnem poročilu v obilnejši meri tabelarne oblike, katera omogočuje pregledno poročanje na razmerno tesnem prostoru brez škode popolnosti.«

Morebiti bi htel prečastiti gospod deželni glavar otvoriti debato o teh dveh resolucijah?

Deželni glavar:

Želi kdo besede k prvi ali drugi resoluciji odseka za letno poročilo.

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo prvi resoluciji, ki govori o dōbi, katero naj v prihodnje obsega letno poročilo deželnega odbora, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Druga resolucija naroča deželnemu odboru, da se pri sestavi letnega poročila v prihodnje v obilnejši meri poslužuje tabel.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo tej resoluciji, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec Grasselli:

Prva oddelka letnega poročila, ki prideta na vrsto, sta številki I. in II. Ne bom mučil visoke zbornice s tem, da bi navajal vsebino vsakega posameznega oddelka, le prosim dovoljenja, da zajedno tudi privzamem § 10. letnega poročila na strani 286., tičoč se osebnih stvari.

Gledé št. I., št. II. in § 10. predlaga odsek za letno poročilo, da se vsi ti oddelki vzemó na znanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec dr. Majaron ima besedo.

Poslanec dr. Majaron:

Točka 4. oddelka II. govori o deželnoodborovih sejah. Pri tej priliki se spominjam, da nekateri deželni odbori v drugih kronovinah prijavljajo o svojih sejah kratka poročila po dnevnikih. Tudi pri nas je nekaj takega predpisano v § 25. poslovnega reda za deželni odbor, ki se glasi: »Sploh važnejše, občno korist zadevajoče sklepe deželnega odbora je objavljati; deželni odbor mora skrbeti za stvari primerno uredbo in razglašenje teh sklepov.

Akoravno ta določba poslovnega reda ne predpisuje naravnost tistega, kar se drugod, na pr. na Nižjeavstrijskem zvršuje, da se namreč prijavljajo kratka sejna poročila po dnevnikih, vendar menim, da bi bilo to tudi pri nas mogoče in koristno. Uradne objave o sejah korporacij tudi v naši deželi niso ne navadne. Opozarjam n. pr. na poročila o sejah c. kr. deželnega šolskega sveta in c. kr. mestnega šolskega sveta ljubljanskega, ki se tudi pri nas objavljajo po dnevnikih. Godi se to v nekako zadovoljnost občinstva. Mislim, da bi bilo umestno, ako se tudi našemu deželnemu odboru kaj takega naroči, da bi ne samo poslanci, ki se že itak morajo meniti za seje deželnega odbora, ampak da bi tudi občinstvo vedelo, pri čem da je gledé tega ali onega vprašanja, ki se rešuje pri deželnem odboru.

Gledé na to mislim, da častiti gospodje tovariši gotovo pripoznajo opravičenost mojega nasveta, ki se glasi:

»Deželnemu odboru se naroča, da o svojih sejah priobčuje po ljubljanskih dnevnikih poročila občno važnejših zadev.«

Deželni glavlar :

Gospodje poslanci, ki podpirajo ta predlog, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je dovolj podprt in pride torej na glasovanje.

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar :

Gospôda moja! Ponovljeno je že deželni zbor naročil deželnemu odboru, da bi mu predložil načrt štatura za penzije uradniškega in služabniškega osebja pri deželnem odboru. Vender pa — dasiravno nam je bil obečan ta penzijski statut — letos še zastonj iščemo poročila o tej stvari. Ker § 10. letnega poročila govori o osebnih stvareh in tudi o pokojninah in miloščinah, dovolil bi si o tej priliki, ko imamo ta paragraf v razpravi, obrniti pozornost visoke zbornice zopet na to v sedanjem štadiji jako pereče vprašanje. Danes mi sicer ni mogoče staviti kacega predloga; mislim pa, da je skrajni čas, da se uredi penzijsko razmerje deželnega uradništva in služabništva. Ko je izšel državni penzijski zakon, je mestna občina ljubljanska takoj tudi uredila penzijsko razmerje svojih uradnikov in služabnikov. Ako je mestna občina ljubljanska to storila, mislim, da bi bila dolžnost tudi deželnega odbora, da v tem oziru vse potrebno ukrene in jaz danes, ne da bi stavil kak predlog, samo pozivljem deželni odbor — apelujé na poznano delavnost njegovo — da v prihodnjem zasedanju prav gotovo predloži penzijski normale za deželne uradnike in služabnike.

Deželni glavlar :

Gledé te opombe gospoda poslanca Hribarja mi je čast omeniti, da se je deželni odbor že bavil s to zadevo in da bo jutri v tajni seji gledé temeljnih vprašanj poizvedel mnenje gospodov poslancev. Na podlagi tega mnenja bo potem do prihodnjega zasedanja izdelal načrt tega penzijskega štatura. To je že določena stvar. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Dobro!«)

Želi še kdo besede?

Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati o predlogu gospoda poročevalca, da se oddelki št. I. in II. in § 10. letnega poročila vzamejo na znanje.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Želi kdo besede gledé resolucije gospoda poslanca dr. Majarona?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Gospod poročevalec?

Poročevalec Grasselli :

Na opomnjo gospoda poslanca Hribarja gledé penzijskega normala si usojam le pripomniti, da se je tudi v odseku o tem govorilo, da pa odsek ravno zaradi tega, ker se mu je dejalo, da bo deželni odbor itak še poročal o tej stvari, ni stavil nobenega predloga.

O resoluciji gospoda poslanca dr. Majarona nimam ničesa omeniti.

Deželni glavlar :

Torej prosim glasovati o resoluciji gospoda poslanca dr. Majarona.

Gospodje, ki se strinjajo s to resolucijo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen)

Sprejeto.

S tem je rešena točka 19. a.

Na vrsto pride točka:

b) o § 1.;

b) über § 1.;

Berichterstatter Graf Erwin Auersperg :

Hoher Landtag! Ich habe die Ehre im Namen des Rechnungsausschusses über § 1 des Rechnungsbereiches, betreffend die Erledigung der der Allerhöchsten Sanction unterbreiteten Landtagsbeschlüsse und Gefeh-entwürfe, zu referiren.

Der Rechnungsausschuss fand keinen Anlass zu irgend einem Punkte dieses Paragraphen eine besondere Bemerkung zu machen, sondern stellt den Antrag:

„Der hohe Landtag wolle den § 1 des Rechnungsbereiches des Landesausschusses zur Kenntnis nehmen“

Deželni glavlar :

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu odseka za letno poročilo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

c) o § 2.;

c) über § 2.;

Poročevalec Pfeifer :

§ 2. letnega poročila razpravlja o davkih.

V splošni razpravi nimam ničesa omeniti in prosim, da se preide v nadrobno razpravo.

Deželni glavlar :

Otvorjam splošno razpravo.

K besedi se je oglasil gospod poslanec vodaj Povše.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica! Bodi mi pri obravnavi o davkih dovoljeno izpregovoriti o zadevi, ki je pač največjega pomena za našo deželo. Jaz menim revizijo zemljiško-davčnega katastra, ki se ima letos dognati, da s prihodnjim letom stopi v veljavo novi zemljiški davek. Iz dosedanjih obravnav je znano, da se ima zemljiški davek za dōbo prihodnjih petnajst let znižati za dva in pol milijona goldinarjev. Važno je, koliko od te svote odpade na našo deželo, saj so davčna bremena naših zemljiških posestev do skrajnosti neznosna. Kolikor mi je znano iz deželne komisije, oziroma iz objave njene o tarifnih nastavkih čistega prinosa iz njiv in vinogradov, so zahteve njene skrajno skromne, kajti razmerno le malo je znižala tarife čistega prinosa iz njiv, nekaj izdatnejše iz vinogradov. Smemo pač pričakovati, da bo ces. vlada te predloge z vso dobrohotnostjo predložila in podpirala pri centralni komisiji, od katere bo odvisno, koliko se zniža naši deželi zemljiški davek. Ako sem si izprosil besedo, povod mi je, da o tej važni zadevi tudi izpregovori o pravem času deželni zbor; osobito pa, da svet zvē, ali je v tem oziru naša dežela vredna primernega ozira. Naši častiti gospodje tovariši, izbrani v to deželno komisijo od visokega deželnega zbora, vršili so svojo nalogo z vso vnemo, požrtvovalnostjo in razumom. Bodi jim hvala za to domoljubno delo, osobito pa našemu občespoštovanemu gospodu deželnemu glavarju, ki je kot poročevalec sestavil zeló obširno, vsestransko izvrstno poročilo, v katerem dokazuje visoki finančni upravi, da se mora naš zemljiški davek znatno znižati, ako hočejo odločujoči činitelji biti pravični v sodbi o naših zemljiških odnošajih. (Klici: — Štufe: »Dobro, dobro!«) Zbral je toliko neovrgljivih dokazov iz sedanje in iz prejšnje dōbe, da si je zagotovil hvaležnost in trajni spomin, ker tudi naši nasledniki bodo pri obravnavah o reviziji katastra našli mnogo trajno veljavnih podatkov. Nadejam se, da bodo ti razlogi našli pravično uvaževanje visokega finančnega ministerstva. Vender pa hočem nekaj besed pristaviti, ki imajo namen dokazati, kako neopravičeno je mnenje, žal, tudi državnih oblastev, da je Kranjska pri zadnji ocenitvi bila nekako protežirana, da torej pri sedanji reviziji nima vzroka, da se na njo ozira. Oglejmo si razmere, kakoršne so bile prej in slej.

Po zemljiškem katastru, veljavnem do l. 1880., znašal je čisti prihodek produktivnih zemljišč na Kranjskem 3.535.234 goldinarjev.

Na podlagi zakona za uravnavo zemljiškega davka ocenil se je čisti prihodek za naša zemljišča na 3.000.232 gld., torej za 534.000 gld. nižje. Centralna komisija, v kateri je imel glas le en sam zastopnik naše dežele, pa je spoznala, da je ta svota še vedno previsoka, in jo je znižala na 2.868.939 gld., torej za 666.295 gld. nižje od starega katastra. Vsled reklamacij pa se je čisti prihodek še za nadaljnjih 57.000 gld. znižal. To dejstvo govori jasno za našo deželo, za njeno opravičenje, ker centralna komisija, v kateri je imela naša dežela le en glas, druge de-

žele pa 35, smatrala je, da mora staro v nebo kričečo krivico odpraviti in pravično razbremeniti skozi toliko desetletij preobremenjeno deželo Kranjsko, kateri se je že pri uveljavljanju štabilnega katastra ogromna davčna svota odmerila, kakor kažejo sledeče številke.

Takrat se je povprek ocenil čisti prihodek na oral zemlje na Kranjskem na 2 gld. 19 kr., v sosedni Koroški pa le na 1 gld. 35 kr. in celo v rodovitni Štajerski le na 2 gld. 2 kr.

Naše njive pa so bile, kar naravnost rečeno, nečuvveno visoko ocenjene in sicer je bil izračunjen čisti prihodek iz orala njiv na Kranjskem z 7 gld. 22 kr., ko je znašal v sosednji Štajerski le 5 gld. 58 kr., v plodnem Nižje Avstrijskem le 5 gld. 22 kr., v Gornji Avstriji, znani po svoji plodovitosti, le 6 gld. 41 kr., celo v Moravi s slovečo Hano le 6 gld. 47 kr. Te številke dovolj jasno kričē o krivici, ki se je naši deželi naložila.

Pa tudi zaradi vinogradov smo bili dovelj obremenjeni, ker oral vinograda v vinoreji daleč nad našimi stoječe Štajerske je bil le za 29 kr. višje ocenjen, kakor v naši deželi, ki je v oni dobi pač stala na jako nizki stopnji vinarstva in so vinarske razstave sodile o našem vinu, da je najkislejše, katero res ni našlo nikakega eksporta.

Tako je bilo tudi glede naših travnikov, ki so bili v primeri z onimi sosednih kronovin višje ocenjeni.

Te krivice pa so bile povod ponovljenim pritožbam tedajnih stanov, ki so celo sklenili, poslati na presvitlega vladarja posebno deputacijo, da izprosi milost za deželo, da se ji odpiše del ogromnega zemljiškega davka. In tu imenujem ime moža, grofa Ant. Auersperga, ki je kot član stanovskega zbora res z veliko vnemo zagovarjal naše interese in dokazoval, kolika krivica se je deželi naložila z visoko ocenitvijo zemljišč kranjskih.

Žal, da je pri posebni naredbi visoke državne vlade leta 1851. narasel zemljiški davek še za nadaljnih pol drugi stotisoč goldinarjev, katerega je, čujte gospodje! morala prevzeti naša dežela, ker je sosedna Koroška našla visokega pokrovitelja na Dunaju, ki je dotično deputacijo vodil, da se ji zemljiški davek zniža. Znižal se jim je za 150.000 gld., katere pa so zvalili na sosedno, ubogo Kranjsko, in tako smo prišli na vrhunec zemljiškega davka, torej od 535.731 gld., določenih ob času vpeljave štabilnega katastra, na celih 943.613 gld.!

Ako se je ob času uravnave katastra pred 15 leti znižal zemljiški davek na 622.364 gld., in to po sklepu in nepristranski pravični razsodbi centralne komisije, odpravila se je gorostasna krivica našim poljedelcem.

Pa vprašajmo se sedaj, ali je naša dežela pri sedanji reviziji vredna še kake nadaljne olajšave? Gotovo, in to iz dveh glavnih vzrokov. Da ne bom preobširen in ker je gledé tega deželna komisija vse dokaze dognala, navedem le dve besedi, in te sta dovolj pojasnujoči, to je sedanja cena žita in sedanje plače delavcev; prve so v 15 letih ogromno padle, druge pa znatno narasle. To pač povsem opravi-

vičuje, da zahtevamo, da od svote 2½ milijona, dovoljene za znižanje zemljskega davka v Avstriji, odpade primeren delež tudi na našo deželo. Zato predlagam visoki zbornici sledečo resolucijo, katero blagovoli visokoista soglasno odobriti.

»Visoka c. kr. vlada se naprosi, sklepom oziroma predlogom deželne komisije kranjske za revizijo zemljiščno-davčnega katastra nakloniti ono podpora in pospešitev, kakoršno zaslužijo ti sklepi iz ozirov, da so skrajno skromni in da zaostajajo objavljeni klasifikacijski tarifi za njive in vinograde daleč za dejanskimi čistimi prihodki.«

(Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Häudeklatschen links.)

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca Povšeta, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Resolucija je dovolj podprta in pride torej na glasovanje.

Želi še kdo besede?

Se. Excellenz der Herr Abgeordnete Baron Schwegel hat das Wort.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Den beredten Worten des Herrn Vorredners habe ich nur Weniges beizufügen. Auch ich hege den Wunsch, daß die Worte, die hier gesprochen, die Thatsachen, die angeführt, die Bedürfnisse des Landes, die hier betont wurden, bekannt werden überall dort, wo die Entscheidung über die angeregten Fragen liegt. Die Thatsachen aus der Vergangenheit, die hier vorgebracht wurden, sind bekannt, sie können aber nicht oft genug wiederholt werden, um denjenigen, welche über diese Frage zu entscheiden haben werden, das schwere Unrecht in Erinnerung zu bringen, von welchem unser Land lange Jahre hindurch betroffen war. Heute handelt es sich darum, daß man unser Land nicht zu jenen Provinzen rechne, die keinen Anspruch zu erheben haben, weil sie nicht prägraviert sind und ich glaube, daß wir, wenn wir die Anträge der Landescommission dem Wohlwollen der hohen Regierung auf das wärmste empfehlen, keine Fehlbitte thun und erwarten dürfen, die hohe Regierung werde mit ihrem maßgebenden Einflusse an der entsprechenden Stelle für Krain einzutreten in der Lage sein, wofür wir ihr gewiß unseren Dank zollen werden. Wenn ich aber heute mich dem Antrage anschließe, den der Herr Vorredner bezüglich des Dankes vorgebracht hat, den wir den Herren schulden, welche aus unserer Mitte in der Landescommission in so aufopfernder Weise mitgewirkt haben, und diesen Dank ausdehnen auch auf die thatkräftige Unterstützung, welche diese Bemühungen von Seite des verehrten Herrn Landespräsidenten gefunden haben, so glaube ich damit nur eine Pflicht zu erfüllen, wobei ich gleichzeitig die Hoffnung ausspreche, daß diese Angelegenheit in einer für das Land erspriechlichen und befriedigenden Weise ihre Lösung finden werde.

(Živahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.)

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik si je izprosil besedo.

k. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Ich nehme die vorliegende Resolution zur Kenntnis und kann nur wiederholen, ich glaube den Beweis geliefert zu haben, daß ich immer für die Interessen des Landes eingetreten bin und bitte die Versicherung entgegenzunehmen, daß ich es auch in diesem Falle thun werde, soweit es die Verhältnisse gestatten werden. Die Hauptarbeit wird natürlich der Centralcommission obliegen und es werden in erster Linie auch die Vertretungen der anderen Länder eine große Rolle bei Entscheidung dieser Frage spielen. Welches das Schicksal der einzelnen Länder sein wird, entzieht sich heute der Beurtheilung. In einem Punkte muß ich jedoch den Ausführungen des geehrten Herrn Antragstellers begegnen, nämlich als ob man, wie erwähnt wurde, in Regierungskreisen auch der Ansicht sei, daß Krain nur im Wege einer außerordentlichen Begünstigung jene Reducierung des Reinertrages empfangen hätte, welche die letzte Regulierung des Grundsteuerkatasters mit sich gebracht hat.

Ich glaube diese Anschauung wird nirgends getheilt, sondern man war immer der Meinung, daß Krain bei der letzten Grundsteuerregulierung jenen Antheil an der Reducierung der Steuer bekommen hat, der ihm thatsächlich gebührte. Die Behauptung, daß Krain ein bevorzugtes Land wäre, wie der Herr Vorredner gesagt hat, diese Anschauung ist meines Wissens nirgends zur Geltung gekommen.

Es ist ein Unterschied, ob ein Land als ein prägraviertes oder als ein begünstigtes oder als ein solches, dem nur sein gutes Recht zugemessen wurde, anzusehen ist. Diese Anschauung, daß bei der damaligen Regulierung Krain nach seinem guten Rechte behandelt wurde, ist in allen Kreisen, und auch im hohen Landtage, wie ich glaube, getheilt worden. Daß Krain jedoch zu den prägravierten Ländern gehöre, ist also jedenfalls eine Frage, über die sich gewiß discutieren läßt.

Weiters möchte ich bemerken, daß ja die Auffassung gewiß ausgeschlossen ist, daß nur die sogenannten prägravierten Länder an der Reducierung der Grundsteuerhauptsumme im Betrage von 2½ Millionen participieren sollen. Das wissen die Herren, die im Reichsrathe selbst mitgewirkt haben, sehr genau, daß diese Summe nicht ausschließlich für die sogenannten prägravierten Länder bestimmt ist, sondern daß sie überhaupt dazu bestimmt ist, Ungleichheiten zu ebnen und gewisse auffallende Ungerechtigkeiten zu eliminieren und daß sämtliche Länder daran theilzunehmen berufen sind.

Deswegen dürfen wir uns auch der Hoffnung hingeben, daß die Anträge, die die Landescommission der Centralcommission, wo sie gewiß in dem gewählten Mitgliede einen beredten Vertreter finden werden, gestellt hat, auch zum Durchbruche gelangen werden.

Deželni glavar:

Dovoljeno mi bodi, da v imenu članov, katere je visoka zbornica poslala v deželno komisijo za revizijo zemljiško-davčnega katastra, izrekam častitima

gospodoma poslancema ekscelenci baronu Schweglju in Povšetu svojo najtoplejšo zahvalo za ljubeznivo priznanje. Pristavljam, da smo storili le svojo dolžnost in nič drugega, kakor svojo dolžnost.

V dolžnost svojo pa si štejem, da konstatiram, da je na to, da se je naša naloga srečno dovršila, jako veliko uplivalo dobrohotno ravnanje prečastitega predsednika te komisije, visokorodnega gospoda barona Heina, in jaz mislim, da mi bo vsa visoka zbornica pritrčila, ako mu tu javno izražam svojo najtoplejšo zahvalo.

(Živahno pritrdjevanje. — Lebhaftes Zustimmung.)

C. kr. deželni predsednik baron Hein :

Prijazne besede gospoda deželnega glavarja me silijo, da še enkrat apelujem na potrpežljivost visoke zbornice za nekatere besede, da se zahvaljujem gospodu deželnemu glavarju in gospodu poslancu ekscelenci baronu Schweglju za prijazne besede, s katerimi sta me počastila.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Pfeifer :

Tudi jaz kot poročevalec pridružujem se opravičeni želji izraženi v stvarno utemeljeni resoluciji častitega predlagatelja, da bi prepohlevni tarifi naše deželne komisije obveljali pri visoki vladi.

To smemo pričakovati po besedah častitega gospoda deželnega predsednika, ki bode v dosego tega namena zastavil vso svojo uplivno veljavo pri visokem ministerstvu.

Da je bila naša dežela preobložena z zemljiškim davkom skozi več desetletij, to je znano visoki zbornici, to je dokazal temeljito in prepričevalno današnji prvi gospod govornik, prej pa že pokojni grof Anton Auersperg in drugi.

Vsled te krivice plačevala je naša dežela vsako leto 300.000 gld. zemljiškega davka preveč državi, kar znaša več milijonov goldinarjev.

Ko se je pri uravnavi zemljiškega davka pred 16. leti naši deželi zmanjšal zemljiški davek za 300.000 gld., se je s tem le popravila krivica in s tem pripoznalo, da je naša dežela skozi več desetletij po krivičnem plačevala 300.000 gld. zemljiškega davka na leto.

Od te dôle so se pa gospodarske razmere obrnile na slabije, ker kmetije radi slabih cen kmetijskih pridelkov, radi višjih plačil za delavce, posle itd. ne donajajo istega dohodka, kakor pred 16. leti.

Z ozirom na vse te neugodne okolnosti je naša deželna komisija skromno spremenila, oziroma znižala tarife za vinograde in njive, pri katerih se ne doseže več tisti čisti dohodek, kakor pred 16. leti.

Skromni tarifi deželne komisije so popolnoma utemeljeni in pričakovati je, da bo visoka vlada in centralna komisija te pohlevne zahteve v polni meri spoznala opravičene in potrdila, ter našo siromajno deželo tudi primerno deležno storila svote 2¹/₂ milijona goldinarjev pri odpustu zemljiškega davka.

S temi opazkami toplo priporočam, da visoki deželni zbor enoglasno sprejme resolucijo gospoda poslanca Povšeta.

Deželni glavar :

Otvarjam nadrobno razpravo.

Prosim gospoda pročevalca, da jo uvede.

Poročevalec Pfeifer :

Kakor znano, je deželni zbor z ozirom na vedno rastoče deželne priklade sklenil resolucijo, da vlada prepusti deželam realne davke v pokritje deželnih potrebščin, ter reši deželo tem potom financijelnih zadreg.

Ta prošnja dosedaj še ni rešena, kakor tudi ne prošnja deželnega odbora gledé v marg. štev. 2. navedene 15 do 20letne prehodne dobe za hišni davek k ljubljanskemu mestu inkorporiranih delov občine Vodmat, dasiravno je zakon, s katerim se prenaredé meje selske občine Moste in mesta Ljubljana, dobil že Najvišje potrjenje. Z ozirom na to odsek za letno poročilo nasvetuje, da se vzameta marg. štev. 1. in 2. na znanje.

Deželni glavar :

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki pritrjujejo predlogu odseka za letno poročilo, da se marg. št. 1. in 2. vzameta na znanje, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Pfeifer :

Davkoplačevalcem, katerim je predpisanega do 20 gld. pristojbin ali do 20 gld. direktnega davka dovolile so se pri izterjavanju davkov iste olajšave, kakor leta 1895. Odsek za letno poročilo predlaga, da se marg. št. 3. vzame na znanje.

Deželni glavar :

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki se strinjajo s predlogom odseka za letno poročilo, da se marg. št. 3. vzame na znanje, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da nadalje poroča.

Poročevalec Pfeifer:

V marg. št. 4. in 5. nahaja se statistično gradivo odpisanega zemljiškega davka vsled uim 1895. leta in izkaz davčnih bremen za državo in deželo in za okraje. Dotične številke predložijo neposredno podoba o narodno-gospodarskem položaju naše dežele.

Leta 1895. odpisalo se je zemljiškega davka	38.333 gld. 11 kr.
mimo	18.898 » 23 »
Leta 1894., torej več za	19.434 gld. 23 kr.

Gospodje se sami lahko poučé iz izkaza, kateri okraji so bili v ugodnem položaju, da jim vsled uim ni bilo treba odpisovati zemljiškega davka. Odsek za letno poročilo predlaga, da se vzame marg. št. 4. na znanje. Ako se primerja davčna svota leta 1895. s svoto prejšnjega leta, se kaže, da se je svota cesarskih davkov v znesku	1.565.380 gld.
leta 1894. povečala v letu 1895. na	1.645.265 »
torej za	79.885 »
svota deželnih in okrajnih naklad z	813.509 »
na	847.403 »
tedaj za	33.894 »
Naša dežela je bila torej obremenjena leta 1894. s	2.378.889 »
cesarskih davkov in deželnih in okrajnih naklad mimo leta 1895. s	2.492.668 »
torej više z	113.790 »

Ta podoba je naravnost žalostna, zlasti z ozirom na to, da je narastel pridobitni in dohodninski davek od . . . . . 154.280 gld., oziroma od . . . . . 365.311 » leta 1894. na . . . . . 156.602 » oziroma na . . . . . 437.168 » leta 1895. torej za . . . . . 2.322 » oziroma za . . . . . 71.857 » v sedanjem času ne gledé na to, da naša dežela gospodarsko nazaduje prizadeta po silnem potresu, trtni uši in drugih neizgodah.

V teh davčnih bremenih pa niso zapopadene lokalne naklade za potrebe, za katere ima skrbeti občina in katere so, kakor znano iz § 5. letnega poročila različne, po raznih krajih.

Ker se na strani 19. izkazane zdravstvene naklade ne vjemajo z onimi na strani 92., je odsek za letno

poročilo prosil gledé te razlike pri deželnem odboru pojasnila, katero je tudi dobil.

Po tem pojasnilu je izkaz c. kr. finančne direkcije na strani 19 (rubrika »Zdravstvene priklade«) nekoliko napačen, in sicer radi tega, ker nekatere davkarije na račun dežele nabrane naklade kumulativno (skupno) izkažejo c. kr. finančnemu vodstvu, in je torej zdravstvena priklada všteta pri deželni ali pa pri normalno-šolski nakladi.

Vsled tega pri nekaterih okrajih (Kočevje, Kranj, Kranjska Gora, mesto Ljubljana in okolica, Logatec, Radovljica, Zatičina) celó nič naklade ni izkazane, čeravno je razvidno iz izkaza deželnega odbora, oziroma deželnega knjigovodstva, stran 92., da se je pobirala priklada v vseh zdravstvenih okrožjih. Deželni odbor je namreč hitro zahteval od c. kr. finančne direkcije omenjeni izkaz, in direkcija ga je predložila ter zaradi nujnosti ni izločila zdravstvenih priklad iz drugih priklad. Izkaz na strani 92., ki kaže 35.278 gld. nabranih priklad, je torej popolnoma zanesljiv.

Z ozirom na to predlaga odsek, da se na znanje vzameta tudi marg. št. 4. in 5.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje poslanci, ki se strinjajo s predlogom odseka za letno poročilo, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Sedaj prosim glasovati še o resoluciji gospoda poslanca Povšeta.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo tej resoluciji, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija je sprejeta.

Z ozirom na pozno uro smatram potrebno, sejo skleniti (Klici: — Stufe: »Dobro, dobro!«), ker nam itak za jutri ne preostaje preveč gradiva.

Dnevni red jutrišnje seje, ki bo ob 10. uri dopoldne, je sledeči: (Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung)

Naznanjam, da ima finančni odsek jutri ob 1/2.10. uri sejo.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 9. uri 15 minut zvečer. — Schluss der Sitzung um 9 Uhr 15 Minuten abends.